

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
Мастер академске студије права
НИШ

ТЕШКЕ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ

Мастер рад

Ментор:
Проф. др Драган Јовашевић

Студент:
Јована Павловић
М051/13

Ниш, 2015.

САДРЖАЈ

УВОД	2
I. НАСИЛНИЧКИ КРИМИНАЛИТЕТ	4
II. КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТА И ТЕЛА	7
1.УВОД.....	7
2.КАРАКТЕРИСТИКЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ТЕЛЕСНОГ ИНТЕГРИТЕТА.....	8
3.СИСТЕМАТИКА КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ТЕЛЕСНОГ ИНТЕГРИТЕТА.....	10
III. ТЕШКА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА У ИСТОРИЈСКИМ ПРАВНИМ СПОМЕНИЦИМА	13
1.УВОД.....	13
2.ПЕРИОД ДО 19. ВЕКА.....	14
3.ПЕРИОД 19. ВЕКА.....	14
1.Закони Карађорђево Србије.....	14
2.Криминални (Казнитељни) законик за Књажевство Србију.....	15
4.ПЕРИОД 20.ВЕКА.....	16
1.Кривични законик Краљевине Срба,Хрвата и Словенаца.....	17
2.Кривични законик ФНР Југославије.....	18
3.Кривични закон СР Србије.....	19
IV. ТЕШКА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА У УПОРЕДНОМ КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ	22
1.УВОД.....	22
2.ПОЈЕДИНА КРИВИЧНА ЗАКОНОДАВСТВА.....	22
1.Немачка.....	22
2.Шведска.....	24
3.Швајцарска.....	25
4.Руска федерација.....	26
5.Аустрија.....	29
6.Француска.....	30
7.Италија.....	32
8.Грчка.....	34
V. ТЕШКА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА У КРИВИЧНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	36
1.УВОД.....	36
2.ЕЛЕМЕНТИ КРИВИЧНОГ ДЕЛА.....	36
3.ОБЛИЦИ ТЕШКЕ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ.....	40
1.Обична тешка телесна повреда.....	41
2.Особито тешка телесна повреда.....	41
3.Тешка телесна повреда квалификована смрћу.....	44
4.Тешка телесна повреда с обзиром на својство пасивног субјекта.....	46
5.Тешка телесна повреда на мах.....	47
6.Тешка телесна повреда из нехата.....	53
4.СУДСКО-МЕДИЦИНСКИ АСПЕКТИ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ.....	53
VI. ТЕШКЕ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ У СУДСКОЈ ПРАКСИ	56
1.УВОД.....	56
2.ТЕШКЕ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ У ПРАКСИ СУДОВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	56
3.ТЕШКЕ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ У ПРАКСИ СУДОВА У ЛЕСКОВЦУ.....	63
1.Основне карактеристике истраживања.....	63
2.Анализа резултата истраживања.....	64
ЗАКЉУЧАК	71
ЛИТЕРАТУРА	73

УВОД

Живот и тело човека, као највеће вредности људског друштва, одувек су били заштићени, али та заштита није била подједнака за све чланове друштва. Она се, заправо, разликовала према класној (сталешкој) припадности учиниоца кривичног дела или жртве. Ипак, право човека на неприкосновеност његовог живота и телесног (физичког и психичког) интегритета је са развојем људске цивилизације стално добијало на значају. Живот и телесни интегритет, дакле, представљају личне и друштвене вредности за чије очување не постоји само индивидуални, него и општи, заједнички интерес друштва. Тако сваки напад на живот и телесни интегритет човека захтева и реакцију друштва, која се, између осталог, остварује и применом најтежих санкција – кривичних санкција.

Живот и тело човека као заштитни објект није само објект заштите кривичних дела против живота и тела (крвни деликти). Они се, напротив, јављају и као заштићено добро или вредност и у другим групама кривичних дела, као што су кривична дела против : опште сигурности људи и имовине, безбедности јавног саобраћаја, здравља људи, животне средине, човечности и других вредности заштићених међународним правом¹. Но, овде су те друштвене вредности заштићене тек супсидијарно, док примарну заштиту уживају управо оне вредности и добра према којима су и управљена конкретна кривична дела, па су зато и систематизована у такве групе кривичних дела.

Међу кривичним делима којима се повређују и угрожавају живот и телесни интегритет човека посебно се издвајају кривична дела насиља (криминалитет насиља или насилнички криминалитет). Ради се о различитим облицима и видовима противправних делатности појединаца или група које су управљене против живота и (или) телесног интегритета другог човека. Те делатности се предузимају различитим, често "опасним" средствима (хладно или ватрено оружје, опасно оруђе и друга средства која су подобна да се тело човека тешко повреди или здравље тешко наруши) или на опасан начин (употребом физичке или психичке, непосредне или посредне силе и претње).

У оквиру ових кривичних дела јасно се у правној теорији разликују :

1. кривична дела против живота (убиство или лишење живота) и
2. кривична дела против телесног интегритета.

У оквиру кривичних дела против телесног интегритета, опет се може направити разлика између две групе дела. То су :

1. кривична дела повреде телесног интегритета и
2. кривична дела угрожавања телесног интегритета..

Међу првим кривичним делима код којих се последица предузете радње извршења јавља у виду повреде – нарушавања телесног (физичког) интегритета или проузроковања нове или погашање постојеће болести (органског или психичког) карактера разликују се:

1. тешка телесна повреда и

¹ група аутора, Коментар Кривичног закона Србије, Београд, 1995. године, стр. 111

2. лака телесна повреда.

У оквиру друге групе ових кривичних дела где се последица јавља у виду угрожавања – изазивања конкретне или апстрактне опасности по телесни интегритет, разликују се :

1. учествовање у тучи и
2. угрожавање опасним оружјем при тучи и свађи.

Како су кривична дела телесних повреда сложена појава по својој структури, обиму, интензитету, динамици, етиолошким факторима, по начину и средствима извршења и другим карактеристикама, потребно их је проучавати комплексно и свеобухватно. Она представљају специфичну криминолошку и кривичноправну појаву која се огледа, како у структури појединих облика и видова испољавања, тако и по обиму и интензитету проузроковане последице. Као подгрупа кривичних дела против живота и тела, она се, статистички посматрано, налазе међу најбројнијима, а по степену друштвене опасности међу тежим облицима криминалитета насиља. Стога и не чуди што се не само, стручна, већ и општа јавност интересује за различите проблеме у вези са овим кривичним делима и њиховим учиниоцима. Укратко, друштвена опасност и масовност извршења телесних повреда су такве природе и значаја да одређују и разлоге за њихово продубљено проучавање.

I. НАСИЛНИЧКИ КРИМИНАЛИТЕТ

Насилнички криминалитет или како се још назива криминалитет насиља представља значајан део, сегмент савременог општег криминалитета (или уобичајеног, конвенционалног криминалитета)².

Насиље је појава еминентна сваком друштву и свим степенима његовог развоја. Мењали су се облици и начини насиља, као и начин индивидуалног и друштвеног реаговања на ову појаву, али су од свог постанка, па до данас људи употребљавали силу према другима или према стварима. Мада некада и нужно, насиље је негативна и неприхватљива друштвена појава на коју друштво мора реаговати на одређени начин. То реаговање може бити и неки облик заштите, самоодбране од насиља, али може значити и кажњавање оних који врше насиље, дакле кад се на насиље такође реагује насиљем, кад се силом принуде аутору насиља наноси одређено зло у виду повреде неких његових основних слобода или права.³

У литератури се наводи да криминалитет насиља треба да обухвати пре свега криминалне активности којима се напада живот и тело⁴ (крвни деликти, насиље у породици), полна слобода и полни морал (сексуални деликти), али и друга криминална понашања учињена из користољубља уз примену силе (разбојништва и разбојничке крађе, односно изнуде), затим она против слободе и права грађана (противправно лишење слободе, изнуђивање исказа, злостављање и мучење), против јавног реда (спречавање службеног лица у вршењу својих послова, учествовање у групи која спречава службено лице у вршењу службене радње) и насилничка понашања на јавном месту, односно на спортом такмичењу.

Такође се као најтежи облици испољавања криминалитета насиља наводе тероризам⁵, политички деликти насиља (политичка убиства, психичка злостављања, притисци или тортура, физичко злостављање) и злочини против човечности и међународног права (ратни злочини, злочини против човечности и злочин геноцида).

У савременој правној литератури су присутни различити приступи у одређивању појма и карактеристика насилничког криминалитета, мада међу њима нема неких значајнијих одступања. Одређене разлике постоје када је у питању класификација кривичних дела која улазе у садржај насилничког криминалитета.

Деликти насиља представљају према Љ. Лазаревићу⁶ свако инкриминисано људско понашање којим се употребом силе или озбиљне претње повређују или угрожавају правно заштићена добра, односно деликт насиља је противправна употреба силе или претње према другој односно према стварима.

² Г. Мешко, Б. Петровић, Криминологија, Сарајево, 2008. године, стр. 168-170.

³ Љ. Лазаревић, Деликти насиља - кривичноправни аспект, Београд, 2002. године, стр. 11.

⁴ Ј. Бутуровић, Карактеристике кривичних дела против живота и тела, Правни живот, Београд, број 8-9/1979. године, стр. 1-22; Б. Краус, Кривична дела против живота и тијела, Приручник, Загреб, број 4/1958. године, стр. 322-336; З. Стојановић, Право на живот и кривично право, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1/1998. године, стр. 3-15; Ш. Вуковић, Крвни деликти у Србији, Београд-Зајечар, 1984. године, стр.17-23.

⁵ Д.Јовашевић, М. Ракић, Тероризам – кривичноправни и безбедносни аспекти, Београд, 2007. године, стр.145-174.

⁶ Љ. Лазаревић, Деликти насиља - кривичноправни аспект, оп.цит. стр. 13.

Другим речима, деликти насиља су различити облици противправних понашања којима се жртви одузима или јој се угрожава живот, односно где се проузрокују различите телесне повреде. Овде спадају и таква дела која се иначе сматрају имовинским кривичним делима (нпр. разбојништво, разбојничка крађа, изнуда и сл.) због претње силом или непосредне употребе силе⁷.

Организовано насиље представља врсту организованог криминалитета у коме доминира насиље⁸, док се под насилничким криминалитетом обично сматра да обухвата дела код којих се ради постизања одређеног циља користи напад на живот или се њиме прети⁹.

У ширем смислу, у оквир насилничког криминалитета спадају сва кривична дела у чијем се начину извршења примењује сила или озбиљна претња (претња напада на живот или тело другог лица), али се са организованим криминалитетом најчешће могу довести у везу поједина кривична дела којима се угрожавају лична и имовинска сигурност грађана.¹⁰

Организовани криминалитет из домена насилничког криминалитета, углавном врши одређена кривична дела, без обзира на то који је мотив у питању, мада када је реч о политичким мотивима, онда су то најчешће кривична дела убиства. Најчешћа кривична дела насилничког криминалитета која врши организовани криминалитет јесу: убиства, тешке телесне повреде, отмице, тешке крађе, разбојничке крађе, разбојништва, уцене, изнуде, преваре и крађе возила.¹¹ Управо због тога што их извршава организовани или транснационални организовани криминалитет у сопственој организацији и њима својственим методима, ова кривична дела на нашим просторима доживела су извесну трансформацију и имају низ специфичности¹².

Као распрострањен и нажалост врло често заступљен облик насилничког криминалитета код нас, а и у свету јесте " рекет ". Рекет је делатност организованог криминалитета који спада у домен насилничког криминалитета, јер омогућава приход криминалној организацији уз употребу силе или озбиљне претње. Овај вид криминалног деловања састоји се у томе што криминална организација нуди услуге заштите одређеном лицу и одређује му суму новца коју мора да плати за наводно учињене услуге, које су пропраћене озбиљном претњом, а некада и силом, уколико такво лице одбије или намерава да одбије понуђене услуге криминалне организације¹³.

Једна од битних црта криминалних статистика у већини земаља је пораст злочина са елементима насиља у последњим деценијама. Примера ради у САД је у раздобљу од 1965 - 1970. године број таквих кривичних дела растао по стопи од 6% годишње, а тренд пораста са варијацијама од 1-4% забележен је до 1988. године. То је навело Министарство за правосуђе како су од 1960. године САД захваћене "таласом злочина епских размера" (US Department of Justice 1981.) а директора FBI Williamsa Sessionsa да изјави како ће FBI истрагу насилничких (виолентних) злочина сматрати националним проблемом заједно са контрашпијунажом, тероризмом, злоупотребом опојних дрога, организованим злочином и криминалом белог оковратника¹⁴.

⁷ Г. Мешко, Б. Петровић, Криминологија, оп.цит. стр. 169.

⁸ М.Бошковић, Криминалистички лексикон, Нови Сад, 1998. године, стр. 233.

⁹ Ђ. Игњатовић, Криминалистички аспекти деликата насиља, Београд, 2002. године, стр. 264.

¹⁰ М. Бошковић, Транснационални организовани криминалитет, Београд, 1998. године, стр. 209.

¹¹ М. Бошковић, Транснационални организовани криминалитет, ибид, стр. 210.

¹² М. Сингер, Организовани криминал, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, Загреб, број 1/1998. године, стр.565-581.

¹³ Б. Петровић, Организовани криминал на Балкану, Правна мисао, Сарајево, број 1-2/2000. године, стр. 17-37.

¹⁴ Ђ. Игњатовић, Криминологија, Београд, 2014. године, стр. 203.

У литератури су присутне различите класификације насилничког криминалитета. Тако Ђ. Игњатовић¹⁵ разликује две његове врсте :

- 1) дела традиционалног насилничког криминалитета и
- 2) новије облике насилничког понашања.

У дела традиционалног насилничког криминалитета, пре свега, спадају убиство¹⁶ и наношење телесних повреда, као и кривично дело силовања. Најзад у ову групу могу се сврстати и два специфична кривична дела која имају елементе насилничког али и имовинског криминалитета. Прво је разбојништво а друго разбојничка крађа, која се у свим законодавствима сматрају тежим и сложеним кривичним делима¹⁷.

Данашњу криминологију нарочито занимају неки нови облици испољавања насиља који се одвијају у породици, а посебно она чије су жртве деца. У сваком случају ту пре свега спада насиље у породици. Породица у данашње време на жалост све мање подсећа на основну ћелију здравог друштва. Односе између њених чланова како показују многобројна истраживања често карактеришу све врсте злоупотреба и насиља. Жртве су: деца, супружници, бивши брачни другови, стари родитељи, као и друга лица која живе заједно а нису у родбинским односима (односно крвној или брачној вези)¹⁸.

Кривичноправни значај насиља изражава се двосмерно: с једне стране, насиље је инкриминисано као кривично дело, реч је дакле о такозваним деликтима насиља, а с друге стране, насиље је од значаја за кривичну одговорност (кривицу) учиниоца када је извршио кривично дело под утицајем силе или претње.¹⁹

¹⁵ Ђ. Игњатовић, Криминологија, ибид, стр. 204 –205.

¹⁶ Д. Јовашевић, Убиство у међународном праву, Правни живот, Београд, број 9/2004. године, стр.3-25; Ђ. Ђорђевић, Нови облици тешких убистава у предлогу Кривичног законика, Правни живот, Београд, број 7/2005. године, стр. 135-154; Ј. Ћирић, Убиства у огледалу статистике, Правни живот, Београд, број 9/2005. године, стр. 171-196.

¹⁷ Б. Петровић, Могући узроци и увјети настанка неких облика организованог криминала у Босни и Херцеговини, Полиција и сигурност, Загреб, број 3/1998. године, стр. 240-246.

¹⁸ Ђ. Игњатовић, Криминологија, оп.цит., стр. 205.

¹⁹ Д. Радовановић, Деликти насиља, Београд, 2002. године, стр. 16

II. КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТА И ТЕЛА

1. УВОД

Од најстаријих времена, па до данас у свим кривичним законима је пружана појачана кривичноправна заштита најзначајнијим друштвеним добрима или вредностима. Међу тим вредностима по свом, значају и природи се издвајају живот и телесни интегритет, односно право на неповредивост ових добара која припадају човеку. Свака противправна повреда или угрожавање телесног (физичког) интегритета другог лица која се може предузети на различите начине, различитим средствима, односно различитим делатностима представља кривично дело телесне повреде за које су прописане казне затвора. Зависно од обима и интензитета повреде, у кривичном законодавству се разликује и више врста телесних повреда. Тако се разликују тешке и лаке телесне повреде. Слична је ситуација и са кривичним правом у Републици Србији.

Кривична дела против живота и тела представљају стара, архаична кривична дела, присутна од најстаријих времена у писаној правној историји. Такође ова кривична дела су прописана на првом месту, у свим савременим кривичним законима²⁰. То је и разумљиво јер се ради о кривичним делима којима се повређује или угрожава живот, односно физички интегритет човека, дакле његова телесна конституција, физичко или душевно здравље, па је друштво нарочито заинтересовано за очување ових личних, али и друштвених вредности²¹.

Стога су и у новом кривичном праву Републике Србије које је у примени од 1. јануара 2006. године, у посебном делу, на првом месту, у глави тринаест Кривичног законика²² (КЗ) систематизована кривична дела против живота и тела. Тиме су живот и тело одређени као најзначајније људске, али и друштвене вредности. Из назива ове главе произилази да је објект заштите код ових кривичних дела одређен као двојаки скуп вредности :

1) живот (или право на живот) и

2) телесни интегритет, (физичка конституција човека, право на неповредивост физичког интегритета).

Једно од најзначајнијих природних, фундаменталних, опште цивилизацијских, универзалних људских права представља свакако право на живот, односно право на неповредивост физичког интегритета човека²³. Ова су права основ и услов постојања свих других људских права и слобода и спадају у најзначајнија не само лична, већ и општедруштвена добра. Право на обезбеђење неповредивог телесног интегритета је заједно са правом на живот гарантовано низом међународних правних аката²⁴ : чланом 6. Међународног пакта о грађанским и

²⁰ Ј. Бутуровић, Карактеристике кривичних дела против живота и тела у кривичним законима република и покрајина, Правни живот, Београд, број 8-9/1979. године, стр.1-22

²¹ Б. Краус, Кривична дела против живота и тела, Приручник, Згреб, број 4/1958. године, стр. 322-336

²² Службени гласник Републике Србије број 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014.

²³ Ч. Игњатовић, Кривична дела против живота и тела у нацрту Кривичног закона Републике Србије, Зборник радова, Нацрт новог Кривичног закона Републике Србије, Копаоник, 1994. године, стр. 15-20

²⁴ Б. Јанковић, Међународна грађанска и политичка права човјека, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, Сарајево, 1960. године, стр. 145-170

политичким правима са факултативним протоколом²⁵, односно чланом 2. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода са протоколима број 4, 6, 7, 11, 12 и 13.

Ове друштвене вредности, односно њихова заштита је у нашој држави добила и карактер уставног постулата. Тако Устав Републике Србије из 2006. године²⁶ у члану 24. гарантује право на живот, а у члану 25. право на неповредивост физичког и психичког интегритета човека.

Стога је и разумљиво што је физички, телесни интегритет од најстаријих времена био објект кривичноправне заштите, али та заштита, у доба феудализма или пак робовласничког друштвеног уређења, није била потпуна и једнака за све чланове друштва²⁷. Кривична дела повреде или нарушавања живота или тела се називају природним, правим или општим (атавистичким) кривичним делима²⁸ за разлику од друштвених (еволутивних) или политичких кривичних дела која се по начину кажњавања и карактеристикама разликују међу појединим државама и појединим историјским периодима²⁹.

2. КАРАКТЕРИСТИКЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ТЕЛЕСНОГ ИНТЕГРИТЕТА

Сва кривична дела која су управљена на повреду или угрожавање телесног (физичког и психичког) интегритета других лица имају низ заједничких карактеристика које их издвајају у посебну подгрупу кривичних дела против живота и тела. Те заједничке специфичне карактеристике ових кривичних дела чине следећи елементи њиховог бића.

Објект заштите код кривичних дела против телесног интегритета је само човек³⁰ као живо људско биће, тј. његов живот, његова физичка и психичка³¹ конституција и његово здравље³². Заштита живота почиње од момента рађања човека и траје до момента наступања његове смрти.

О томе када је човек рођен, односно од када почиње заштита живота и физичког интегритета, у правној теорији се разликују три схватања. Према првом схватању кривичноправна заштита живота и тела, започиње са започињањем процеса рађања детета, што значи процесом његовог одвајања од тела мајке. По другом схватању, аутономни живот детета почиње са делимичним или потпуним изласком детета из тела мајке, док по трећем схватању самосталан живот детета почиње са престанком плацентарног и почетком плућног дисања³³. Домаће законодавство прихвата прво схватање. Но, од овог правила постоји један изузетак

²⁵ Службени лист СФРЈ – Међународни уговори број 7/71

²⁶ Службени гласник Републике Србије број 98/2006.

²⁷ Ђ. Миловић, Деликти против живота и тијела у свјетлу прописа винодолског закона, Вјесник Хисторијског архива, Ријека, број 10/1964-1965. године, стр. 63-103; Ђ. Миловић, Кривична дјела против живота и тијела у средњовековној Ријеци, Хисторијски архив, Ријека, број 6/1965. године, стр. 200-214

²⁸ Ш. Вуковић, Крвни деликти у Србији, Београд-Зајечар, 1984. године, стр.17-23

²⁹ Б. Краус, Кривична дела против живота и тела, Приручник, Загреб, број 5/1958. године, стр. 443-452

³⁰ Б. Јојић, Да ли је у југословенском правном систему право на неповредивост личности живота основно лично право човека, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, Сарајево, 1974. године, стр. 147-159

³¹ С.Никшић, Повреда права на душевни интегритет, Загреб, 2006. године, стр. 205-236

³² М. Ђорђевић, Живот као објект кривичноправне заштите, Правни живот, Београд, број 9/1995. године, стр. 43-55

³³ М. Ристић, Кривична дела против живота и тела, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 4/1975. године, стр. 655-664

према коме кривичноправна заштита живота почиње и пре рођења човека. То је случај код убиства (уништења) плода човека у телу мајке пре него што је започео процес порођаја - код кривичног дела противправног прекида трудноће где се поред плода штити и телесни интегритет, здравље односно живот бремените жене³⁴.

У погледу момента наступања смрти, односно момента до када траје кривичноправна заштита живота и физичког интегритета, такође се у правној теорији разликују три схватања³⁵. Према првом схватању смрт наступа са престанком дисања односно са престанком рада срца и плућа. То је привидна или клиничка смрт. Према другом схватању живот човека траје све до наступања биолошке смрти – а то је тренутак када ниједан орган не показује знаке живота и не одвија се ниједна животна функција. Према трећем схватању смрт човека наступа са настанком церебралне или мождане смрти (престанак рада мозга) која се састоји у гашењу свих можданих функција. Ово треће схватање је прихваћено у домаћем праву. Моментом наступања смрти не престаје само кривичноправна заштита живота и телесног интегритета, већ је тај моменат од значаја и за пресађивање органа и делова тела.

Живот и телесни интегритет нису објект заштите само код ових кривичних дела. Наиме, кривично законодавство у Републици Србији предвиђа више кривичних дела која су уперена против живота или телесног интегритета уз истовремени напад и на друга добра. Ово су "друга" или "сродна" кривична дела против физичког интегритета. У ову групу спадају кривична дела против : здравља људи, животне средине, опште сигурности људи и имовине, безбедности јавног саобраћаја и човечности и других добара заштићених међународним правом³⁶ итд. За разлику од кривичних дела против живота и тела, ова друга дела нису једино, искључиво или првенствено уперена против живота и тела, већ напротив против других друштвених вредности (које и представљају групни објект њихове заштите) чија заштита има претежни, доминантан или превалентан значај.

Заштита живота и телесног интегритета представља друштвену функцију, па стога она не зависи од воље појединца. Отуда је без значаја на постојање ових кривичних дела пристанак повређеног³⁷. Истина, са развојем медицине, посебно хирургије на пољу пресађивања (трансплатације) органа или делова тела, пристанак на давање појединих органа или делова тела је све присутнији³⁸.

Радња извршења³⁹ ових кривичних дела може бити предузета само према другом лицу, али не и према самом себи. Самоубиство и самоповреда нису инкриминисани као кривична дела. Самоповреда може бити правно релевантна само у случају избегавања војне обавезе или злоупотребе права из социјалног осигурања.

Радња извршења ових кривичних дела⁴⁰ се заправо састоји у свакој делатности чињења или нечињења (дакле пропуштања) која је подобна, довољна да проузрокује последицу повреде

³⁴ Т. Цуцуровић, Кривична дела против живота и тела, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 4/1975. године, стр. 739-751

³⁵ Р. Ђорђевић, Одређивање времена смрти, Народна милиција, Београд, број 11/1958. године, стр. 14-23

³⁶ Д. Јовашевић, Кривично дело убиства у међународном праву, Правни живот, Београд, број 9/2004. године, стр. 3-25

³⁷ Т. Живановић, Дејство пристанка повређеног код телесне повреде и убиства по српском кривичном закону, Архив за правне и друштвене науке, Београд, број 4/1906. године, стр. 314-321

³⁸ Б. Чејовић, Трансплантација делова људског тела и право на живот – кривичноправни аспект, Правни живот, Београд, број 9/1995. године, стр. 85-91

³⁹ Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, Београд, 2014. године, стр. 31.

⁴⁰ Ж. Хорватић, Кривична дјела против живота и тијела у новом југословенском кривичном законодавству, Наша законитост, Загреб, број 10/1977. гдине, стр. 30-42

или нарушавања, односно угрожавања телесног интегритета или здравља човека. Овде се ради о делу које је одређено последичном диспозицијом. То значи да се ово дело може извршити различитим делатностима, начинима и средствима које обухвата свако деловање на тело човека које је подобно да оштети његов телесни интегритет или наруши здравље. То могу бити физичке и психолошке делатности, непосредно или посредно предузете, а могу се јавити и као чињење односно као нечињење.

Последица кривичних дела ове врсте се јавља као повреда (нарушавање, оштећење) или угрожавање телесног интегритета или здравља (изазивање новог или погоршање постојећег обољења). Она се прво јавља као последица повреде - у виду оштећења телесног интегритета (проузроковањем посекотина, прелома, опекотина, убодина, крвних подлива) или у виду нарушавања здравља које се састоји у изазивању новог или погоршавању постојећег обољења органског или душевног карактера. Такође се као последица ових кривичних дела може јавити и угрожавање физичког интегритета. То је стварање опасности да дође по повреде физичког интегритета другог лица услед предузете радње извршења.

Овакво предузетом радњом, непосредно или посредно, може бити проузрокована двојака врста последице опасности (угрожавања заштићеног добра). То су⁴¹ :

- 1) конкретна опасност и
- 2) апстрактна опасност.

Конкретна опасност значи да је предузетом радњом извршења наступила непосредна, блиска, стварна опасност да дође до повреде телесног интегритета другог лица. Та опасност је елемент бића кривичног дела и она у сваком конкретном случају мора бити доказана.

Други вид опасности по физички интегритет човека представља апстрактна опасност. То је општа опасност за коју је сматра да је предузетом радњом извршења наступила. Она није елемент бића кривичног дела, па се њено присуство не мора доказивати у конкретном случају. Сматра се да је ова врста опасности као последице наступила моментом предузимања радње извршења оваквог кривичног дела⁴².

Учиниолац ових кривичних дела може да буде свако лице, а у погледу кривице ова се дела могу извршити и са умишљајем и са нехатом (с тим што обична лака телесна повреда која је извршена са нехатом није кажњива, па дакле не представља кривично дело).

3. СИСТЕМАТИКА КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ТЕЛЕСНОГ ИНТЕГРИТЕТА

Кривично законодавство у Републици Србији, у посебном делу, предвиђа више кривичних дела против телесног интегритета. Њихов заједнички именитељ јесте :

1) да су управљена на повреду или угрожавање физичког интегритета – дакле њихова се последица јавља у виду повреде или угрожавања физичке (телесне) конституције човека, односно његовог физичког или душевног здравља и

2) код ових кривичних дела се као једини или основни објект заштите јавља

⁴¹ Д.Јовашевић, Кривично право, Општи део, Ниш, 2012. године, стр. 161-164.

⁴² В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, Београд, 2006. године, стр.23-24

физички (телесни) интегритет (конституција) другог лица и његово телесно и душевно здравље.

Тако се сва кривична дела против телесног интегритета могу систематизовати⁴³ у две основне групе. То су:

1) права или основна кривична дела против телесног интегритета⁴⁴ – ова дела имају за објект заштите једино и искључиво физички интегритет или телесну или психичку конституцију човека⁴⁵. Она се дела још називају права, општа или природна кривична дела. Кривична дела ове врсте спадају у општи, класични криминалитет, у подгрупу која се назива : "насилнички криминалитет". Често се за њих употребљава назив "крвни деликти". Ова су кривична дела предвиђена под називом : "Кривична дела против живота и тела" и

2) неправна или секундарна кривична дела против телесног интегритета – ова дела имају двојачко одређени објект заштите. Један објект, заправо, чини друштвено добро, интерес или вредност : безбедност јавног саобраћаја, здравље људи, живота средина и др. које има претежни, доминатни или примарни значај у погледу кривичноправне заштите. Али се истовремено овим кривичним делима напада, повређује или угрожава и физички интегритет човека⁴⁶. Дакле, овде се ради о кривичним делима која су систематизована у друге групе кривичних дела, а не у групу дела против живота и тела. Таква је њихова систематика извршена према примарном или претежном значају објекта заштите на чију повреду или угрожавање су она и управљена. Но, природа и карактер ових кривичних дела указује да су она истовремено управљена против двојачког скупа вредности који чине објект заштите.

Код основног облика ових кривичних дела јавља се најчешће споредна последица у виду конкретне или апстрактне опасности по телесни интегритет уз неку другу, главну последицу у виду повреде или угрожавања примарног објекта заштите.

У основна кривична дела против телесног интегритета која су предвиђена у глави тринаестој Кривичног законика Републике Србије под називом : "Кривична дела против живота и тела" спада више кривичних дела која за непосредни објект заштите имају физички (телесни) интегритет човека. При томе се и последица ових кривичних дела манифестује у два облика :

а) као повреда и

б) као угрожавање (у виду непосредне, блиске – конкретне и опште - апстрактне опасности) физичког (телесног) интегритета, односно здравља човека.

Управо, зависно од врсте, природе, тежине и карактера проузроковане последице на нападнутом добру или вредности, ова се кривична дела могу разликовати у две групе. То су :

1) кривична дела повреде и

2) кривична дела угрожавања.

⁴³ А. Мунда, Систематика казних дејања зопер живљења ин тело, Љубљана, 1951. године, стр. 34-41

⁴⁴ А.Царић, Југословенско кривично право и прав човјека, Правна мисао, Сарајево, број 3-4/1990. године, стр.48-59

⁴⁵ Г. Мршић, Казнена дјела против живота и тијела, Хрватска правна ревија, Загреб, број 2/2004. године, стр.70-79

⁴⁶ М. Свердловић, Новости код казних дјела против живота и тијела, Зборник радова, Коначан приједлог Закона о измјенама и допунама Казненог закона, Загреб, 2003. године , стр. 59-71

У кривична дела повреде телесног (физичког) интегритета човека спадају следећа дела:

- 1) тешка телесна повреда и
- 2) лака телесна повреда.

У кривична дела угрожавања телесног (физичког) интегритета спадају следећа кривична дела:

- 1) учествовање у тучи и
- 2) угрожавање опасним оруђем при тучи и свађи.

У наставку нашега рада ћемо посебну пажњу посветити правно-теоријској и судско-практичној анализи кривичног дела тешке телесне повреде. Ради се о старом кривичном делу које познају најстарији писани правни споменици у свету, па и у нашој држави. Такође, то је кривично дело које је присутно у свим савременим кривичним законодавствима којима се штити телесни интегритет, поред живота, најзначајније људско и друштвено добро. Тешка телесна повреда се јавља у више различитих облика и видова испољавања, зависно од обима и интензитета проузроковане последице, начина и средства предузимања радње извршења, својства учиниоца, односно пасивног субјекта, за што закон прописује и различите врсте и мере казни.

III. ТЕШКА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА У ИСТОРИЈСКИМ ПРАВНИМ СПОМЕНИЦИМА

1. УВОД

Данашња позитивноправна решења инкриминација кривичних дела против телесног интегритета у Републици Србији имају дугу историјску традицију почев од средњег века. Тако се путем више писаних правних споменика може пратити развој инкриминације тешке телесне повреде и то кроз следеће историјске периоде:

1. период до 19. века,
2. период 19. века и
3. период 20. века.

У првом историјском најдужем периоду – од почетка писане правне историје до краја 18. века анализираћемо одредбе Душановог законика које се односе на кажњавање за телесне повреде. Ради се о најзначајнијем писаном правном споменику раног феудализма у свету уопште, који је донет на саборима 1349. и 1354. године.

Деветнаести век у историјском развоју Србије представља историјску прекретницу. Почетком века после Првог и нарочито после Другог српског устанка против туђинске османлијске вишевековне власти, Србија коначно стиче независност од Порте. То је време када је у Србији жива законодавна активност. У овом периоду у области кривичноправне заштите телесног интегритета од значаја су три законска акта. То су :

1. Закон проте Матеје Ненадовића,
2. Карађорђево Криминално законик и
3. Криминални (Казнитељни) законик за Књажество Србију.

У двадесетом веку Србија је прошла дуг и трновит пут од Краљевине Србије, преко Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и послератне социјалистичке Југославије, где је била саставни део веће "југословенске" државе, да би тек 2005. године поново стекла самосталност. У овом релативно кратком, али на законодавном пољу бурном периоду, кривичноправна заштита телесног интегритета је обезбеђивана путем више закона као што су :

1. Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца,
2. Кривични законик ФНР Југославије и
3. Кривични закон СР Србије.

2. ПЕРИОД ДО 19. ВЕКА

Историјски гледано ово је најдужи период у развоју писане правне историје Србије. Но, њега карактерише постојање само једног правног акта. То је Душанов законик⁴⁷, донет у периоду раног феудализма чија је примена нагло прекинута вишевековном турском окупацијом после боја на Косову 1389. године.

Велики део Душановог законика је посвећен кривичном праву где се уводи и нови термин за кривицу - "сагрешеније". То је подразумевало прекршај државне норме или моралне заповести, што је, по византијским схватањима, истовремено уперено и против закона. Казне су биле врло сурове, а Душанов законик је преузео из византијског права све врсте сакаћења, осим кастрације.

Овај Законик⁴⁸ само две правне норме посвећује кажњавању учиниоца за различите облике повреде телесног интегритета. У члану 166. предвиђено је кривично дело пијанца који повреди или посече другог или га окрвави, али га не убије. Овде се ради о одговорности за напад на тело другог којим је проузрокована повреда телесног интегритета, при чему није дошло до смрти повређеног лица. За ово дело пијанца прописана је телесна казна сакаћења – вађења ока и одсецање руке (и то оне којом је повреда тела проузрокована). Ако је, пак, такав напад пијанца на тело другог проузроковао телесну повреду, али још увек није дошло до "оквављења", тада је прописана телесна казна батињања од педесет штапова и затварање ("држање у тамници без временског ограничења")

У члану 192. је изричито Душанов законик⁴⁹ предвидео надлежност цара као врховни судски орган за пресуђење следећих кривичних дела : 1) за издају (неверу), 2) за "крв" и 3) за разојништво. Дакле, поред убиства и наношење телесне повреде где је повређени окрвављен, представља кривично дело чијем учиниоцу суд лично цар.

3. ПЕРИОД 19. ВЕКА

У 19. веку у Србији је донето више кривичноправних аката. То су:

1. Закон проте Матеје Ненадовића,
2. Карађорђево Криминално законик и
3. Криминални (Казнитељни) законик за Књажество Србију.

1. Закони Карађорђеве Србије

За време устаничке власти вожа Ђорђа Петровића Карађорђа у Србији су донета два кривичноправна акта. Они су одговарали духу и потребама свога времена и садржавали су, углавном, одредбе везане за војну службу, употребу оружја, спречавање шпијунаже,

⁴⁷ С.Јантолек, О Душановом законик, Београд, 1948. године, стр. 39-41.

⁴⁸ Д.Николић, А.Ђорђевић, Законски текстови старог и средњевековног, а Ниш, 2002. године, стр. 238-242.

⁴⁹ Н.Селаковић, Душанов законик и правни транспланти, Београд, 2007. године, стр.20.

стражарску службу и сл. Но, они садрже и спорадично одредбе кривичноправног карактера⁵⁰.

Први законски текст из времена устаничке Србије је Закон проте Матеје Ненадовића⁵¹. Он је донет 5. маја 1804. године на скупштини Ваљевске нахије. Скромног је обима и сачувана су свега седам чланова, од којих ни један не уређује питање телесне повреде, иако садржи одредбе о убиству (члан 1.) и о хватању за оружје при свађи и псовци (члан 7.). Очигледно је да је Закон познавао и кривично дело телесне повреде, али одредбе о овој инкриминације нису сачуване.

Други кривичноправни акт у Србији из времена Карађорђевог власти јесте Карађорђево Криминално законик⁵² (познат као Правила војена и народна). Он је донет 1811. године уочи самог краха устаника. И он није сачуван у целости. Од доступних одредби, за предмет нашега рада од значаја су два законска решења.

У члану 20. Законик предвиђа телесну казну – батину од 50 штапова по два пута ако неко потегне пушку према другоме (у намери да га убије), али пушка не окреше (не опали). Овде се, заправо, ради о покушају убиства. У случају да је пушка опалила, али смрт другог лица није наступила, могуће је проузроковање телесне повреде на овај начин. За ову радњу учинилац се кажњава као и за убиство – смртном казном.

У члану 23. предвиђена је телесна казна батињања од 25 штапова која се извршавала у два сата ујутро за дело злостављање (деловање према телу другог лица како би му се нанео бол, патња, страх, нелагодност), псовање или бешчастеће понашање према свештенику, старешини, чиновнику, трговцу или кмету – дакле према посебној врсти пасивних субјеката – виђенијим људима.

2. Криминални (Казнитељни) законик за Књажество Србију

Криминални (казнитељни) законик за Књажество Србију из 1860. године сва кажњива дела, по угледу на Code Penal из 1810. године, дели на : а) злочине, б) преступе и в) иступе (злочинства, преступљења и изступљења). Тешка телесна повреда представља злочин. Ово кривично дело је предвиђено у глави деветнаестој, под називом : "О повреди тела". Овде је предвиђено више облика и видова испољавања кривичних дела тешких телесних повреда⁵³.

У члану 173. је предвиђено кривично дело телесне повреде за које је прописана телесна казна шибања до педесет удараца (бој штаповима) или казна затвора до две године. Ово дело постоји у случају злостављања или телесног повређивања другог лица, без намере да се он убије. Овде је умишљај учиниоца био управљен само на повреду телесног интегритета или здравља другог лица. Ако је дело извршено под ублажавајућим околностима (при чему сам Законик не говори које су то околности), тада се уместо казне затвора учиниоцу може изрећи новчана казна у износу до сто педесет талира.

Други тежи облик телесне повреде предвиђен је у члану 174. За ово дело је прописана телесна казна батињање до педесет удараца штапом или казна затвора до четири године. Ово

⁵⁰ Т.Живановић, Законски извори кривичног права Србије и историјски развој његов и њеног кривичног правосуђа од 1804. до 1865. године, САНУ, Београд, 1967. године, стр.7-16.

⁵¹ Љ.Кркљуш, Правна историја српског народа, Нови Сад, 2002. године, стр. 194.

⁵² З.Мирковић, Карађорђево законик, Београд, 2008. године, стр. 105.

⁵³ Д.Николић, Кривични законик Кнежевине Србије, Ниш, 1991. године, стр.231-234.

дело постоји када учинилац са умишљајем злостави или телесно повреди друго лице.

Најтежи облик тешке телесне повреде је предвиђен у члану 177. За ово је дело прописана казна затвора или робија до петнаест година. Ово дело постоји у случају злонамерног злостављања или повређивања телесног интегритета другог лица ако је:

1. повређеном проузрокована болест,
2. повређени постао неспособан за свој посао у времену од месец дана или заувек,
3. повређени осакаћен или је лишен говора, вида, слуха, руке, ноге или другог дела тела,
4. постао неспособан за оплодњу,
5. заувек нагрђен (унакажен) и
6. неизлечиво телесно повређен или душевно растројен.

Посебан облик тешке телесне повреде је квалификован својством пасивног субјекта и проузрокованом последицом. У члану 178. је предвиђено дело које се састоји у телесном злостављању трудне жене која услед тога роди дете мртво или побаци недонето дете. За ово је дело прописана казна затвора или робије до пет година.

Најблажи облик тешке телесне повреде предвиђен је у члану 180. За ово дело је прописана казна затвора до једне године или новчана казна у износу до сто талира. Ово дело постоји ако је до телесне повреде или нарушавања здравља другог лица дошло услед непажње или нехата учиниоца. Но, ово дело постоји и ако је до опасне или смртоносне телесне повреде другог лица дошло пропустом учиниоца који није предузео дужну предострожност да држи под надзором дивљу звер или кућевну животињу која уједа, боде или ногом бије.

4. ПЕРИОД 20. ВЕКА

У току 20. века на подручју данашње Републике Србије било је у примени више закона из кривичноправне области који су прописивали кривичну одговорност и кажњивост за кривично дело тешке телесне повреде. То су следећи закони:

1. Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца,
2. Кривични законик ФНР Југославије и
3. Кривични закон СР Србије.

И коначно, почетком 21. века, после 145 година од доношења првог законика књаза Милоша Обреновића у овој области, Република Србија је септембра 2005. године донела нови Кривични законик који је почео да се примењује 1. јануара 2006. године. Од тада почиње нова страница у развоју правног система наше државе. Овај законик је до данас више пута иновиран, чак и у области инкриминације тешке телесне повреде.

1. Кривични законик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца од 27. јануара 1929. године⁵⁴, који је ступио на снагу 1. јануара 1930. године, у глави шеснаестој која носи наслов : " Кривична дела против живота и тела", предвиђа више кривичних дела тешке телесне повреде⁵⁵. Постоје три кривична дела ове врсте. То су:

1. најтежа телесна повреда – члан 178,
2. врло тешка телесна повреда – члан 179. и
3. тешка телесна повреда – члан 180.

Ове три врсте тешких повреда разликују се према запређеној казни и обиму и интензитету нарушавања телесног интегритета.

Дело из члана 178. КЗ спада у најтежу телесну повреду. Она се састоји у телесној повреди другог лица или нарушавању здравља другог лица ако су наступиле следеће последице:

1. ако повређени или оболели услед тога остане трајно неспособан за рад или умноболан,
2. ако је услед повреде тела или здравља наступила опасност по живот повређеног лица,
3. ако је наступило трајно унакажено лице повређеног и
4. ако је уништен или трајно унакажен који важан део тела или је трајно и у знатној мери нарушено здравље повређеног.

За ово кривично дело је прописана казна робије или заточења до осам година.

Тежи облик овог кривичног дела за који је прописана казна робије до дванаест година постоји ако је услед нанете телесне повреде наступила смрт повређеног лица.

У члану 179. КЗ је предвиђена тешка телесна повреда за коју је прописана казна робије или заточења до три године. Ово дело има два облика. Први основни облик дела постоји ако је друго лице телесно повређено тако да је :

1. уништен мање важан део његовог тела или
2. наступила трајнија слабост повређеног.

У случају да је настала повреда тела довела до смрти повређеног лица, тада постоји тежи облик овог кривичног дела за који је прописана казна робије до десет година.

⁵⁴ Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, Службене новине број 33-XVI од 9. фебруара 1929. године.

⁵⁵ М. Чубински, Научни и практични коментар Кривичног законика Краљевине Југославије, Београд, 1934. године, стр.341-346.

Последњи облик кривичног дела тешке телесне повреде у Кривичном законнику Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца је предвиђен у члану 180. Овде се ради о сваком облику тешког телесног повређивања другог лица под условом да је услед предузете радње извршења наступила мања повреда (мањи обим и интензитет последице) од оне која наступа код претходна два облика кривичног дела тешке телесне повреде. За ово је дело прописана казна затвора до једне године или новчана казна до 10.000 динара.

Други, тежи, облик овог кривичног дела за који је прописана казна строгог затвора најмање шест месеци постоји ако је оваква тешка телесна повреда нанета опасним средством : ножем, каквим смртоносним оруђем или другим средством које је подобно да се тело тешко повреди или здравље тешко наруши. Овде је квалификаторна околност за коју закон прописује строжије кажњавање средство и начин наношења тешке телесне повреде.

2. Кривични законик ФНР Југославије

Кривични законик ФНР Југославије донет је у послератном периоду 9. марта 1951. године, а ступио је на снагу 1. јула 1951. године⁵⁶. Овај Законик је предвидео посебну главу дванаест, под називом "Кривична дела против живота и тела" где је у члану 141. предвиђено кривично дело : "тешка телесна повреда". Ово дело има више облика испољавања⁵⁷:

1. обична тешка телесна повреда (став 1.),
2. особито тешка телесна повреда (став 2.)
3. тешка телесна повреда квалификована смрћу (став 3.) и
4. тешка телесна повреда из нехата (став 4.).

Обична тешка телесна повреда постоји у случају наношења другом лицу тешке телесне повреде или тешком нарушавању његовог здравља. За ово дело је прописана казна затвора најмање шест месеци или строги затвор до пет година.

Особито тешка телесна повреда за коју је закон прописао казну строгог затвора до осам година постоји у следећим случајевима :

1. ако је услед телесне повреде или нарушавања здравља доведен у опасност живот повређеног лица,
2. ако је уништен или трајно и у знатној мери ослабљен који важан део тела или који важан орган,
3. ако је проузрокована трајна неспособност за рад повређеног,
4. ако је проузроковано трајно и тешко нарушавање здравља другог и
5. ако је проузрокована унакаженост другог лица.

⁵⁶ Службени лист ФНРЈ број 13/51.

⁵⁷ М.Радовановић, М.Ђорђевић, Кривично право, Посебни део, Београд,1977. године, стр.86-90.

Изменама и допунама Кривичног законика ФНР Југославије⁵⁸ из 1959. године је пооштрена казна затвора за кривично дело особито тешка телесна повреда. Тако је сада прописана казна строгог затвора до десет година.

Најтежи облик тешке телесне повреде јесте тешка телесна повреда квалификована смрћу. За ово дело је прописана казна затвора до дванаест година. Ово дело постоји ако је услед проузроковане тешке телесне повреде или тешког нарушавања здравља другог лица наступила смрт повређеног лица.

Најлакши облик кривичног дела тешке телесне повреде за који је прописана казна затвора до три године постоји ако је радња извршења дела предузета са нехатом. Дакле, блажи облик кривичне одговорности (невољно извршење кривичног дела) представља привилегујућу околност као основ за блаже кажњавање учиниоца овог дела.

3. Кривични закон СР Србије

После уставних промена из 1974. године у СФР Југославији је успостављен систем подељене законодавне надлежности у области кривичног законодавства између федерације, република и покрајина. Тако је 1. јула 1977. године ступило на снагу девет кривичних закона и то⁵⁹ :

1. Кривични закон СФР Југославије⁶⁰,
2. шест кривичних закона социјалистичких република и
3. два кривична закона социјалистичких аутономних покрајина : Војводине⁶¹ и Косова и Метохије⁶².

Кривичноправна заштита живота и тела је предвиђена у одредбама републичких и покрајинских кривичних закона.

Кривични закон СР Србије⁶³ из 1977. године је са изменама и допунама био у примени све до 1. јануара 2006. године. Овај Закон у глави седмој, под називом : "Кривична дела против живота и тела", у члану 53. предвиђа кривично дело тешке телесне повреде. Ово дело има више облика испољавања. То су :

1. обична тешка телесна повреда (став 1.),
2. особито тешка телесна повреда (став 2.),
3. тешка телесна повреда квалификована смрћу (став 3.),
4. тешка телесна повреда из нехата (став 4.) и
5. тешка телесна повреда на мах (став 5.) – новоуведени облик.

⁵⁸ Службени лист ФНРЈ број 30/59.

⁵⁹ Више : Збирка кривичних закона, Београд, 1982. године.

⁶⁰ Службени лист СФРЈ број 44/76.

⁶¹ Службени лист САП Војводине број 17/77.

⁶² Службени лист САП Косова и Метохије број 20/77.

⁶³ Службени гласник СР Србије број : 26/77, 28/77 и 43/77.

Обична тешка телесна повреда није законом прецизно одређена, већ се њен појам и карактеристике изводе разграничењем од обичне лаке телесне повреде и особито тешке телесне повреде⁶⁴. За ово дело је прописана казна затвора од шест месеци до пет година. Она постоји у следећим случајевима⁶⁵ :

1. кад је тело тешко повређено или здравље тешко нарушено, али живот повређеног није доведен у опасност,
2. кад је уништен или у знатној мери ослабљен део тела или орган који се не сматра важним или је ослабљен важан део тела или важан орган, али не у знатној мери или трајно,
3. кад је проузрокована неспособност за рад, али која није трајна у односу на професију којом се повређени до тада бавио или кад је проузрокована трајна неспособност за рад, али у односу на професију којом се повређени до тада није бавио,
4. кад је проузроковано трајно нарушавање здравља повређеног, али које није тешко, или када је проузроковано тешко нарушавање здравља, али које није трајно и
5. кад су извршене промене на видљивим деловима тела које нарушавају естетски изглед повређеног, али које не представљају унакаженост у смислу одвратности, сажаљења или згражавања.

Особито тешка телесна повреда постоји у следећим случајевима :

1. кад је тело тешко повређено или здравље тешко нарушено тако да је доведен у конкретну, стварну, непосредну и блиску опасност живот повређеног. Опасност од наступања смрти је била таква да је према општем искуству смрт била присутна и извесна, али је избегнута само захваљујући благовременој и ефикасној медицинској помоћи или изузетној отпорности организма повређеног,
2. кад је уништен или трајно и у знатној мери ослабљен важан део тела или важан орган. Важан део тела је скуп више органа : шака, стопало, колена, раме, кук који су јединствени са становишта телесне функције. Важни органи су делови организма који обављају виталне, за живот значајне функције. Уништење важног дела тела или важног органа је делатност којом се повређује њихова супстанца или облик тако да се они доводе у стање у коме не могу да врше своју функцију. Ослабљење важног дела тела или важног органа је делимично, краткотрајно или привремено онеспособљење ових органа којима се умањује њихова могућност да врше своје функције. То умањење способности мора да буде у знатној мери (у већем степену или обиму) и трајно,
3. кад је дошло до трајне неспособности за рад повређеног⁶⁶ било да се ради о општој неспособности за обављање било које делатности или о професионалној неспособности за обављање своје професије тј. делатности којом се до тада повређени бавио. Без значаја је за постојање овог дела могућност преквалификације,
4. кад је дошло до трајног и тешког нарушавања здравља повређеног где је проузроковано органско или душевно обољење које се при постојећем знању медицинске

⁶⁴ Д.Јовашевић, Коментар Кривичног закона Републике Србије са судском праксом, Београд, 2003. године, стр. 80-84..

⁶⁵ Б.Чејовић, В.Миладиновић, Кривично право, Посебни део, Ниш, 1995. године, стр.173-176.

⁶⁶ Љ.Лазаревић, Кривично право, Посебни део, Београд, 1993. године, стр.96-98.

науке не може са сигурношћу излечити или се не зна колико ће дуго лечење трајати и какви ће резултати бити. Поред тога, обољење мора да буде тешко, односно да је опасно за живот повређеног и

5. кад је дошло до унакажености видљивих делова тела повређеног која изазива одвратност, одбојност, згражање или сажаљење. Ако се ове промене могу ефикасно и релативно једноставно отклонити пластичном операцијом, нема овог облика дела.

За ово кривично дело Закон прописује казну затвора од једне до десет година.

Тешка телесна повреда квалификована смрћу представља најтеже кривично дело повреде телесног интегритета. За ово је дело прописана казна затвора од једне до дванаест година⁶⁷. Ово дело постоји кад је услед нанете тешке телесне повреде са умишљајем у било ком облику наступила смрт повређеног из нехата.

Закон предвиђа и два лакша, привилегова облика испољавања за која су прописане блаже казне.

Први лакши облик дела постоји ако је обична и особито тешка телесна повреда извршена са нехатом као обликом кривичне одговорности. Лакши облик одговорности на страни учиниоца у време предузимања радње извршења представља привилегујућу околност за коју закон прописује казну затвора до три године.

Други лакши облик дела јесте тешка телесна повреда на мах⁶⁸. И овде је блажи облик кривичне одговорности (умишљај на мах) привилегујућа околност за коју закон прописује блаже кажњавање и то :

1. за обичну тешку телесну повреду на мах прописана је казна затвора до три године и

2. за особито тешку телесну повреду и тешку телесну повреду квалификовану смрћу ако је извршена на мах прописана је казна затвора од једне до пет година⁶⁹.

Тешка телесна повреда на мах⁷⁰ постоји кад је учинилац било који облик тешке телесне повреде проузроковао на мах у стању јаке раздражености у које је доведен без своје кривице нападом или тешким вређањем од стране повређеног.

Исте облике и видове испољавања тешке телесне повреде, са идентичним законским описом и врстом и мером прописане казне предвиђали су и Кривични закон САП Војводине⁷¹ у члану 34. и Кривични закон САП Косова и Метохије⁷² у члану 38.

⁶⁷ И.Симић, М.Петровић, Кривични закон Републике Србије, Практична примена, Београд, 2002. године, стр.46-49.

⁶⁸ З.Стојановић, О.Перић, Кривично право, Посебни део, Београд, 2000. године, стр.110-113.

⁶⁹ Збирка кривичних закона, оп.цит.,стр.357.

⁷⁰ Н.Мрвић Петровић, Кривично право, Београд, 2005. године, стр.239-244.

⁷¹ Службени лист САП Војводине број 17/77.

⁷² Службени лист САП Косова и Метохије број 20/77.

IV. ТЕШКА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА У УПОРЕДНОМ КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

1. УВОД

Кривично дело тешке телесне повреде је, као и већина других кривичних дела против живота и тела, заступљено у свим савременим правним системима. Због тога упоредноправни метод представља саставни део скоро сваког рада на праву, па било да се ради о законодавној изградњи или теоријској обради неког питања. Циљ овог компаративног приказа је проучавање што већег броја одредби у којима су инкриминисане тешке телесне повреде како би се у оквиру њих откриле сличности, односно уочиле разлике. Овом приликом размотрићемо кривичне законе (законике) следећих држава:

1. Немачке,
2. Шведске,
3. Швајцарске,
4. Руске Федерације,
5. Аустрије,
6. Француске,
7. Италије и
8. Грчке

2. ПОЈЕДИНА КРИВИЧНА ЗАКОНОДАВСТВА

1. Немачка

Кривични законик Савезне Републике Немачке⁷³ у седамнаестом поглављу под називом : "Телесна повреда" предвиђа више кривичних дела којима се повређује или нарушава телесни интегритет човека.

Прво кривично дело под називом телесна повреда предвиђено је у члану 223. Ово дело је одређено на најопштији начин. Оно се састоји у злостављању другог или општећењу његовог здравља. За ово дело је прописана казна затвора до пет година или новчана казна.

"Опасна телесна повреда" из члана 223а. постоји када је телесна повреда нанета на следећи начин : а) употребом оружја, посебно ножем или другим опасним оружјем, б) подмуклим

⁷³ StGB, Strafgesetzbuch, 50. Auflage, Munchen, 2012. godine, str.117-119.

препадом, в) заједно са више лица (у саучесништву) и г) другим радњама које угрожавају живот човека. Начин предузимања радње злостављања или оштећења здравља представља квалификаторну околност. За ово дело је прописана казна затвора од три месеца до пет година, с тим што је према изричитој законској одредби покушај овог дела кажњив.

У члану 224. предвиђена је казна затвора од једне до пет година за кривично дело: "Тешка телесна повреда". Ово дело постоји ако је предузетом радњом извршења проузрокована једна од следећих последица : а) да је повређени лишен неког важног дела тела, чула вида на једно или оба ока, чула слуха или говора, б) да је повређени постао неплодан (стерилан), в) да је повређени постао знатно или трајно унакажен и г) да је повређеном проузрокована дуготрајна болест, одузетост или душевно оболење. Ако је, пак, услед предузете радње, наступила тешка телесна повреда у "лакшем" случају, тада закон прописује казну затвора од три месеца до пет година. Када постоји "лакши" случај тешке телесне повреде, фактичко је питање које судско веће решава у сваком конкретном случају.

У члану 225. Законик прописује : "Опасно тешку телесну повреду". Ово дело постоји ако се тешка телесна повреда која је извршена из лакомислености јавља са следећим последицама : а) да је повређени лишен неког важног дела тела, чула вида на једно или оба ока, чула слуха или говора, б) да је повређени постао неплодан (стерилан), в) да је повређени постао знатно или трајно унакажен и г) да је повређеном проузрокована дуготрајна болест, одузетост или душевно оболење. За ово дело је прописана казна затвора од једне до десет година. Ако је дело извршено у "лакшем случају", тада је за учиниоца предвиђена казна затвора од шест месеци до пет година.

Тежи облик овог дела за који је прописана казна затвора од две до десет година (а у лакшем случају казна затвора од једне до пет година) постоји ако је нека од наведених последица по телесни интегритет другог лица нанета намерно (са директним умишљајем).

"Телесна повреда са смртним исходом" (дакле, тешка телесна повреда квалификована смрћу) из члана 226. постоји ако је телесном повредом проузрокована смрт повређеног лица. За ово дело је прописана казна затвора најмање три године. У лакшем случају учинилац ће се казнити затвором од три месеца до пет година.

Немачки законодавац у члану 226а. предвиђа специфичан облик тешке телесне повреде. То је "Телесна повреда са пристанком повређеног". Дело чини лице које радњу наносења телесне повреде предузме са пристанком повређеног. Таква радња постаје противправна само ако се дело, упркос датом пристанку, противи добром моралу. Шта је "добар морал" и када долази до његовог кршења, представља фактичко питање које судско веће решава сваком конкретном случају. У противном, нема овог кривичног дела.

Учиниоцу свих наведених облика тешке телесне повреде суд, сходно члану 228. поред прописане казне затвора, може да изрекне и једну или више мера стављања под надзор које су предвиђене у члану 68. Законика.

У члану 230. предвиђена је кривична одговорност и казна затвора до три године или новчана казна у случају извршења телесне повреде из нехата. Дакле, блажи облик кривице (невољно извршење кривичног дела) представља привилегију околност.

У складу са одредбом члана 232. умишљајно нанесене телесне повреде и нехатне телесне повреде се гоне само по предлогу, осим ако органи кривичног гоњења оцене да је због посебних јавних интереса неопходно да се по службеној дужности укључе у кривични прогон. Ако оштећени умре после извршења кривичног дела, тада право на стављање

предлога за кривично гоњење умишљајне телесне повреде прелази по одредби члана 77. став 2. на његове сроднике.

У случају да је неко од кривичних дела повреде телесног интегритета учињено против службеног лица, лица са посебним обавезама према јавној служби или војног лица Бундесвера, током вршења службе или у вези са службом, кривично гоњење се предузима на предлог претпостављеног у служби. Исто важи за лица која службу више у цркви или другим религиозним друштвима јавног права.

И на крају, у члану 233. Кривични законик Немачке предвиђа : "Узајамно вршење кривичних дела" (повраћај или реторзија телесне повреде). Ово дело постоји у следећим случајевима:

1. ако је телесна повреда одмах узвраћена од стране повређеног истом телесном повредом нападачу,
2. ако је увреда узвраћена телесном повредом учиниоцу и
3. ако је телесна повреда узвраћена увредом нападачу.

За ове ситуације суд је овлашћен да може по својој оцени обојици оптужених или само једном од њих да ублажи законом прописану казну (члан 49. став 2.) или да одустане од кривичног гоњења. На исти начин суд може да поступа и у случају извршења нехатне телесне повреде уколико нису проузроковане следеће последице : а) да је повређени лишен неког важног дела тела, чула вида на једно или оба ока, чула слуха или говора, б) да је повређени постао неплодан (стерилан), в) да је повређени постао знатно или трајно унакажен и г) да је повређеном проузрокована дуготрајна болест, одузетост или душевно оболење.

2. Шведска

Кривични законик Краљевине Шведске⁷⁴ из 1962. године у другом делу, у глави трећој под називом : " О кривичним делима против живота и тела" предвиђа, између осталог, и кривична дела тешке телесне повреде.

У члану 5. кривично дело телесне повреде (насиље) Законик дефинише као : наношење другоме телесне повреде, нарушавање здравља или физичког бола или довођење у бесвесно стање или друго слично стање. За ово дело је прописана казна затвора до две године. Ако је дело добило "лак" вид испољавања, тада се учиниоцу може изрећи и новчана казна.

У члану 6. се одређују околности које се нарочито узимају у обзир при оцени тежине телесне повреде (тешко насиље). Према овом законском решењу за телесну повреду која се сматра тешком прописана је казна затвора од једне до десет година. Тешка телесна повреда постоји ако је предузета радња извршења⁷⁵:

1. изазвала опасност за живот повређеног,
2. нанета тешка телесна повреда или тешко нарушење здравља повређеног или
3. ако је учинилац показао велику безобзирност или окрутност при извршењу дела.

⁷⁴ N.Bishop, The Swedish Penal Code, Stocholm, 1999. године, стр. 76.

⁷⁵ Н.Ф. Кузњецова. С.С.Белјајев, Уголовниј кодекс Швеции, Санк Петербург, 2001. године, стр.37-39.

Овај Законик познаје у члану 8. и нехатну телесну повреду или нехатно нарушавање здравља (ако то није лаке природе). За ово дело је прописана новчана казна или казна затвора до шест месеци.

Према изричитој законској одредби (члан 10.) на покушај и припремање кривичних дела тешке телесне повреде примењују се опште одредбе овог Законика.

3. Швајцарска

Кривични законик Швајцарске донет је 21. децембра 1937. године, а 5. октобра 1950. године измењен и допуњен Федералним законом о изменама и допунама Кривичног законика, који је ступио на снагу 5. јануара 1951. године⁷⁶. Од тада је још неколико пута иновиран.

Кривична дела против живота и телесног интегритета обухваћена су у глави првој, књиге друге, под скупним називом: "Кривична дела против живота и телесног интегритета"⁷⁷.

У члану 122. предвиђено је кривично дело тешке телесне повреде. Дело има два облика испољавања. То су :

1. особито тешка телесна повреда и
2. тешка телесна повреда квалификована смрћу⁷⁸.

Особито тешка телесна повреда постоји ако се са умишљајем нанесе другом лицу тешка повреда телесног интегритета или физичког или душевног здравља :

1. на начин којим се доводи у опасност његов живот,
2. када се са умишљајем осакати тело другог лица,
3. када се осакати један од удова или важних органа,
4. када се онеспособе удови и органи за функционисање,
5. када се онеспособи друго лице за рад,
6. када се проузрокује трајно физичко или душевно обољење или
7. када се проузрокује тешко и трајно унакажење.

За ово је дело прописана казна строгог затвора до десет година или казна затвора од шест месеци до пет година.

Други облик овог кривичног дела је тешка телесна повреда квалификована смрћу. За ово је дело прописана казна строгог затвора без назначења посебног минимума и посебног

⁷⁶ StGB, StPO, Schweizerisches Strafgesetzbuch, Aktuel geltende Fassung 2013., 7. Auflage, Zurich, 2013. godine, str. 80.

⁷⁷ Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937., Stand am 1. April 1996., Bern 1997. godine, str.43.

⁷⁸ А.В.Серебrenикова, Н.Ф.Кузнецова, Уголовниј кодекс Швейцарији, Москва, 2000. године, стр.50.

максимума. Ово дело постоји ако повређени умре од последица умишљајно нанете повреде под условом да се та последица може приписати његовом свесном нехату (да је то могао да предвиди).

Поред умишљајних тешких телесних повреда, овај Законик познаје тешку телесну повреду из нехата. Ово дело је прописано у одредви члана 125. Блажи облик кривичне одговорности представља привилегујућу околност за коју закон прописује блажу казну (члан 125). Ово се дело гони по службеној дужности, за разлику од нехатних лаких телесних повреда.

4. Руска федерација

Кривични законик Руске Федерације донет је 13. јуна 1996. године, а ступио на снагу 1. јануара 1997. године⁷⁹. Од тада је више пута новелиран.

Законик у делу седмом под називом : "Кривична дела против личности, у глави шеснаестој под називом : "Кривична дела против живота и здравља" предвиђа више кривичних дела тешке телесне повреде.

У члану 111. предвиђено је кривично дело : "Умишљајно проузроковање тешке штете по здравље". За ово дело је прописана казна затвора од две до осам година.

Умишљајна тешка телесна повреда из члана 111. постоји ако је :

1. умишљајно проузрокована тешка штета по здравље човека,
2. опасност по живот,
3. губитак вида, говора, слуха или неког другог органа или губитак функције органа,
4. непоправљиво унакажење лица,
5. проузроковање друге штете по здравље опасно по живот човека,
6. изазивање нарушавања здравља човека које је извршено уз знатни трајни губитак опште радне способности најмање за једну трећину или потпуни губитак професионалне радне способности,
7. прекид трудноће,
8. психичка поремећеност и
9. обољење од наркоманије или токсикоманије.

Тежи облик овог кривичног дела⁸⁰ (став 2.) за који је прописана казна затвора од три до десет година постоји ако је радња извршења предузета:

1. према лицу које врши службене или друштвене дужности или према њему блиском

⁷⁹ И.Федосова, Т.Скуратова, Уголовниј кодекс Русијској федерацији, Москва, 2005. године, стр.78-79.

⁸⁰ А.И.Рарог, Г.А.Есаков, А.И.Чучаев, В.П.Степалин, Уголовнео право России, Части обшаја и особеннаја, Москва 2007. године, стр.217-219.

лицу,

2. са нарочитом свирепošћу, изругивањем или мучењем жртве, као и према лицу за које учинилац зна да се налази у беспомоћном стању,

3. на општеопасан начин (употребом општеопасног средства – хладног или ватреног оружја или опасног оруђа),

4. изнајмљивањем од трећег лица,

5. из хулиганских (силецијских) побуда,

6. из мотива националног, расног или верског непријатељства или из мржње и

7. у циљу искоришћавања органа или ткива жртве.

Други тежи облик овог кривичног дела (став 3.) за који је прописана казна затвора од пет до дванаест година постоји ако је тешка телесна повреда са умишљајем нанета:

1. од стране групе лица, групе лица уз претходни договор или од стране организоване групе,

2. према два или више лица као пасивним субјектима и

3. вишеструко или од стране лица које је повратник (које је већ раније извршило убиство – дакле кривично дело против живота и здравља људи).

Најтежи облик умишљајног проузроковања тешке штете по здравље предвиђено је у ставу 4. За ово је дело прописана казна затвора од пет до петнаест година. Ово дело постоји ако је услед предузете радње извршења било ког од претходних облика тешке телесне повреде из нехата проузрокована смрт повређеног лица.

Умишљајно проузрокована средње тешка штета по здравље предвиђена је у члану 112. Кривичног законика Руске федерације. И ово дело има више облика испољавања за која су предвиђене различите казне⁸¹.

Основни облик овог кривичног дела ("средње тешка телесна повреда") постоји ако је умишљајно проузрокована штета по здравље човека средње тежине под следећим условима:

1. ако није наступила опасност по живот повређеног,

2. ако нема за последицу : а) губитак вида, говора, слуха или неког другог органа или губитак функције органа, б) непоправљиво унакажење лица, в) проузроковање друге штете по здравље опасно по живот човека, г) изазивање нарушавања здравља човека, д) прекид трудноће, њ) психичка поремећеност и е) обољење од наркоманије или токсикоманије и

3. ако је проузроковао дуготрајно нарушавање здравља или

4. знатни трајни губитак опште радне способности мањи од једне трећине.

⁸¹ А.И.Парог, Уголовное право России, Особеннаја част, 2. изданије, Москва, 2008. године, стр. 57-62.

За ово дело је прописана казна изолације од три до шест месеци или казна затвора до три године.

Тежи облик овог дела (став 2.) за који је прописана казна затвора до пет година постоји ако је радња извршења предузета :

1. према два или више лица,
2. према лицу које врши службену или друштвену дужност или према њему блиском лицу,
3. с нарочитом свирепошћу, изругивањем или мучењем жртве, као и у погледу лица за које учинилац зна да се налази у стању беспомоћности,
4. од стране групе лица, групе лица уз претходни договор или од стране организоване групе,
5. из хулиганских побуда,
6. из мотива националног, расног или верског непријатељства или мржње и
7. вишеструко или од стране лица које је раније извршило умишљајно проузроковање тешке штете по здравље или убиство.

У члану 113. прописано је кривично дело : "Проузроковање штете по здравље тешке или средње тежине у афекту"⁸². Ово је привилеговани облик тешке телесне повреде за које је прописана казна затвора до две године. Ово дело постоји ако је умишљајно проузрокована штета по здравље другог тешке или средње тежине у стању изненада насталог душевног узбуђења (афекта) који је изазван насиљем, изругивањем, тешким вређањем од стране жртве или другим противправним или аморалним чињењем (или нечињењем), као и дуготрајном психо-трауматском ситуацијом која је настала у вези са систематским противправним или аморалним понашањем жртве. Овде се, заправо, ради о провоцираној тешкој телесној повреди чијем настанку је сама жртва допринела претходним противправним или аморалним понашањем што је код учиниоца дела изненада изазвало стање душевног узбуђења (афекта) или психо-трауматске ситуације.

Последње кривично дело тешке телесне повреде у руском кривичном законодавству је предвиђено у члану 114. То је : "Проузроковање тешке или средње тешке штете по здравље при прекорачењу граница нужне одбране или при прекорачењу мера неопходних за задржавање лица које је извршило кривично дело". Ово дело има два облика испољавања.

Први облик дела за који је прописана казна ограничења слободе до две године или казна затвора до једне године постоји у случају умишљајног проузроковања тешке или средње тешке телесне повреде (штете по здравље) другог лица, под условом да је до ове последице дошло при прекорачењу граница нужне одбране (то је одбрана која је неопходно потребна да учинилац од себе или другог одбије истовремени противправни напад где између напада и одбране постоји истовременост и сразмерност). Ово кривично дело постоји у случају доношења тешке телесне повреде у било ком облику у интензивном или екстензивном експесу.

⁸² Уголовниј кодекс Русијској федерацији, Закони и кодекси, Москва, 2014. године, стр. 47-48.

Други облик овог кривичног дела за који је прописана казна ограничења слободe или казна затвора до две године постоји када је до умишљајно нанете тешке или средње тешке повреде телесног интегритета (наношења штете по здравље другог лица) дошло приликом прекорачења мера које су неопходно потребне ради задржавања лица које је после учињеног кривичног дела лишено слободe (било од стране полицијског службеника или другог лица).

5. Аустрија

Кривични законик Аустрије⁸³ у посебном делу у првом одељку под називом : "Кривична дела против живота и тела" прави разлику између више облика кривичног дела телесне повреде као што су :

1. тешка телесна повреда,
2. телесна повреда са тешким трајним последицама,
3. телесна повреда са смртним исходом,
4. намерна тешка телесна повреда и
5. телесна повреда из немара.

У члану 83. прописано је кривично дело : "Телесна повреда". Ова врста повреде подразумева преломе костију, изузимајући преломе мањег значаја. Слично је одређено и нарушавање здравља у смислу овог кривичног дела. То је оштећење здравља другог лица које подразумева нарочито јаке болове, неизвесност у погледу тока и изгледа оздрављења или друго оштећење које је само по себи тешко.

У члану 84. предвиђена је тешка телесна повреда. Ово дело постоји ако је предузета радња извршења у следећим случајевима:

1. ако се последица јавља у виду оштећења здравља или наступања неспособности за рад која траје дуже од 24 дана,
2. ако је последица нанета таквим средством и на такав начин са којим је по правилу повезана животна опасност,
3. ако је дело извршено од најмање три лица која су повезана међусобним договором,
4. ако је дело извршено уз наношење нарочитих патњи или
5. ако је дело извршено према службенику, сведоку, стручњаку за време или због извршења његових задатака или испуњавања његових дужности.

За умишљајно извршење овог дела прописана је казна затвора од једне до пет година, а за нехатно дело – казна затвора до три године.

⁸³ E.Foregger, E.Serini, Strafgesetzbuch-Austria, JGG 1988 Undstg Nov 1989, Wien, 1989. godine, str. 75-79.

У члану 85. предвиђена је тешка телесна повреда са трајним последицама. Ово дело постоји ако је услед предузете радње извршења :

1. изазван заувек или на дуже време: губитак или тешко оштећење говора, вида, слуха,
2. изазван стерилитет,
3. изазвано знатно осакаћење или упадљиво изобличење и
4. изазвана тешка патња или болест или
5. неспособност за рад оштећеног.

За ово дело је прописана казна затвора од шест месеци до пет година ако је учинилац поступао из немара (нехата), односно за намерно (умишљајно) поступање учинилац се кажњава затвором од једне до десет година.

Знатно осакаћење тела према овом законском решењу не обухвата уништење неког дела тела или органа, односно његово чињење неупотребљивим. Унакажење подразумева деформације, пре свега, на видљивим деловима тела, али и на другим деловима с обзиром да је данас релативно шта су видљиви делови тела имајући у виду најразличитија занимања (манекенство, спорт и тако даље). Са друге стране, наглашавајући да изобличење мора да буде упадљиво, аустријски законодавац примат даје видљивим деловима тела.

Тешка телесна повреда квалификована смрћу из члана 86. Кривичног законика постоји ако је било који облик умишљајне тешке телесне повреде или тешког нарушавања здравља другог лица имао за последицу смрт повређеног лица, при чему се та смрт може приписати нехату учиниоца. За ово је дело прописана казна затвора од десет година.

У члану 87. предвиђена је казна затвора до пет година за извршење кривичног дела тешке телесне повреде са директним умишљајем (са намером).

Тешка телесна повреда из нехата је прописана у члану 88. Ово дело постоји ако је до повреде телесног интегритета или нарушавања здравља другог лица дошло услед непажње (немара). За ово је дело прописана казна затвора до три месеца или новчана казна до 180 дневних износа.

6. Француска

Француски Кривични законик или Code Penal⁸⁴ који је донет 22. јула 1992. године у члану 222. инкриминише телесне повреде. Овај Законик прави разлику између намерног и ненамерног угрожавања телесног (физичког) интегритета личности.

Намерно угрожавање интегритета личности врши се :

1. мучењем и применом грубости и

⁸⁴ Code Penal, France du 22. juillet, 1992., Paris, 1993. godine.

2. кривичним делима насиља.

Мучење и примена грубости као облик намерне телесне повреде представља подвргавање другог лица мучењу или примени грубости за шта је прописана казна строгог затвора до петнаест година. Уколико је услед мучења или грубости дошло до сакаћења или трајне телесне повреде, тада се казна повећава до тридесет година строгог затвора.

За кривична дела насиља запрећене су различите врсте и мере казни зависно од врсте и обима проузроковане последице.

Тако је за сакаћење или трајну телесну повреду жртве прописана казна затвора до десет година и новчана казна до 1.000.000 франака.

Уколико је сакаћење или трајна телесна повреда проузрокована према:

1. малолетнику млађем од петнаест година,

2. лицу чија је специфична рањивост, било због његових година, болести, слабости, физичког или психичког недостатка, било због трудноће, позната или очигледна његовом учиниоцу и

3. судском службенику, поротнику, адвокату, државном функционеру или према било ком другом лицу које је носилац државне функције, сведоку, жртви или цивилном лицу које учествује у парници или супружнику,

тада постоји тежи облик овог кривичног дела за који је прописана казна строгог затвора од петнаест година.

Иста казна (до петнаест година строгог затвора) предвиђена је и за кривично дело које је извршено под следећим условима:

1. од стране државног функционера,

2. од стране више лица,

3. са предумишљајем или

4. уз коришћење или претњу оружјем.

Закоником прописана казна може бити повећана и до двадесет година строгог затвора уколико је дело извршено према малолетном лицу које је млађе од петнаест година, ако је учинилац природни или усвојени родитељ или друго лице које има старатељство над малолетником. Дакле, ово дело квалификују и својство учиниоца и својство жртве, као и њихов међусобни однос.

Кривична дела насиља⁸⁵ која су проузроковала потпуну неспособност другог лица да ради током више од осам дана кажњавају се казном од три године затвора и новчаном казном од 300.000 франака. Уколико је ова последица проузрокована према следећим лицима :

⁸⁵ P.Gattegno, Droit penal special, Paris, 2003. godine, str.415-421.

1. малолетнику млађем од петнаест година,

2. лицу чија је специфична рањивост, било због његових година, болести, слабости, физичког или психичког недостатка, било због трудноће, позната или очигледна његовом учиниоцу и

3. судском службенику, поротнику, адвокату, државном функционеру или према било ком другом лицу које је носилац државне функције, сведоку, жртви или цивилном лицу које учествује у парници или супружнику,

дело добија тежи облик за који је запрећена казна од пет година затвора и новчана казна од 500.000 франака.

Кривична дела насиља која нису проузроковала потпуну неспособност за рад другог лица током више од осам дана кажњавају се казном од три године затвора и новчаном казном од 300.000 франака уколико су извршена према малолетнику који је млађи од петнаест година⁸⁶.

Кривични законик Француске⁸⁷, у члану 222. ст. 19. и 20. прописује ненамерна угрожавања интегритета личности (нехатне телесне повреде).

Дело чини лице које услед неспретности, непажње, необазривости, немара или непоштовања неке мере опрезности коју прописује закон или други пропис, проузрокује тоталну неспособност за рад током више од три месеца другог лица. За ово дело је прописана казна затвора од две године и новчана казна од 200.000 франака.

Ако је извршеним делом проузрокована тотална неспособност за рад у трајању до три месеца или тачно три месеца због неспретности, непажње, необазривости, немара или непоштовања прописаних мера опрезности, тада је прописана казна затвора од једне године и новчана казна од 100.000 франака.

7. Италија

Кривични Законик Италије донет је 19. октобра 1930. године и од тада више пута новелиран.⁸⁸ Кривично дело тешке телесне повреде предвиђено је у глави дванаестој која носи назив : "О деликтима против личности".

Овај законик кривично дело телесне повреде назива личном повредом и према тежини разликује⁸⁹ :

1. личну повреду,

2. озбиљну личну повреду и

3. веома озбиљну личну повреду.

⁸⁶ M.I.Rassat, Droit penal special, Paris, 2001. godine, str.289-291.

⁸⁷ M.Veron, Droit penal special, Paris, 2002. godine, str.348-351.

⁸⁸ Codice penale, Note, richiami e indisi a cura di Sofo Borghese, Giudici del Tribunale di Milano, Milano, 1952.

⁸⁹ I.Alibrandi, Il codice penale, Piacenza, 2004. godine, str.287-291.

У члану 582. прописана је лична повреда. За њу законодавац прописује казну затвора од три месеца до три године. Ово дело постоји ако се проузрокује другом лицу лична повреда из које настане болест тела или психе.

Озбиљна лична повреда као кривично дело за које је прописана казна затвора од три до седам година постоји уколико из нанете личне повреде настану следеће теже последице :

1. болест која угрожава живот повређеног лица,
2. болест или неспособност да се обављају свакодневни послови у временском периоду изнад четрдесет дана,
3. стално обољење чула или органа и
4. повреда бремените жене.

Веома озбиљна лична повреда постоји ако услед повреде телесног интегритета наступи последица у виду :

1. болести која је сигурно или вероватно неизлечива,
2. губитка чула,
3. губитка неког дела тела или осакаћења које чини да је орган неупотребљив,
4. губитка способности за рађање (стерилитет),
5. сталне и озбиљне тешкоће у говору,
6. деформације или ожиљка на лицу или
7. побачаја повређене особе.

За ово кривично дело је прописана казна затвора од шест до дванаест година.

Специфично кривично дело предвиђа члан 587. Кривичног законика Италије⁹⁰. У једној законској одредби се, заправо, инкриминишу два кривична дела. Ово дело се иначе назива : "Убиство због части или у одбрани части". У овој инкриминацији су предвиђена два кривична дела и то :

1. убиство на мах и
2. лична повреда на мах.

Дело чини лице које проузрокује смрт супруга, ћерке или сестре у тренутку када открије да иста одржава недозвољене односе и у стању раздражености и повређености сопствене части и части породице. За ово дело је прописана казна затвора од три до седам година. Истом казном се кажњава и лице које проузрокује под наведеним околностима смрт лица које је у недозвољеним односима са његовом супругом, сестром или ћерком".

⁹⁰ Compendio di Diritto Penale, Parte generale e speciale, Napoli, 2004. godine, str.401-404.

У случају да у стању раздражености и повређености сопствене части и части своје породице учинилац под наведеним околностима не лиши живота другог, већ му нанесе само телесну повреду (личну повреду), за ово кривично дело се прописана казна за убиство смањује за трећину (обавезно ублажавање законом прописане казне).

Поред умишљајно нанете личне повреде, законодавац инкриминише и нехатне личне повреде. За нехатно проузроковану тешку телесну повреду прописана је казна затвора од три месеца или новчана казна до 200.000 лира. Ова казна се, сходно закону, повећава у зависности од околности конкретног случаја као што су : а) да ли је нанета повреда озбиљна или веома озбиљна, б) да ли је повређено више лица и в) да ли је повреда нанета кршењем норми о дисциплини друмског саобраћаја или оних за превенцију несрећа на раду.

Лична повреда квалификована смрћу се према терминологији овог Законика назива "Убиство без предумишљаја". Ово дело постоји када учинилац у намери да проузрокује личну повреду другог, истоме нанесе последицу смрти. За ово је дело прописана казна затвора од десет до осамнаест година.

8. Грчка

Кривични законик Грчке од 17. августа 1950. године у глави која носи назив : "Кривична дела против живота" у члану 310. предвиђа кривично дело тешке телесне повреде. Ово дело има више облика испољавања⁹¹.

Основни облик дела за који је прописана казна затвора најмање две године чини лице које са умишљајем другог телесно повреди или му здравље наруши тако да је услед тога дошло до тешког нарушавања здравља тела или ума повређеног. Сам је Законик одредио шта се сматра тешким нарушавањем здравља другог лица (став 2.). Тако се тешким нарушавањем здравља, тела или ума сматра :

1. ако је услед предузете радње извршења живот повређеног био доведен у опасност,
2. ако је тело повређеног знатно унакажено,
3. ако повређени буде за дуже време у знатној мери спречен да користи своје телесне и умне способности или
4. ако повређени падне у тешку и дуготрајну болест.

Тежи облик овог кривичног дела за који је прописана казна робије до десет година постоји ако је учинилац намерно (са директним умишљајем) хтео да проузрокује тешко нарушавање тела, здравља или ума другог лица.

Грчки Кривични законик у члану 312. предвиђа специфично решење где је инкриминисана тешка телесна повреда која је нанета деци. Оно што чини ово дело специфичним и посебним јесте својство пасивног субјекта (жртве). Према овом законском решењу дело се састоји у трајном окрутном (суровом, свирепом, нечовечном) поступању чиме се малолетно лице

⁹¹ N.Lolis, G.Mangakis, The Greek Penal Code, London, 1973. godine, str. 150-151.

узраста до седамнаест година или немоћно лице телесно повреди или му се здравље наруши.

За постојање дела је битно испуњење следећих елемената :

1. радња извршења се састоји у трајном и окрутном поступању. То је свако деловање према телу другог лица којим му се наносе непотребне, прекомерне муке, патње, болови, већег или мањег интензитета. И друго, потребно је да се ради о оваквом поступању које је трајно (које траје дуже време),

2. последица дела се састоји у телесној повреди (оштећењу телесног интегритета) или нарушавању здравља (изазивање новог или погоршање постојећег оболења) другог лица без прецизирања да ли се ради о тежем или лакшем облику и виду телесне повреде,

3. посебна врста пасивног субјекта - малолетно лице узраста до седамнаест година или немоћно лице,

4. посебно својство учиниоца - лице у односу на које се малолетно лице узраста до седамнаест година или немоћно лице налази под његовим старањем или надзором или припада његовом домаћинству или је код њега у радном или службеничком односу, или је од стране староца предато његовој власти и

5. посебан однос учиниоца дела и пасивног субјекта – однос надређености учиниоца, односно зависности пасивног субјекта.

За ово кривично дело је прописана казна затвора најмање три месеца, под условом ако по другим прописима није предвиђена тежа казна. Грчки законодавац је на овај начин хтео да обезбеди кажњавање лица која на недоличан начин поступају са малолетницима. То потврђује и супсидијарни карактер ове одредбе која се примењује само ако по другим прописима за овакво понашање није предвиђена тежа казна.

Иста казна је прописана и у случају злонамерне повреде (кршења законом или уговором преузетих) својих дужности од стране лица које на тај начин проузрокује телесну повреду или нарушавање здравља другог лица.

V. ТЕШКА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА У КРИВИЧНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1. УВОД

Од најстаријих времена, па до данас у свим кривичним законима је пружана појачана кривичноправна заштита најзначајнијим друштвеним добрима или вредностима. Међу тим вредностима по свом, значају и природи се издвајају живот и телесни интегритет, односно право на неповредивост ових добара која припадају човеку. Свака противправна повреда или угрожавање телесног (физичког) интегритета, односно (органског или душевног) здравља другог лица која се може предузети на различите начине, различитим средствима, односно различитим делатностима представља кривично дело телесне повреде за које су прописане казне затвора. Зависно од обима и интензитета повреде, у кривичном законодавству се разликује и више врста телесних повреда. Основна је подела ових кривичних дела на:

1. тешке телесне повреде и
2. лаке телесне повреде.

Домаће кривично законодавство, у посебном делу, у глави тринаестој, на првом месту предвиђа : "Кривична дела против живота и тела" указујући на тај начин да су живот и телесни интегритет два најзначајнија људска и друштвена добра која уживају примарну заштиту. То је и логично јер без ефикасне, благовремене и квалитетне заштите ових друштвених добара, ниједно друго добро или вредност не могу бити предмет кривичноправне заштите.

Најтеже кривично дело којим се повређује телесни (физички) интегритет човека у новом кривичном законодавству Републике Србије носи назив : "Тешка телесна повреда"⁹². Ово је дело предвиђено у одредби члана 121. Дело⁹³ се састоји у нарушавању телесног интегритета или телесног или душевног здравља другог лица које се изражава у уништењу или оштећењу дела тела или органа, у проузроковању трајне или привремене неспособности за рад, у трајном или тешком нарушавању здравља или изазивању промена на видљивим деловима тела које нарушавају или унаказују естетски изглед човека. Ово се дело може извршити само према другом лицу⁹⁴.

2. ЕЛЕМЕНТИ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Објект заштите код овог кривичног дела је телесни, физички интегритет (телесна и душевна) конституција схваћена у био-психичком смислу, односно телесно или душевно здравље другог лица. Здравље представља такво психофизичко стање неког лица у коме сви органи

⁹² Иначе, ово је старо кривично дело познато од првих писаних кривичних закона. Више : А. Боремовић, Телесна повреда по параграфу 180. КЗ, Архив за правне и друштвене науке, Београд, број 3/1934. године, стр. 209-217;

⁹³ С. Никшић, Повреда права на душевни интегритет, Загреб, 2006. године, стр. 205-236

⁹⁴ Д. Цотић, Кривично дело тешке телесне повреде и политика кажњавања ових дела, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 4/1971. године, стр. 570-583

функционишу хармонично тако да је осигурано одржавање и постојаност целокупног организма⁹⁵. Здравље се према дефиницији Светске здравствене организације темељи на четири елемента : а) интегритет организма, б) његова функционалност, в) адаптабилна способност и г) субјективно доживљавање здравља⁹⁶.

Ово се кривично дело може извршити само према другом лицу⁹⁷. То значи да самоповреда не представља кривично дело (сем ако се у конкретном случају не ради о остварењу противзаконитог циља или повреди општих друштвених интереса, па је као самоповреда кажњива радња неког другог кривичног дела које је предвиђено у посебном делу кривичних закона).

Такође ни пристанак повређеног на наношење, трпљење тешке телесне повреде не искључује противправност код таквих делатности. Изузетак од ових правила се заправо јавља у ситуацијама у којима се сматра да кривичног дела нема иако је дошло до наступања повреде телесног интегритета, али повреда које су корисне и етички оправдане. Такве су нпр. повреде код давања крви, трансплантације органа или делова тела, хируршке интервенције предузете у циљу лечења или пак случајне повреде нанете у спортским такмичењима (у жару борбе, за време и на месту такмичења, поштујући правила односне спортске дисциплине)⁹⁸.

Радња извршења кривичног дела тешке телесне повреде⁹⁹ се, заправо, састоји у свакој делатности чињења (активној, позитивној радњи) или нечињења (негативној, пасивној радњи, дакле пропуштања) која је подобра, довољна да проузрокује последицу повреде или нарушавања телесног интегритета или здравља човека. Овде се ради о делу које је одређено последичном диспозицијом. То значи да се ово дело може извршити различитим делатностима, различитим употребљеним начинима и средствима¹⁰⁰ које обухвата свако деловање на тело човека које је подобно да оштети његов телесни интегритет или наруши здравље.

Да би се овако предузета делатност могла сматрати као радња извршења кривичног дела тешке телесне повреде, потребно је да је она предузета противправно, иако то сам закон изричито не наводи. То је и логично јер је напад на телесни интегритет увек противправан, осим у случајевима када постоји неки општи (нужна одбрана, крајња нужда) или посебни основ који искључује ту противправност: пристанак повређеног, дозвољени ризик, вршење службене дужности¹⁰¹.

То могу бити физичке (делатности употребе физичке снаге или механичке силе) или психолошке делатности, непосредно или посредно предузете, а могу се јавити и као чињење односно као нечињење. Такође је могуће телесну повреду проузроковати и другим делатностима које иначе немају "опасан" карактер као што су : изливање опасних киселина или вреле воде на жртву, обарање жртве на тврду подлогу, гурање жртве на леду или степеништу, гурање непливача у дубоку воду или ватру и сл.¹⁰².

⁹⁵ Д. Јефтић, О урачунљивости са судскопсихијатријског становишта, Београд, 1953. године, стр. 2

⁹⁶ Б. Павишић, В. Грозданић, П. Веић, Коментар Казненог закона, Загреб, 2007. године, стр. 331

⁹⁷ В. Ђурђић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, оп.цит. стр.35-36

⁹⁸ Н. Мрвић, Петровић, Кривично право, оп.цит., стр. 240

⁹⁹ Ж. Хорватић, Кривична дјела против живота и тијела у новом југословенском кривичном законодавству, Наша законитост, Загреб, број 10/1977. године, стр. 30-42

¹⁰⁰ С. Горкић, Увиђај код повређивања стрелним оружјем, Приручник, Загреб, број 2/1967. године, стр.166-171;

Р. Стојадиновић, Трагови употребе ватреног оружја, Приручник, Загреб, број 1/1985. године, стр. 596-603; Р.

Стојадиновић, Ватрено оружје и трагови његовог дјеловања, Приручник, Загреб, број 5/1989. године, стр. 478-

492

¹⁰¹ Љ. Лазаревић, Б. Вучковић, В. Вучковић, Коментар Кривичног законика, Цетиње, 2004. године, стр. 388-389

¹⁰² И. Симић, М. Петровић, Кривични закон Републике Србије – практична примена, оп.цит.стр.47

Последица кривичног дела се, као што сам назив и њихова природа кажу, састоји у нарушавању или оштећењу телесног интегритета или здравља. Она се јавља у виду оштећења телесног интегритета (које се може јавити у различитим видовима као што су : проузроковањем посекотина, прелома, опекотина, убодина, крвних подлива) или у виду нарушавања здравља које се састоји у изазивању новог или погоршавању постојећег обољења органског или душевног карактера¹⁰³. Према томе, као последица овог кривичног дела сматра се и сваки болесни (морбидни) процес у организму (акутни или хронични) који проузрокује промене у органском саставу или функционисању целог или појединог дела организма¹⁰⁴.

У пракси су чести случајеви да услед предузете радње извршења која је управљена на повреду физичког интегритета, таква последица изостане, дакле, не наступи, али буде проузрокована смртна последица. Или обрнуто, када је учинилац предузео радњу лишавања живота другог лица, али услед овако предузете радње не наступи смрт оштећеног, већ само повреда његовог физичког интегритета. Док се прва ситуација правно квалификује као посебан, најтежи облик тешке телесне повреде - као тешка телесна повреда квалификована смрћу, у правној теорији и судској пракси се као проблем поставља квалификовање друге кривичноправне ситуације. Наиме, у таквим случајевима је тешко утврдити разлику између тешке телесне повреде и покушаја убиства.

У циљу разграничења ове две кривичноправне ситуације у правној теорији и судској пракси се искристалисало више схватања.

Према једном схватању критеријум за њихово разграничење се налази у објективним околностима самога дела. То су околности које се тичу предузете радње, употребљеног начина и средства извршења, односно објекта напада.

Према другом схватању, најчешће се разлика између ове две кривичноправне ситуације огледа у субјективном елементу – у садржини свести и воље који обухвата умишљај учиниоца. Дакле, разлика између тешке телесне повреде и покушаја убиства је огледа у субјективном односу учиниоца према свом делу у целини тј. према радњи и последици при чему је од значаја да ли је учинилац предузетом радњом хтео или само пристао на проузроковање смрти оштећене¹⁰⁵. На том становишту стоји и наша судска пракса која закључује да се у случају покушаја убиства којом приликом је оштећеном нанета тешка телесна повреда, не може услед тога што је оптужени одустао од намере да оштећеног лиши живота, закључити да та тешка телесна повреда представља неко друго самостално кривично дело¹⁰⁶.

Но, у пракси се исто тако присутно и треће схватање. Према овом схватању разлика између тешке телесне повреде и покушаја убиства се не може заснивати само на оцени субјективних момената (конкретно намере), већ обавезно мора узети у обзир и оцену објективних момената као што су : средства којима је извршено дело, место тела према коме је била управљена конкретна делатност и интензитет напада¹⁰⁷.

Тежина (обим и интензитет) остварене последице представља основни критеријум за

¹⁰³ Д. Крапац, Д. Зечевић, З. Шепаровић, Вјештачење тежине тјелесних повреда у кривичном праву, Загреб, 1985. године, стр.117-131

¹⁰⁴ Б. Чејовић, В. Миладиновић, Кривично право, Посебни део, оп.цит., стр. 174

¹⁰⁵ пресуда Врховног суда Србије Кж. 2125/59

¹⁰⁶ пресуда Савезног суда Кж. 107/60

¹⁰⁷ пресуда Врховног суда Србије Кж. 1080/64

разликовање појединих облика овог кривичног дела. При томе је за постојање и правну квалификацију тешке телесне повреде потребно осим објективних околности које су изражене у постојању тешких телесних повреда, процењивати и субјективне околности – умишљај учиниоца у односу на радњу извршења и облик кривице у односу на проузроковану повреду¹⁰⁸.

Тешка телесна повреда се тако може јавити у више облика испољавања :

1. обична тешка телесна повреда – као основни облик кривичног дела,
2. особито тешка телесна повреда – као први тежи, квалификовани облик кривичног дела,
3. тешка телесна повреда квалификована смрћу – као најтежи облик кривичног дела,
4. тешка телесна повреда квалификована својством пасивног субјекта – новоуведени тежи облик овог кривичног дела,
5. тешка телесна повреда на мах¹⁰⁹ - као први лакши, привилеговани облик дела и
6. тешка телесна повреда из нехата – као други лакши, привилеговани облик кривичног дела.

Извршилац кривичних дела повреде телесног (физичког) интегритета или здравља другог лица у овом облику може да буде свако лице, а у погледу кривице могући су и умишљај и нехат¹¹⁰.

У погледу умишљаја, правна теорија и судска пракса су јединствено прихватили став да се тешка телесна повреда може извршити и са директним и са евентуалним умишљајем. У том смислу нам судска пракса пружа бројне примере : када је оштећеном нанет један убод ножем, то не мора значити да је умишљај учиниоца био управљен да се оштећени телесно повреди, ако је повреда нанета у витални део тела¹¹¹ или из чињенице да је оптужени наносио сада покојном бројне и озбиљне повреде по глави и телу, може се извести закључак да је поступао са евентуалним умишљајем¹¹².

Слична је ситуација и код нехатног проузроковања тешке телесне повреде с тим што се у овом случају на страни учиниоца могу јавити и свесни и несвесни нехат као облици невољног учешћа лица у остварењу кривичним правом забрањене последице повреде телесног интегритета.

За ово кривично дело су прописане различите врсте и мере казни зависно од облика његовог испољавања:

1. за обичну тешку телесну повреду која је учињена са умишљајем, прописана је казна затвора од шест месеци до пет година, а за нехатно дело – казна затвора до три године.

¹⁰⁸ пресуда Врховног суда Србије Кж. 819/85

¹⁰⁹ Г. Мршић, Казнена дјела против живота и тијела, Хрватска правна ревија, Загреб, број 2/2004. године, стр. 70-79

¹¹⁰ Умишљај је обележен свешћу и вољом, док је нехат обележен тиме да учинилац лакомислено држи да последица предузете радње неће наступити (пресуда Врховног суда Хрватске Кж. 8/52)

¹¹¹ пресуда Врховног суда Србије Кж. 912/92

¹¹² пресуда Врховног суда Србије Кж. 879/2002

Но, у случају да је овај облик тешке телесне повреде учињен према посебној врсти пасивног субјекта (оштећеног) – према малолетном лицу, бременитој жени или лицу које обавља послове од јавног значаја, тада је законом прописано поштрено кажњавање и то казна затвора од једне до осам година,

2. за особито тешку телесну повреду која је извршена са умишљајем, прописана је казна затвора од једне до осам година, односно ако је дело извршено са нехатом, прописана је казна затвора до три године. У случају да је овај облик тешке телесне повреде учињен према посебној врсти пасивног субјекта - према малолетном лицу, бременитој жени или лицу које обавља послове од јавног значаја, тада је законом прописано поштрено кажњавање и то казна затвора од две до дванаест година,

3. за тешку телесну повреду квалификовану смрћу, прописана је казна затвора од две до дванаест година, а ако је радња извршења предузета према посебној врсти пасивног субјекта - према малолетном лицу, бременитој жени или лицу које обавља послове од јавног значаја, тада је законом прописано поштрено кажњавање и то казна затвора од пет до петнаест година,

4. за тешку телесну повреду квалификовану својством пасивног субјекта прописане су различите мере казни затвора зависно од облика тешке телесне повреде који је нанесен пасивном субјекту - према малолетном лицу, бременитој жени или лицу које обавља послове од јавног значаја,

5. за обичну тешку телесну повреду која је извршена на мах, прописана је казна затвора до три године, за особито тешку телесну повреду која је извршена на мах прописана је казна затвора од три месеца до четири године, док је за тешку телесну повреду квалификовану смрћу ако је извршена на мах прописана казна затвора од шест месеци до пет година и

6. за обичну и особито тешку телесну повреду која је извршена из нехата Законик је прописао казну затвора до три године.

3. ОБЛИЦИ ТЕШКЕ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ

Из законског описа члана 121. Кривичног законика после новеле из 2009. године произилази да постоји више облика тешке телесне повреде. То су.

1. обична тешка телесна повреда,
2. особито тешка телесна повреда,
3. тешка телесна повреда квалификована смрћу,
4. тешка телесна повреда с обзиром на својство пасивног субјекта,
5. тешка телесна повреда на мах и
6. тешка телесна повреда из нехата.

У наставку ћемо изложити основне елементе и карактеристике сваког појединог облика

тешке телесне повреде према решењима из Кривичног законика Републике Србије са стањем на дан 1. јануара 2015. године.

1. Обична тешка телесна повреда

Обична тешка телесна повреда није законом прецизно одређена, већ се њен појам и карактеристике изводе разграничењем¹¹³ (дакле методом елиминације) од обичне лаке телесне повреде и опасне тешке телесне повреде. Ова врста тешке телесне повреде као основни облик испољавања овог кривичног дела постоји у следећим случајевима¹¹⁴:

а) кад је тело тешко повређено или здравље тешко нарушено, али живот повређеног још увек није доведен у опасност. Но, према ставу правне теорије¹¹⁵ и када је услед овако предузете радње извршења наступила само општа или апстрактна опасност по живот повређеног лица, сматра се да постоји обична тешка телесна повреда;

б) кад је уништен или у знатној мери оштећен или ослабљен део тела или орган¹¹⁶ који се не сматра важним или је само ослабљен важан део тела или важан орган, али не у знатној мери или трајно;

в) кад је проузрокована неспособност за рад, али која није трајна у односу на професију којом се повређени до тада бавио, или кад је проузрокована трајна неспособност за рад, али у односу на делатности којима се повређени професионално није бавио;

г) кад је проузроковано трајно нарушавање здравља повређеног, али које није тешко, или када је проузроковано тешко нарушавање здравља, али које није трајно и

д) кад су извршене промене на видљивим деловима тела повређеног лица које нарушавају естетски изглед, али које не представљају унакаженост у смислу изазивања одвратности, сажаљења или згражавања¹¹⁷.

2. Особито тешка телесна повреда

Особито (нарочито) тешка телесна повреда¹¹⁸ је други тежи, квалификовани облик кривичног дела тешке телесне повреде. Њу одређују два елемента. То су :

1. тежина, обим и интензитет проузроковане последице и

¹¹³ А. Морковић, Оцењивање степена повреде, Наша законитост, Загреб, број 5-6/1963. године, стр. 209-221

¹¹⁴ Ј. Таховић, Коментар Кривичног законика, Београд, 1961. године, стр. 278

¹¹⁵ З. Стојановић, О. Перић, Коментар Кривичног закона Републике Србије и Кривични закон Републике Црне Горе са објашњењима, Београд, 1996. године, стр. 85

¹¹⁶ Првостепени суд је недовољно оценио сам локалитет повреде као и интензитет ударца шамаром по левом уву оштећеног, па се не може прихватити тврдња да се ради о наношењу лаке телесне повреде, посебно јер није утврђена намера учиниоца – да ли је она баш била да се оштећеном нанесе лака телесна повреда или је његова намера била управо наношење тешке телесне повреде у покушају (пресуда Жупанијског суда у Загребу Кж. 174/2007)

¹¹⁷ Љ. Лазаревић, Б. Вучковић, В. Вучковић, Коментар Кривичног законика, оп.цит. стр.390-392

¹¹⁸ Д. Крапац, Д. Зечевић, З. Шепаровић, Вјештачење тежине тјелесне озледе у кривичном праву, оп.цит. стр. 87-112

2. значај дела тела или органа који је повређен предузетом радњом извршења. Сматра се да ово кривично дело постоји у случајевима када је телесна повреда изазвала инвалидитет повређеног лица¹¹⁹.

Ово кривично дело постоји у следећим случајевима:

а) кад је тело тешко повређено или здравље тешко нарушено тако да је доведен у конкретну, стварну, непосредну, блиску опасност живот повређеног¹²⁰. Конкретна опасност може да наступи у моменту повређивања или непосредно после тога, али је могуће да она наступи и знатно касније.

За правну квалификацију овог облика дела је без значаја чињеница у ком је моменту наступила опасност по живот повређеног лица, колико је дуго трајала и на који начин је отклоњена. Битно је да је услед тежине нанете повреде физичког интегритета или нарушавања здравља могла да наступи смрт повређеног лица. Опасност од наступања смрти је била таква да је према општем искуству смрт била присутна и извесна, па је избегнута само захваљујући благовременој и ефикасној медицинској помоћи¹²¹ или изузетној отпорности организма повређеног¹²²;

б) кад је уништен или трајно и у знатној мери оштећен или ослабљен важан део тела или важан орган¹²³.

Овај се облик особито тешке телесне повреде може предузети само у односу на део тела или орган који се сматрају "важним". Важан део тела је спољни или унутрашњи део тела који чини једну природну и функционалну целину и врши једну функцију, односно то је скуп више органа : шака, стопало, колена, раме, кук који су јединствени са становишта телесне функције. Важни органи су делови људског организма који обављају виталне, за живот значајне функције: око, уво, јетра, бубрези, слезина итд. Осим објективно-медицинског критеријума као што је : значај функције коју орган или део тела врши, у сваком случају се процењује и субјективни, посебни значај који управо тај орган или тај део тела има за повређеног у конкретној ситуацији (нпр. прсти музичара, глас певача, стопало балерине и сл).

Уништење важног дела тела или важног органа је делатност којом се повређује њихова супстанца или облик тако да се они доводе у стање у коме не могу да врше своју функцију. То је, значи, њихово потпуно функционално онеспособљавање, које се јавља у виду искључења могућности да се на било који начин поново успостави њихово бар и делимично поновно функционисање. Оно постоји у случају њиховог физичког одвајања од дела тела или при трајном онеспособљењу за вршење одређене функције. Ово дело постоји чак и у случају када се ради о уништењу органа или дела тела који је већ раније био у знатној мери ослабљен.

Оштећење или ослабљење важног дела тела или важног органа је делимично, краткотрајно или привремено онеспособљење ових органа којима се умањује њихова способност да врше

¹¹⁹ Б. Павишић, В. Грозданић, П. Веић, Коментар Казненог закона, Загреб, 2007. године, стр. 330-331

¹²⁰ А. Моровић, Квалификација потреса мозга, Наша законитост, Загреб, број 8-9/1956. године, стр. 361-379

¹²¹ А. Моровић, Медицинска интервенција у односу на квалификацију повреда, Наша законитост, Загреб, број 2/1968. године, стр. 115-128

¹²² Ј. Милчински, Неможност за дело кот криториј при изведенском оцењивању телесних пошкоб, Правник, Љубљана, број 4-6/1969. године, стр. 127-139

¹²³ М. Миљковић, О повреди тела, Бранич, Београд, 1906. године, стр. 161-178

своје функције¹²⁴. То умањење способности мора да буде у знатној мери (у већем степену или обиму) и трајно. Замена уништеног дела тела вештачким делом или допуна функције помагалом не утиче на постојање овог дела. Проблем код квалификације телесне повреде у овом облику се нарочито појављује када се ради о парним органима ;

в) кад је дошло до трајне неспособности за рад повређеног било да се ради о општој, апсолутној неспособности за обављање било које делатности или о релативној, професионалној неспособности за обављање своје професије или занимања, тј. делатности којом се до тада повређени бавио. Овде се заправо ради о таквој радној неспособности која се не може поново успоставити лечењем и рехабилитацијом. Без значаја је за постојање овог облика дела могућност преквалификације. У том смислу и судска пракса сматра да се проузроковање трајне неспособности за рад цени према професионалној оспособљености повређеног, односно да ли ће моћи и убудуће да обавља своју професионалну делатност, а не према општим принципима о способности за рад;

г) кад је дошло до трајног и тешког нарушавања здравља повређеног. Нарушење здравља значи изазивање поремећаја психофизичког стања у коме сви органи престају да хармониично функционишу.

Ово нарушавање здравља може да се јави у два облика и то као : 1) изазивање новог, до момента наношења телесне повреде, непостојећег оболења и 2) погоршање, неког већ постојећег оболења. Овде се ради о проузроковању таквог органског или душевног оболења које мора да испуни два кумулативна услова: а) да је тешко и б) да је трајно¹²⁵. Као трајно оболење се сматра оно оболење које се при постојећем знању медицинске науке не може са сигурношћу излечити или се, пак, не зна колико ће дуго лечење трајати и какви ће резултати бити. Поред тога, оболење мора да буде тешко, што значи да мора да буде опасно за живот повређеног, односно да прети наступањем смрти и

д) кад је дошло до унакажености (деформације, изобличења) видљивих делова тела повређеног које мења његов целокупан спољни изглед. Овде се ради о таквом оштећењу телесног интегритета које изазива одвратност, одбојност, згражање или сажалење. Овај "естетски критеријум" за одређивање унакажености преовлађује и у судској пракси, па се тако као унакаженост сматра таква повреда телесног интегритета која може код другог лица да изазове одвратност или сажалење, односно када повреда већ на први поглед код других лица изазива мучан осећај и извесну одвратност према повређеном лицу, а које још услед тога и психички трпи¹²⁶.

То су трајне промене на телу повређеног, при чему се не тражи да се услед њиховог присуства изглед повређеног не може уопште препознати, нити да то изобличење лако пада у очи случајном посматрачу¹²⁷.

Но, за овај облик повреде према неким схватањима из судске праксе није неопходно да је оваква унакаженост иначе испољена на видљивом делу тела (нпр. лицу), ако је изражена у таквом степену да изазива згражавање других лица¹²⁸. Ако се ове промене могу ефикасно и релативно једноставно отклонити. пластичном операцијом, у том случају овог кривичног дела нема.

¹²⁴ Н. Мрвић Петровић, Кривично право, оп.цит. стр. 241

¹²⁵ М. Радовановић, М. Ђорђевић, Кривично право, Посебни део, Београд, 1975. године, стр. 88-89

¹²⁶ пресуда Врховног суда Хватске кж. 905/52 и пресуда Врховног суда Хрватске Кж. 2006/60

¹²⁷ М. Бабић, И.Марковић, Кривично право, Посебни део, Бања Лука, 2008. године, стр. 74-82.

¹²⁸ пресуда Врховног суда Србије Кж. 742/78

3. Тешка телесна повреда квалификована смрћу

Тешка телесна повреда квалификована смрћу¹²⁹ је најтежи облик кривичног дела повреде телесног (физичког) интегритета или здравља другог лица. Ово дело постоји кад је услед нанете тешке телесне повреде са умишљајем у било ком облику наступила смрт повређеног лица из нехата. За постојање овог дела потребно је испуњење три елемента¹³⁰ :

1) тешка телесна повреда у било ком облику треба да је извршена са умишљајем (било директним или евентуалним). Колики је значај утврђивања овог елемента за квалификацију тешке телесне повреде у овом облику говоре и бројни примери из наше праксе : дело у овом облику постоји само ако је тешка телесна повреда извршена са умишљајем, а последица смрти која је потом наступила у односу на коју је учинилац нехатно поступао¹³¹; за квалификацију дела није одлучна чињеница кад и каква је последица наступила, него умишљај оптуженог. Чињеница да су повређени тек након извесног времена по задобијању повреда умрли, не говори да се дело квалификује као тешка телесна повреда квалификована смрћу, када је утврђен умишљај оптужених да проузрокују смрт нападнутих лица¹³².

У случају да је основно дело тешког телесног повређивања било нането из нехата, а са овим обликом кривице учинилац поступа и у односу на наступелу смртну последицу таквог лица, у том случају, нема овог кривичног дела, већ постоји нехатно лишење живота¹³³. Такође, у случају да је ово кривично дело извршено са умишљајем на страни учиниоца, при чему такође овај облик кривице постоји код учиниоца и у односу на касније проузроковану смртну последицу истог повређеног лица, опет нема овог кривичног дела, већ постоји умишљајно убиство (као обично или тешко убиство). Тако се према ставу судске праксе¹³⁴, за постојање овог кривичног дела тражи поред објективних околности, које се изражавају у постојању тешких телесних повреда, и оцена субјективних околности – умишљај учиниоца у односу на радњу извршења и последицу телесне повреде као и облик кривице у облику нехата у односу на проузроковану смртну последицу.

2) између проузроковане тешке телесне повреде и последице смрти треба да постоји узрочно-последична веза¹³⁵ (чије утврђеивање у конкретном случају у пракси може да представља проблем посебно у случајевима када је смрт лица наступила и услед деловања других узрока који се не могу приписати радњи учиниоца дела). То значи да ово кривично дело има заправо две последице које наступају после предузете радње извршења са умишљајем. То су :

а) последица тешке телесне повреде на чије је примарно остварење и била управљена предузета радња и

¹²⁹ С. Белеслин, Убиство или телесна повреда квалифицирана смрћу, Одвјетник, Загреб, број 3/1959. године, стр. 36-43

¹³⁰ Љ. Селиншек, Казенско право, Љубљана, 2007. године, стр. 374-376

¹³¹ пресуда Врховног суда Србије Кж. 3456/57, пресуда Врховног суда Босне и Херцеговине Кж. 700/57, пресуда Врховног суда Макеодније Кж. 687/62 и пресуда Врховног суда Хрватске Кж. 1359/64

¹³² пресуда Врховног суда Хрватске Кж. 1453/65

¹³³ Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, оп.цит., стр.35-38.

¹³⁴ пресуда Врховног суда Србије Кж. 819/85

¹³⁵ Узрочна веза између радње оптуженог и настале последице повреде није прекинута тиме што оштећеном после задобијања повреде није одмах пружена лекарска помоћ (пресуда Врховног суда Босне и Херцеговине Кж. 880/79)

б) последица смрти која наступа накнадно, као друга, споредна, даља последица предузете радње¹³⁶.

Ако смрт оштећеног није непосредна последица претрпљених тешких телесних повреда, него постоји узрочна веза између смрти и ранијег лошег здравственог стања покојника, та околност делује у конкретном случају тако да искључује могућност да се смрт узме у обзир као законски елемент овог кривичног дела¹³⁷. При томе одговорност за смрт повређеног постоји иако би правовремена лекарска помоћ могла да спасе живот повређеном¹³⁸. Тако иако је у питању оруђе које је подобно да врло лако нанесе смрт, не стоји убиство, већ телесна повреда ако је оптужени ово оруђе употребио на такав начин и у правцу таквог дела тела да је у конкретном случају искључена могућност проузроковања смрти¹³⁹.

Смрт треба да се јави као резултат исте делатности којом је произведена и тешка телесна повреда с тим што ова телесна повреда не доводи непосредно и директно до смрти, већ посредно и индиректно¹⁴⁰. То значи, да тешка телесна повреда по својој природи није смртоносна, већ се њеним настанком ствара процес који се под утицајем разних фактора компликује и после краћег или дужег времена доводи до смрти.

Тако у погледу утврђивања чињенице колико је времена потребно максимално да протекне између наступеле смрти и претходно нанете тешке телесне повреде, у судској пракси¹⁴¹ нема јединственог схватања иако постоји тежња да се и у овом погледу утврде прецизни критеријуми¹⁴². Ипак, се овде ради о фактичком питању које се решава у сваком конкретном случају имајући у виду налаз и мишљење вештака према коме узрочна веза није прекинута ни у случају када је до наступања смрти дошло два месеца после задавања повреде¹⁴³.

У пракси се као посебно спорно питање у вези са овом инкриминацијом поставља утврђивање прецизних критеријума за разграничење овог кривичног дела од лишења живота из нехата, односно од обичног убиства. Најчешће се ова кривична дела међусобно разликују на основу фактичких околности конкретног случаја при чему се посебно цени : начин и средство наношења повреде, део тела и локација нанете повреде, умишљај учиниоца и сл. при чему је од посебног значаја налаз и мишљење вештака у погледу времена и узрока настанка смрти, односно механизма наношења повреде тела.

Тако се сматра да кривично дело убиства постоји у случају ако је смрт непосредна последица (објективни критеријум) предузете радње кривичног дела и ако у односу на ову врсту и степен последице учинилац поступа са умишљајем (субјективни критеријум¹⁴⁴). На том становишту стоји и судска пракса у којој између осталог стоји : када је тешка телесна

¹³⁶ Б.Чејовић, В. Миладиновић, Кривично право, Посебни део, оп.цит. стр. 176

¹³⁷ пресуда Врховног суда Србије Кж. 241/75

¹³⁸ пресуда Врховног суда Хрватске Кж. 1383/66

¹³⁹ пресуда Врховног суда Србије Кж. 396/52

¹⁴⁰ Б. Чејовић, Тешка телесна повреда квалификована смрћу или убиство из нехата, Правни живот, Београд, број 9/1998. године, стр. 137-152

¹⁴¹ Иако је смрт покојника наступила протеком дванаест дана од рањавања као резултат велике инфекције јер је прострелина прошла кроз анус и трбушну дупљу, узрочна веза између радње и последице није прекинута (пресуда Врховног суда Македоније Кж. 154/71)

¹⁴² Није једини критеријум за разликовање убиства из нехата и тешке телесне повреде квалификоване смрћу временски интервал између основне радње извршења и наступања теже последице. Њему се придружује и субјективни критеријум - по коме убиство из нехата постоји када је учинилац из нехата нанео тешку телесну повреду, па је потом услед ње дошло и до смрти повређеног која се може приписати нехату (пресуда Врховног војног суда К. 1148/56)

¹⁴³ пресуда Врховног суда Србије Кж. 184/92

¹⁴⁴ М. Радовановић, М. Ђорђевић, Кривично право, Посебни део, оп.цит. стр.90

повреда нехатно учињена, па је услед тога код оштећеног наступила смрт која се може приписати његовом нехату, тада у радњи оптуженог стоји нехатно убиство, а не тешка телесна повреда квалификована смрћу¹⁴⁵ или разлику између убиства из нехата и тешке телесне повреде квалификоване смрћу треба тражити у психичком односу оптуженог према извршеном делу¹⁴⁶. Тако ако оптужени из нехата тешко телесно повреди оштећеног тако да овај после нанете повреде умре, а смрт оштећеног се има приписати оптужениковом нехату, тада се не ради о кривичном делу тешке телесне повреде квалификоване смрћу¹⁴⁷ и

3) у односу на последицу смрти повређеног учинилац поступа са нехатом. Овај елеменат кривичног дела квалификованог смрћу се у судској пракси манифестовао на различите начине као што су следећи : када учинилац кривичног дела тешке телесне повреде квалификоване смрћу сутрадан након доношења повреде својој супрузи позове лекара да јој укаже помоћ, а потом је одведе у болницу и тамо обилази до смрти као и његово понашање после смрти, сахрана по месним обичајима и подизање споменика, све су то олакшавајуће околности при одмеравању казне за ово дело¹⁴⁸, када је намера учиниоца била да оштећену претуче, односно да јој нанесе тешку телесну повреду, тим предузетим радњама, учинилац је поступао са директним умишљајем, док је смртна последица наступила услед нехата јер је оптужени олако држао да до смртне последице неће доћи, али је та последица ипак наступила и у директној је узрочно последичној вези са радњама оптуженог¹⁴⁹.

4. Тешка телесна повреда с обзиром на својство пасивног субјекта

Ово је облик тешке телесне повреде уведен новелом Кривичног законика из 2009. године. Према овом законском решењу тежа квалификација, односно оштрије кажњавање се предвиђа и у случају доношења обичне тешке, особито тешке и тешке телесне повреде квалификоване смрћу према посебној врсти пасивног субјекта. Дакле, овде је квалификаторна околност управо својство пасивног субјекта у време извршења кривичног дела, што мора бити обухваћено умишљајем учиниоца.

Ово дело постоји ако је тешка телесна повреда у наведеним облицима нанета према:

1. малолетном лицу – то је лице узраста до осамнаест година у време предузимања радње извршења кривичног дела,

2. бременитој жени - то је женско лице за које је видљиво и учиниоцу дела познато да се налази у бременитом стању. Овде се, заправо, ради о двојаким објектима напада : а) телесни интегритет бремените жене и б) телесни интегритет плода човека у телу бремените жене пре него што је почео процес порођаја и

3. лицу које обавља послове од јавног значаја. Према члану 112. став 32. Кривичног законика послом од јавног значаја сматра се обављање професије или дужности која има повећани ризик за безбедност лица које га обавља, а односи се на занимања која су од значаја за јавно информисање, здравље људи, образовање, јавни превоз, правну и стручну помоћ пред судским и другим државним органима. За постојање овог дела је потребно да :

¹⁴⁵ пресуда Врховног суда Србије Кж. 1335/55

¹⁴⁶ пресуда Врховног суда Хрватске Кж. 1349/63

¹⁴⁷ пресуда Врховног суда Хрватске Кж. 243/55

¹⁴⁸ пресуда Врховног суда Србије Кж. 184/92

¹⁴⁹ пресуда Врховног суда Србије Кж. 1401/2004

а) пасивни субјект у време предузимања радње извршења има одређено, законом, тачно наведено својство – лица које обавља наведене послове од јавног значаја, б) да је то учиниоцу познато (да је то обухваћено његовим умишљајем) и в) да учинилац своју радњу извршења управо предузима према пасивном субјекту због послова које он обавља.

5. Тешка телесна повреда на мах

Следећи лакши облик тешке телесне повреде представља тешка телесна повреда на мах¹⁵⁰. Она постоји кад је учинилац било који облик тешке телесне повреде проузроковао на мах у стању јаке раздражености у које је доведен без своје кривице нападом, злостављањем или тешким вређањем од стране повређеног¹⁵¹. Ово је привилеговани облик тешке телесне повреде¹⁵². Елементи овог кривичног дела који уједно и представљају његову специфичност (привилегујуће околности), а који морају кумулативно бити испуњени у сваком конкретном случају јесу:

1. тешка телесна повреда у било ком облику треба да је извршена у стању јаке раздражености учиниоца,

2. учинилац је без своје кривице доведен у такво стање нападом, злостављањем или тешким вређањем од стране повређеног и

3. тешка телесна повреда је извршена на мах (у тренутку) - са посебним обликом кривице.

Да би кривично дело тешке телесне повреде добило свој привилеговани (лакши) облик потребно је да у сваком конкретном случају буду испуњени сви наведени услови. То другим речима значи да се за постојање овог дела тражи радња (деловање) повређеног, али и радња учиниоца дела и тек њиховим заједничким, обостраним, а често и истовременим деловањем остварена су обележја овог кривичног дела.

1) Стање јаке раздражености учиниоца представља прву привилегујућу околност код овог кривичног дела. То је стање јаке раздражености у моменту предузимања радње извршења кривичног дела. То је једно изузетно, посебно, специфично душевно стање узбуђености, љутње, гнева, разјарености које код учиниоца дела знатно умањује способност за нормално размишљање и реаговање односно понашање. Код овог дела је стање битно смањене урачунљивости укључивало и јаку раздраженост у које је стање учинилац доведен без своје кривице што је елемент овог кривичног дела, па се ова околност не може узети у обзир код одмеравања казне јер јој је признат утицај кроз висину запрећене казне за кривично дело убиства на мах¹⁵³. Тако јака раздраженост представља изванредно душевно стање које по свом интензитету битно негативно утиче на психу учиниоца, тако да овај

¹⁵⁰ М. Ађимовић, Прилог разликовању убиства на мах од сличних дела, Правни живот, Београд, број 4/1962. године, стр. 14-26; Б. Јерић, Убиство на мах, Југословенска адвокатура, Београд, број 1-2/1956. године, стр. 64-73

¹⁵¹ А. Мунда, Како учинкује приволитев ошкодаванца на протуправност казних и других дејања зопер живљење ин тело, Љубљански правник, Љубљана, број 5-6/1934. године, стр. 101-125; И. Марковић, Лишење живота у стању јаког афекта, Годишњак Правног факултета у Бања Луци, Бања Лука, број 23/1999. године, стр. 233-245

¹⁵² Г. Мршић, Казнена дјела против живота и тијела – приливегирана казнена дјела, Хрватска правна ревија, Загреб, број 2/2004. године, стр. 70-70

¹⁵³ пресуда Врховног суда Србије Кж. 1020/2000

некритички ствара изненадну одлуку за извршење дела¹⁵⁴. Или за појам јаке раздражености је потребно утврдити да је интензитет раздражености достигао такав степен да је услед те раздражености способност учиниоца да схвати значај свога дела и могућност да управља својим поступцима била битно смањена¹⁵⁵.

О утврђивању ове јаке раздражености у конкретним случајевима, сведоче бројни примери из судске праксе : за поступање на мах није довољан само сталан афекат, него је потребно да постоје посебни разлози за афективну реакцију непосредно пре извршења кривичног дела¹⁵⁶; предузимање радње на мах постоји када учинилац при извршењу дела није поступао свесно, већ махинално¹⁵⁷ или када се за поступање на мах тражи да учинилац није поступао само у афективном стању, већ у изванредном душевном стању које по свом интензитету доводи до толиког узбуђења да овај тренутно ствара одлуку о извршењу кривичног дела¹⁵⁸.

Процена да ли је учинилац био у стању јаке раздражености садржи психолошки супстрат и парамедицински садржај који у сваком случају процењује суд¹⁵⁹. Учинилац дела, дакле, треба да се налази у стању јаке раздражености. Нема овог дела ако је постојала "обична" раздраженост код учиниоца, али не јака, у већем степену или интензитету. Под јаком раздраженошћу треба подразумевати афектно стање високог степена односно јачег интензитета¹⁶⁰. У оваквом стању способност за схватање дела и способност за одлучивање је у већој или мањој мери умањена, скоро искључена, што, наравно, утиче и на понашање које постаје неконтролисано¹⁶¹.

Очигледно је да понашање повређеног не би изазвало јаку раздраженост код оптуженог да он није преосетљива личност која посебно држи до своје части и достојанства. Како између повода који је изазвао раздраженост и степена те раздражености мора постојати одређена сразмера коју треба оцењивати по објективним мерилима, а не по субјективној оцени учиниоца која може бити последица његове преосетљивости, то се делатност оптуженог чак и ако се узме за утврђено да је дело извршио у јакој раздражености не може правно квалификовати као дело на мах¹⁶².

Афекат је посебно психичко стање сужене свести, смањене способности за правилно расуђивање и реаговање, праћено спољним телесним манифестацијама које су неконтролисане и које је условљено надоласком одређеног јаког осећајног узбуђења (сензације) пролазног карактера¹⁶³. По свом дејству афектна стања могу бити стенична (афекти који јачају психичку и телесну активност као што су бес, љутња, гнев) или астенична (афекти који потискују и коче психичке и физичке активности као што су туга, страх)¹⁶⁴. Као афекти се посебно сматрају : душевни потреси изазвани навалом осећања компликовани представама које наступају и пролазе најчешће нагло, већином сужавају свест са утицајем на нормално расуђивање и пропраћени су телесним појавама¹⁶⁵.

¹⁵⁴ пресуда Врховног суда Хрватске Кж. 426/53

¹⁵⁵ пресуда Врховног суда Хрватске Кж. 1664/59

¹⁵⁶ пресуда Врховног суда АП Војводине Кж. 1031/56

¹⁵⁷ пресуда Врховног суда Србије Кж. 1346/95

¹⁵⁸ пресуда Врховног суда Србије Кж. 1402/97

¹⁵⁹ пресуда Врховног суда Србије Кж. 189/2002

¹⁶⁰ М. Радовановић, М. Ђорђевић, Кривично право, Посебни део, оп. цит. стр.63

¹⁶¹ Ј. Хекман, Стање афекта као битан елемент бића кривичног дјела, Одвјетник, Загреб, број 11/1961. године, стр. 257-263

¹⁶² пресуда Врховног суда Србије Кж. 138/92

¹⁶³ В. Камбовски, Кривично право, Посебен дел, Скопље, 1982. године, стр.15

¹⁶⁴ Д. Јефтић, Судска психопатологија, оп.цит.стр.37

¹⁶⁵ Душан Јефтић, Судска психопатологија, ибид, стр.37

Дакле, овде се ради о афектима који појачавају телесну и психичку активност, који могу тако да узрујају учиниоца дела да га доведу до великог гнева, револта и узбуђења. То су стања јаке раздражености која могу бити толиког интензитета и квалитета да проузрокују посебно душевно стање јаког интензитета у коме учинилац пак без довољног критичког расуђивања одлучује да изврши кривично дело убиства.

То значи да се стање јаке раздражености процењује објективно, независно од посебних психичких или патолошких карактеристика починиоца конкретног кривичног дела убиства на мах. За правилну квалификацију овог дела тражи се постојање јаке раздражености „нормалног карактера“. Кривичног дела које је извршено на мах нема када психопатска личност код незнатног, безначајног повода због своје посебне патолошке преосетљивости пада у јак афекат. Јака раздраженост може да означава или афекат гнева или афекат страха. Као резултат напада, злостављања или тешког вређења ова јака раздраженост се најчешће појављује у виду афекта гнева, срџбе, јарости. Но, у судској пракси се среће и другачије мишљење према коме се убиство на мах не може извршити услед јаке препасти, већ само услед јаке раздражености изазване нападом од стране убијеног¹⁶⁶.

Основу сваког афекта представља једно доминантно стање, осећање које пропушта у свесност само исто обојена осећања односно повезује се само са утисцима и представама истог афективног квалитета као што је и доминантно осећање неприхватајући при томе осећања и представе неког другог афективног квалитета. Због свега овога код човека у афекту је врло отежано чак и онемогућено размишљање о нечем другом што није предмет изазваног афекта. Према томе, афекат ремети логичко размишљање¹⁶⁷. Човек је у стању да осећања која проживљава истовремено и описује, али уколико су у питању афекти – тога нема. А када човек у афекту почиње да размишља о свом тренутном афективном стању, то значи да је већ наступило ишчезавање афекта и његовог интензитета¹⁶⁸.

Закон је ово кривично дело привилеговао (односно предвидео блаже кажњавање) само за она афектна стања у која је учинилац запао услед напада, злостављања или тешког вређања убијеног ако је то било без његове кривице. То другим речима значи да учинилац дела није никаквим својим актом дао повода за напад, злостављање или тешко вређање, односно да он није крив за ситуацију у којој се нашао, а која га је на крају и довела у стање јаке раздражености у коме је лишио живота свог нападача¹⁶⁹.

Квалификација дела као тешка телесна повреда на мах је искључена у случају када провокација потиче од стране учиниоца дела, односно када је он сам лично навео жртву да га нападне, злостави или тешко увреди како би он после имао добар изговор и могао да оправда своје повређивање оштећеног. Исто тако и у случају међусобне расправе у којој долази до постепене ескалације афектног стања битно је то да ли је сам учинилац дела дао повода за свађу понашајући се агресивно или пак недолично према другој страни у конфликту. Правилна оцена афектног стања учиниоца као и степен и јачина раздражености од пресудног су значаја за квалификацију овог кривичног дела. Зато је у оваквим случајевима неопходно потребна помоћ судско медицинског вештака психијатријске струке.

2) Кривица повређеног је други привилегујући елеменат код кривичног дела тешке телесне повреде на мах. Јака раздраженост код учиниоца дела треба да је резултат понашања повређеног. Наиме, потребно је да је учинилац у такво психичко стање доведен без своје

¹⁶⁶ решење Врховног суда Србије Кж. 1543/2003

¹⁶⁷ Д. Јефтић, Убиство на мах, Народна милиција, Београд, број 1-2/1960. године, стр.27

¹⁶⁸ Б. Капамација, Убиство у афекту – судско психијатријски приступ, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1/1980. године, стр. 45-61

¹⁶⁹ К. Куртеш, Афекти у кривичном праву, Југословенска адвокатура, Београд, број 2/1961. године, стр. 43-58

кривице управо нападом, злостављањем или тешким вређањем од стране повређеног. За постојање овог елемента законодавац је поставио три услова:

- а) напад, злостављање или тешко вређање,
- б) претходна делатност убијеног и
- в) непостојање кривице учиниоца дела.

Под нападом се подразумева она делатност којом се угрожава или повређује телесни интегритет другог лица. Но, у кривичноправној теорији се може наћи и мишљење, додуше доста усамљено, да се под појмом напада у смислу овог кривичног дела подразумева и психички напад¹⁷⁰. У сваком случају појам напада се има схватити слично као и код института нужне одбране. Важно је истаћи да овај напад не мора бити уперен увек само на учиниоца овог дела. Он се може односити и на неко друго лице које је најчешће блиско учиниоцу дела. Појам блиског лица не треба при томе ограничити само на блиске сроднике (родитеље, браћу, сестре, децу) већ се ту подразумевају и друга лица за која је учинилац дела емотивно везан (вереница, пријатељ, кум, посебно добар друг).

Напад у смислу овог кривичног дела мора бити обичан, дакле ни сувише слаб јер у том случају не би дао повода, али ни сувише јак јер би у том случају могло да дође до наступања афекта страха у ком случају би се учинилац дела могао наћи у стању нужне одбране. При томе се очигледно у смислу овог кривичног дела може говорити само о физичком нападу. Усвајањем гледишта да се и психички напад може подвести под појам напада, дошли би у ситуацију да психички напад врло тешко можемо да разликујемо од тешког вређања (у смислу омаловажавања, ниподаштавања, потцењивања) које је иначе предвиђено као један облик радње убијеног којом се учинилац дела може довести у стање јаке раздражености.

Карактеристика напада се огледа и у чињеници да мора постојати одређена сразмера (однос) између нападачеве силе и снаге нападнутог. Јер ако би сила нападача била несразмерно већа онда би напад произвео страх или чак препаст, а несразмерно мања снага би изазвала само подсмех или презир. Стога смо близу мишљења да се овде мора радити о нападу који изазива опасност по живот изазваног или неког њему блиског лица, али с обзиром на дату ситуацију у конкретном случају изазива револт, узбуђење и пражњење нагомилане срцебе у личности самог учиниоца (и његовог беса).

Суштину овог кривичног дела чини јака раздраженост која код извршиоца настаје управо због (и као последица) напада на њега или њему блиског лица. Дакле, напад или тешко вређање од стране повређеног усмерен на лице које учиниоцу дела није блиско не може код учиниоца изазвати јаку раздраженост услед које он врши убиство. Између напада и афектног стања мора дакле да постоји узрочни, каузални однос. Ако напад, злостављање или тешко вређање нису били усмерени директно на учиниоца, они морају увек да потичу од убијеног. У теорији кривичног права може се наћи мишљење коме се и сами придружујемо. Према њему под нападом се подразумева било који тежи облик повреде или угрожавања неког правног добра учиниоца или њему блиског лица, напад на личност, њен физички или психички интегритет, личне слободе или напад на имовину под условом да је таквог степена да је био у стању да учиниоца дела доведе у стање раздражености и то не било које раздражености већ стање јаке раздражености¹⁷¹.

Овде се стога може поставити и питање да ли и напад на имовину може код учиниоца

¹⁷⁰ Т. Живановић, Основи кривичног права, Посебни део, Књига прва и друга, Београд, 1933. године, стр.26

¹⁷¹ В. Камбовски, Кривично право, оп.цит.стр.151

кривичног дела да произведе јаку раздраженост у смислу овог кривичног дела. У кривичноправној теорији има схватања према којима напад код овог кривичног дела може бити усмерен и на неко друго добро ако се тиме изазива стање јаке раздражености као што је напад на имовину. Под нападом код овог кривичног дела не може се сматрати и напад на имовину, већ само напад који је управљен према личности¹⁷². Напротив, већина домаћих правних теоретичара пак брани становиште да природи овог кривичног дела више одговара да се напад ограничи на угрожавање или повреду само живота или тела¹⁷³.

Злостављање (мучење, нечовечно, нехумано поступање) представља различите делатности физичког или психичког карактера које су управљене према телу другог лица са циљем да му се нанесе бол, патња, нелагодност, страх, а да при томе још увек није проузрокована никаква повреда (нарушавање телесног интегритета) у смислу обичне лаке телесне повреде.

Тешко вређање може учиниоца дела довести у стање јаке раздражености услед које телесно повреди нападача. Под тешким вређањем се подразумева не само увреда и клевета, већ и сваки други поступак којим се наноси повреда осећања части код учиниоца кривичног дела¹⁷⁴. Тешко вређање је дакле тешка повреда части и угледа, личног достојанства, осећајности учиниоца дела. Част и углед као компоненте људског достојанства се тешко повређују када је то вређање објективно гледано тако јаког интензитета да нормално, уобичајено, редовно проузрокује стање јаке раздражености (беса, гнева, срџбе).

Појам тешког вређања представља правни стандард и утврђује се према постојећим схватањима односно објективно, а не према субјективној процени самога учиниоца¹⁷⁵. Под тешким вређањем подразумева се таква врста вређања која по објективним мерилима, а не по субјективној оцени самог учиниоца може проузроковати јаку раздраженост услед које овај без критичког просуђивања и на мах одлучује да изврши убиство¹⁷⁶. Једна безначајна, минорна увреда не може се сматрати за провокацију од стране повређеног која би оправдала блаже правно квалификовање овог дела. Тешко вређање не сме се посматрати само у „техничком смислу“. Тешка увреда постоји и када учинилац дела затекне свог брачног друга у вршењу прељубе. Значи и приликом тешког вређања, важно је да убијени непосредно допринесе својом радњом да се учинилац дела нађе у посебном психичком стању – јаког афекта или јаке раздражености.

Понашање оштећених и речи које су упутили оптуженима објективно не представљају тешко вређање или напад због којег је оптужени доведен у стање јаке раздражености и у таквом стању предузео радњу лишавања живота већ је та реакција оптуженог последица структуре његове личности¹⁷⁷.

Напад, злостављање или тешко вређање треба да се предузимају управо од стране лица које је касније телесно повређено. Ово кривично дело се може остварити само радњом учиниоца дела, али и радњом пасивног субјекта. Радња нападача при томе може бити управљена не само на учиниоца дела, већ и на друга, њему блиска лица. Али радња учиниоца дела мора бити једино усмерена само према нападачу (искључиво према овом лицу). Тек узајамним и често истовременим деловањем и нападача и нападнутог остварују се обележја овог кривичног дела. Околност што је дошло до преношења афективног стања оптуженог према оштећеном који је својом кривицом изазвао афектно стање оптуженог на сина оштећеног не

¹⁷² пресуда Врховног суда Србије Кж. 1279/99

¹⁷³ Ф. Бачић, Кривично право, Посебни дио, оп.цит.стр.85

¹⁷⁴ К. Турковић и други, Коментар Казненог закона Хрватске, Загреб, 20113. године, стр.172-175.

¹⁷⁵ пресуда Врховног суда Хрватске Кж. 2488/76

¹⁷⁶ пресуда Врховног суда Србије Кж. 568/99

¹⁷⁷ пресуда Врховног суда Србије Кж. 759/2003

може бити од значаја као квалификована околност или као привилегијућа околност за оцену да ли се у радњи оптуженог извршеној према сину оштећеног налазе елементи кривичног дела убиства на мах¹⁷⁸.

За постојање овог привилегованог кривичног дела тешке телесне повреде важно је да учинилац није својом кривицом¹⁷⁹ изазвао напад, злостављање или тешко вређање од стране повређеног да би искористио насталу ситуацију. Дакле, нападнути нема право на нужну одбрану ако је намерно изазвао ситуацију напада или тешког вређања од стране убијеног¹⁸⁰. Учиниоца овог дела не сме вољно, хотимично или пак намерно да изазове ситуацију због које би уследио напад, злостављање или тешко вређање у смислу активне радње убијеног. Он наине не сме да провоцира напад, не сме да дâ озбиљан повод за напад којим би било угрожено неко његово правно добро.

То треба схватити тако да он може изазвати конфликтну ситуацију случајно или нехатно, али не и намерно, с кривицом. Овај услов се не може схватити тако да не постоји никаква веза између понашања учиниоца дела и напада, злостављања односно тешког вређања. Тако само проузроковање штете као повод за напад није вољно скривљен па није ни релевантан у смислу постојања овог кривичног дела. Ово кривично дело ће постојати и ако је учинилац дела неком безазленом шалом допринео да буде нападнут или тешко вређан. Ако је пак до конфликтне ситуације дошло грешком и учиниоца дела и убијеног, онда учинилац не сме грубим, непристојним или провокативним понашањем да свесно наведе убијеног на напад или тешко вређање¹⁸¹.

Основни смисао ове правне квалификације се налази управо у провокацији која се догађа у непосредном контакту између повређеног и учиниоца. Стога накнадно сазнање о нанетој повреди услед које је наступило стање јаке раздражености па учинилац на основу ње учини кривично дело на мах¹⁸².

3) Умишљај на мах је последњи, али ништа мање значајан елемент овог привилегованог облика кривичног дела тешке телесне повреде. То значи да повреда телесног интегритета нападача наступа одмах после настанка повода¹⁸³. Умишљај учиниоца дела овде мора да буде изненадан, тренутан, моменталан (*dolus repentinus*). То другим речима значи да је дело извршено непосредно после напада, злостављања или тешког вређања док још траје стање јаке раздражености. Такво становиште прихвата и наша судска пракса. Значи између провокације повређеног и радње (реакције) учиниоца дела мора да постоји временски континуитет. Наине, не сме да дође до прекида везе између ова два елемента што значи да се ово дело може извршити за време трајања напада или тешког вређања. Битно је то да још увек после престанка напада, злостављања или тешког вређања траје афектно стање јаке раздражености код учиниоца. Но, тај моменат односно размак између момента престанка напада, па до реакције наношењем тешке телесне повреде представља околност фактичке природе које суд оцењује у сваком конкретном случају.

Колико дуго то време може да траје у пракси представља питање које побуђује велике тешкоће. Уопште се може рећи да то стање може трајати само кратко време у коме ипак није

¹⁷⁸ пресуда Врховног суда Србије Кж. 388/78

¹⁷⁹ Учиниоца не сме бити крив за напад којим је доведен у стање јаке раздражености и не сме дати повода нападу, нити провоцирати повређеног (решење Врховног суда Србије Кж. 188/2006)

¹⁸⁰ Н. Срзентић, А. Стајић, Љ. Лазаревић, Кривично право СФРЈ, Општи део, Београд, 1978. године, стр.205

¹⁸¹ Љ. Јовановић, Д. Јовашевић, Кривично право, Посебни део, Београд, 1995. године, стр.121

¹⁸² група аутора, Коментар Кривичног закона СР Србије, Београд, 1991. године, стр.130

¹⁸³ Д. Атанацковић, Кривично право, Посебни део, Београд, 1985. године, стр.145

још увек ослабило стање јаке раздражености. Потребан је одређени временски континуитет између напада, злостављања односно тешког вређања и радње телесног повређивања који се неће прекинути у случају краћег временског интервала под условом да тај интервал по разумној оцени суштински не доводи до прекида континуитета између деловања оштећеног и деловања извршиоца¹⁸⁴. Но, то ипак не искључује ситуације каснијег реаговања учиниоца без обзира што је оно било испровоцирано ранијим развојем догађаја и што је извршилац био у одређеном афективном стању у случају кад се ради о таквим вређањима или нападима на која није било непосредног реаговања на мах¹⁸⁵.

6. Тешка телесна повреда из нехата

Други привилеговани облик¹⁸⁶ тешке телесне повреде је тешка телесна повреда која је нанета из нехата¹⁸⁷. Оно што привилегује ово кривично дело, за које је закон прописао блаже кажњавање, јесте блажи облик кривице¹⁸⁸ (невољно извршење дела¹⁸⁹) учиниоца у време предузимања радње.

То је повреда или нарушавање телесног (физичког) интегритета која је учињена из непажње, лакомислености, несмотрености, погрешне процене ситуације – из нехата¹⁹⁰. Будући да постоје два облика нехата – свесни и несвесни нехат, можемо рећи да се ово кривично дело може извршити са оба облика нехата.

4. СУДСКО-МЕДИЦИНСКИ АСПЕКТИ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ

Правна и медицинска наука највише додирних тачака показују управо када су у питању кривична дела против живота и тела. То значи да је нужно познавати међусобну повезаност права и медицине, као и границу између ових наука. Нпр. разлика између кривичног дела убиства и тешке телесне повреде квалификоване смрћу са медицинског гледишта не постоји. Јер медицински појам тешке телесне повреде садржан је у кривичноправном који је ужи. Такође и самоповреда не представља повреду у кривичноправном смислу. Са медицинског аспекта прави се разлика између телесне повреде и обољења, што није увек једноставно. Понекад је обољење изазвано повредом тела или је повреда тела настала или се погоршала услед постојања болести (постојећа туберкулоза плућа погоршана је неком повредом; због епилепсије падавичар се при паду повредио).

Оштећење здравља може бити природно и насилно. Природно обољење спада углавном у

¹⁸⁴ пресуда Врховног суда Србије Кж. 2727/65

¹⁸⁵ пресуда Врховног суда Србије Кж. 1377/71

¹⁸⁶ Г. Мршић, Казнена дјела против живота и тијела – приливегирана казнена дјела, Хрватска правна ревија, Загреб, број 2/2004. године, стр. 70-70

¹⁸⁷ М. Аћимовић, Савремени проблеми репресије нехатних деликата, Архив за правне и друштвене науке, Београд, број 1/1974. године, стр. 25-37; Ф. Бачић, Кривична дјела из нехата – превенција и поступак с деликвентима, Наша законитост, Загреб, број 1/1980. године, стр. 54-72

¹⁸⁸ Љ. Бавцон, Нехат као облик виности у савременом кривичном праву, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 2/1964. године, стр. 199-214

¹⁸⁹ Љ. Лазаревић, Неволна кривична дела – актуелан проблем савременог кривичног права, Правни живот, Београд, број 1-2/1960. године, стр. 1-15

¹⁹⁰ И. Марковић, Убиство из нехата, Годишњак Правног факултета у Бања Луци, Бања Лука, број 24/2000. године, стр. 227-237

делокруг рада лекара терапеута и патолога-анатома. Под извесним условима свако природно обољење може бити и предмет судско-медицинског ваштачења. Када је потребно установити постојање сумњивог и напрасног узрока природне смрти, код утврђивања или искључивања међусобне везе између природног обољења и повреде, уопште у приватноправним и друштвеноправним односима, долази до изражаја судско-медицински значај природног обољења и његовог познавања од стране судско-медицинског вештака.

О насилном оштећењу здравља говоримо када је до њега дошло намерним, злонамерним или нехатним учешћем човека. Утврђивање узрока и околности под којима је дошло до повреде или насилне смрти је у ширем смислу од интереса за цело друштво, а у ужем смислу је од интереса за државне органе правосуђа који су директно задужени да штите човека и његово здравље, да утврђују на који начин и чијом кривицом је дошло до повреде.

Све чињенице које су потребне здравственим, правосудним и другим друштвеним органима у вези настајања тешке телесне повреде, могу се утврдити једино уз помоћ судско-медицинског вештака и судско-медицинске експертизе. Било које анатомско или функционално насилно оштећење здравља називамо повреда-траума. С обзиром на начин настајања, повреде могу бити:¹⁹¹

1. механичке,
2. асфиктичне,
3. физичке,
4. хемијске,
5. бактеријске (инфективне),
6. нутритивне и
7. психичке.

Према степену јачине, телесне повреде се деле на:

- 1) лаке - већина повређених их лако подноси, у највећем броју случајева се излече,
- 2) тешке - већина повређених их тешко подноси, често се клинички компликују,
- 3) опасне - већина повређених их врло тешко подноси, клинички се компликују, залече се са дефектима и
- 4) смртоносне - редовно проузрокују смрт.

Медицинска квалификација повреда на лаке, тешке и опасне не поклапа се са њиховом поделом у кривичноправном смислу. Тако једна медицински лака повреда, у кривичноправном смислу може бити тешка и обрнуто. Јачина и степен повреда, са медицинског аспекта, зависи од многих чинилаца као што су: средство (оружје или оруђе), повређени (његова старост, пол, претходно здравствено стање итд) и низа других објективних и субјективних околности које се унапред не могу предвидети.¹⁹²

¹⁹¹ Ј.Марић, М.Лукић, Правна медицина, Београд, 2002.године, стр.199-200.

¹⁹² Ј.Миличински,Вештачење телесних повреда, Београд, 1959. године

Вештачење телесних повреда врши се по правилу прегледом, а ако то није могуће, на основу медицинске документације. Медицинска документација може бити веома различита, а сачињавају је: лекарска уверења, историје болести, разни лекарски извештаји, здравствени картони, рентгенски снимци и др. Лекар се приликом састављања документације морају придржавати одређених правила, да би иста послужила потребама правосудних органа. Пошто опише повреду, лекар треба да да своје мишљење о сваком конкретном случају настале повреде, чиме је и на који начин повреда извршена.

Постоје повреде које су на граници измеђи тешких и лаких и њих вештаци различито квалификују као су потрес мозга, повреде носних костију, прелом зуба и слично. Ако нпр. лекар за један потрес мозга има само анамнестичке податке о неким знацима потреса, а ни један од њих није објективно утврђен, повреду треба квалификовати као лаку. Међутим, ако лекар утврди бар неки објективни налаз у промени притиска, пулса, губитку равнотеже и сл., такву повреду мора квалификовати као тешку. Повреде зуба нису баш ретке и постоји њихова различита квалификације. Губитак и једног зуба и здравог корена представља тешку телесну повреду¹⁹³. На оцену тежине телесне повреде утичу многи фактори као што су: величина и место на коме је нанесена, број повреда, старост, опште здравствено стање, средство с којим је нанесена итд. Приступ лекара телесној повреди сасвим је другачији од приступа који има судија.

Поред општег и специјалистичког медицинског знања, вештак мора да познаје и кривично законодавство у оном обиму који је неопходан да би могао да схвати своју дужност, као и своја права у решавању правних проблема. Судскомедицински вештак се може дефинисати као лице које својим стручним медицинским знањем помаже органима кривичног поступка у откривању чињеница за чије је утврђивање потребно посебно медицинско знање, искуство или вештина. Ради се о чињеницама за које стручна правна спрема и опште образовање судија нису довољни.

¹⁹³ М.Лукић, С.Пејаковић, Судска медицина, Београд, 1975. године, стр.13

VI. ТЕШКА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА У СУДСКОЈ ПРАКСИ

1. УВОД

У претходним излагањима је било више речи о појму, елементима, карактеристикама и облицима испољавања кривичног дела тешке телесне повреде у домаћем и упоредном кривичном законодавству. При томе смо обилато користили сву расположиву домаћу и инострану теоријску и законску литературу.

Но, тешка телесна повреда као специфично кривично дело против телесног (физичког) интегритета, односно (органиског или душевног) здравља не представља само апстрактан логички догматско-правни појам и категорију, већ је то, пре свега, реална друштвена појава у спољном свету са својим унутрашњим динамичким кретањем. Ово се кривично дело манифестује у конкретним животним ситуацијама на различите начине. Стога ћемо у циљу целовитог сагледавања кривичног дела тешке телесне повреде у теорији и пракси изложити најинтересантније примере испољавања овог кривичног дела у конкретној судској пракси домаћих судова¹⁹⁴.

Потом ћемо указати на обим, динамику и структуру извршених кривичних дела тешке телесне повреде, политику кривичног прогона и казнену политику за ово кривично дело у пракси Основног и Вишег суда у Лесковцу чије смо податке анализирали у периоду од 1. јануара 2010. године до 31. децембра 2013. године.

2. ТЕШКА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА У ПРАКСИ СУДОВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

1) ‘‘Када учинилац кривичног дела тешке телесне повреде квалификоване смрћу, сутрадан након доношења повреде својој супрузи, позове лекара да јој укаже помоћ, па потом је одведе у болницу и тамо обилази до смрти, као и понашање после смрти: сахрана по месним обичајима и подизање споменика, све то представља олакшавајућу околност при одмеравању казне као држање учиниоца после учињеног кривичног дела’’.

(пресуда Врховног суда Србије Кж. 184/92, од 9. априла 1992. године, Билтен Округног суда у Београду, Београд, број 39-40/1993. године, стр. 48-49)

2) ‘‘Када је оштећеном нанет један убод ножем, то не мора значити да је умишљај учиниоца био управљен да се оштећени телесно повреди, ако је повреда нанета у витални део дела.

Из образложења:

Првостепени суд закључује да је имајући у виду околност под којима је оптужени задао ударац ножем оштећеном умишљај оптуженог био управљен на то да оштећеног телесно повреди, а не да га лиши живота. Међутим, по налажењу другостепеног суда квалификујући радње оптуженог, првостепени суд није имао у виду да је оптужени критичном приликом

¹⁹⁴ Више : Љ.Јовановић, Д.Јовашевић, Практикум за кривично право, Посебни део, Београд, 1996. године; В.Ђурђић, Д.Јовашевић, Практикум за кривично право, Посебни део, Београд, 2008. године ; Д.Јовашевић, Практикум за кривично право, Посебни део, Ниш, 2014. године.

употребио велики ловачки нож и њиме убо оштећеног наневши му тешку телесну повреду у леви наткључни део која је засекала поткључну артерију што је у грудној дупљи изазвало искривљање и улазак ваздуха која је повреда тешке природе и опасна по живот. У овом случају првостепени суд је пропустио да оцени да је оптужени нанео оштећеном повреду у витални део тела. Због тога се за сада не може прихватити закључак првостепеног суда да је умишљај оптуженог био управљен на то да оштећеног тешко телесно повреди".

(пресуда Врховног суда Србије Кж. 912/92 од 15. октобра 1992. године, Билтен Окружног суда у Београду, Београд, број 39-40/1993. године, стр. 53-54)

3) "Када окривљени оштећеној клештима откине мали прст на нози, тиме чини кривично дело тешке телесне повреде".

(пресуда Окружног суда у Београду Кж. 636/95, од 27. јуна 1995. године, Билтен Окружног суда у Београду, Београд, број 44/1996. године, стр. 52)

4) "Не може се применити институт пристанак повредјеног када је оптужени приликом утакмице у малом фудбалу ударио оштећеног песницом и нанео му тешку телесну повреду.

Из образложења:

Оптужени је револтиран падом на терену због подметнуте ноге од стране оштећеног, подигавши се са земље, овога ударио песницом у пределу лица и нанео му тешку телесну повреду у виду насилног избијања једног секутића и расклаћења са испадањем другог зуба. Неспорно је да учесници у спортској игри пристају да у жару спортске борбе евентуално буду и повређени. Али у конкретном случају, фудбалски судија је због прекршаја оштећеног дао знак за прекид игре, а поступак оптуженог који је након тога пришао оштећеном и ударио га у пределу лица никако се не може сматрати случајношћу, ни реакцијом у жару спортске борбе, већ његовом намером да се освети оштећеном за спортски прекршај који је овај над њих претходно учинио. Неприкладна су поређења настале повреде са повредама задобијеним у спортовима као што су бокс и карате које бранилац наводи у намери да тешку телесну повреду нанету оштећеном прикаже као уобичајену за фудбалску утакмицу".

(пресуда Окружног суда у Београду Кж. 2400/2000 од 31. децембра 2000. године, Билтен Окружног суда у Београду, Београд, број 53/2000. године, стр. 75)

5) "Тешка телесна повреда је учињена из нехата када је окривљена, свесна да услед њеног чињења може наступити забрањена последица, гурнула са леђа оштећену, али је олако држала да она неће наступити, јер је оштећена пошто ју је окривљена гурнула пала на ивицу тротоара и задобила тешку телесну повреду".

(пресуда Окружног суда у Београду Кж. 635/2001 од 29. јуна 2001. године, Билтен Окружног суда у Београду, Београд, број 55/2001. године, стр. 73)

6) "Из чињенице да је оптужени наносио сада покојном бројне и озбиљне повреде по глави и телу, може се извести закључак да је поступао са евентуалним умишљајем за смрт сада покојног, те да се не ради о тешкој телесној повреди.

Из образложења:

Побијајући првостепену пресуду којом је оптужени оглашен кривим због извршења кривичног дела убиства због погрешно утврђеног чињеничног стања у жалби браниоца следи се теза одбране да у радњама оптуженог стоје обележја кривичног дела тешке телесне повреде и с тим наводи да није јасно на основу чега је првостепени суд извео закључак о постојању свести код оптуженог у односу на наступелу смртну последицу и о његовом пристајању на такву последицу. По браниоцу, из понашања оптуженог критичном приликом

произилази да је био изазван вређањем сада покојног псовањем мајке, те проистиче да је оптужени ударајући сада покојног био свестан да га може тешко телесно повредити, па је пристао на такву последицу, а не на смрт сада покојног на коју није пристао, нити ју је хтео. Закључак првостепеног суда по оцени Врховног суда да је оптужени критичном приликом поступао са евентуалним умишљањем је правилан. Оптужени је био свестан да наношењем бројних и озбиљних повреда по телу и глави сада покојног може наступити његова смрт на коју је пристао. Како је првостепени суд на несумњив начин утврдио да је оптужени поступао са евентуалним умишљањем, то нема говора да је извршио кривично дело тешке телесне повреде ког дела је смртна последица обухваћена нехатом оптуженог”.

(пресуда Врховног суда Србије Кж. 879/2002 од 17. октобра 2002. године, Судска пракса, Београд, број 11/2003. године, стр.12)

7) "Када су двојица окривљених оптужени да су извршили кривично дело тешке телесне повреде јер су оштећеном нанели једну тешку и више лаких телесних повреда, тада увек када могућности дозвољавају, треба утврдити ко је од окривљених нанео тешку телесну повреду, а ако за то нема могућности, онда могу одговорати као саизвршиоци наведеног кривичног дела.

Из образложења:

Првостепеном пресудом окривљени су оглашени кривим због извршења кривичног дела тешке телесне повреде у саизвршилаштву. Изреком пресуде се утврђује да су окривљени заједно нанели оштећеном тешку телесну повреду у виду прелома носне кости са дислокацијом и бројне лаке телесне повреде по телу. А даље се у изреци наводи "тако да је у току препирке оштећеног најпре ударио песницом у нос првоокривљени". У образложењу је наведено за оштећеног када га је првоокривљени ударио у нос песницом, а како је осетио крцкање носних костију. Дакле, обојица окривљених се оглашавају кривим за извршење кривичног дела, а у списима има доказа да само постоји једна тешка телесна повреда и да је она нанета од стране првоокривљеног, а остале лаке телесне повреде по телу су настале ударцима руку и ногу по телу оштећеног од оба окривљена лица. Увек када докази пружају основа треба утврдити ко је од окривљених нанео тешку телесну повреду оштећеном и он тада треба да одговара за извршење тог кривичног дела. Ако пак нема могућности за тако нешто, а доказима се утврђује да је умишљај оба окривљена био јединствен да се оштећеном нанесу телесне повреде, онда они одговарају као саизвршиоци у наведеном кривичном делу".

(пресуда Окружног суда у Чачку Кж. 62/2003 од 28. маја 2003. године, Судска пракса, Београд, број 6/2004. године, стр.20-21)

8) "Када су тројица оптужених задавали оштећеном ударце рукама и ногама по различитим деловима тела и нанели му тешку телесну повреду опасну по живот при чему су били свесни повезаног заједничког деловања у проузроковању забрањене последице за основно кривично дело тешке телесне повреде опасне по живот, па су на то пристали, док су у односу на наступање теже последице – смрти нехатно поступали.

Из образложења:

Првостепеном пресудом тројица оптужених оглашени су кривим да су као саизвршиоци извршили кривично дело тешке телесне повреде. Неосновано се жалбама бранилаца оптужених побија првостепена пресуда због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и наводи да није утврђено ко је од оптужених оштећеном нанео тешку телесну повреду, какав је био редослед удараца оптужених које су задавали оштећеном, као и механизам наношења повреда. Правилно је првостепени суд ценећи изведене доказе закључио да су критичном приликом сва тројица оптужених поступали као саизвршиоци јер

су оштећеном сва тројица задавали ударце рукама : шакама и песницама по глави, а двојица оптужених ударили су га и ногама по телу услед чега су били свесни свог повезаног заједничког деловања у проузроковању забрањене последице. Није потребно да сваки од саизвршилаца учествује у самом почетку извршења радње кривичног дела јер је саизвршилаштво могуће и када саизвршилац наставља делатност претходника.

Неоснован је навод у жалби једног од оптужених да је природа настале тешке телесне повреде код оштећеног таква да је настала од једног ударца, а да није утврђено чији је ударац код оштећеног проузроковао тешку телесну повреду. Вештачењем је утврђено да је смрт оштећеног насилна и да је настала услед притиска на мозак крви изливане из раскиданих можданих крвних судова настала као последица дејства тупине механичког оруђа на предео главе који је могао настати и од шамара или од песнице. Таква је повреда тешка телесна повреда опасна по живот која је могла бити отклоњена само благовременом операцијом. Но, код оштећеног су констатоване и друге повреде по различитим деловима тела поред осталог и прелом ребара".

(пресуда Врховног суда Србије Кж. 404/2003 од 4. новембра 2003. године, Правни информатор, Београд, број 10/2004. године, стр.63)

9) "Када окривљени ишчупа протезу са ампутиране ноге оштећеном и том приликом му ненесе прелом врата бутне кости, извршио је кривично дело тешке телесне повреде".

(пресуда Округног суда у Београду Кж. 2218/2003 од 26. августа 2003. године, Билтен Округног суда у Београду, Београд, број 66/2005. године, стр.73)

10) "Изостављањем у изреци пресуде којом је оптужени оглашен кривим за кривично дело тешке телесне повреде, појединих радњи и повреда које су наведене у оптужници није повређен идентитет оптужнице. Неснован је навод у жалби којим се битне повреде одредаба кривичног поступка које се састоје у томе што између чињеничног описа наведеног у оптужници и описа у изреци пресуде нема идентитета. Супротно тврдњи жалиоца нема повреде идентитета на које се указује у жалби. Опис радњи извршења прилагођен је утврђеном чињеничном стању. Суд није био у обавези да у потпуности преузме опис радње извршења онако како је он садржан у оптужном акту и овлашћен је да из описа радње извршења изостави поједине детаље који нису доказани држећи се описа радњи које представљају законско обележје кривичног дела тешке телесне повреде".

(пресуда Округног суда у Београду Кж. 2840/2003 од 20. новембра 2003. године, Правни информатор, Београд, број 10/2004. године, стр.61)

11) "Учинио је без намере задовољења или изазивања свог полног нагона нанесе оштећеној тешку телесну повреду и при томе је принуди да празну пивску флашу ставља у свој полни орган, не чини кривично дело противприродног блуда, већ кривично дело тешке телесне повреде у реалном стицају са кривичним делом принуде.

Из образложења:

По налажењу Врховног суда кривично дело противприродног блуда постоји само када је мотив извршиоца задовољење или изазивање свог полног нагона. Како се оптужени брани да је оштећену тукао, стављао пивску флашу у њен полни орган и принудио је да чини то исто из разлога "како би је казнио због неверства", првостепени суд је у тој ситуацији био дужан да утврди да ли је намера оптуженог била да критичном приликом задовољи или изазове код себе полни нагон. Потом, уколико утврди да је одбрана оптуженог да је оштећену хтео само да казни због неверства, а не и да на такав начин задовољава свој полни нагон тачна, тада је првостепени суд био дужан да испита да ли се у радњама оптуженог садрже елементи кривичног дела тешке телесне повреде, с обзиром на утврђење да је оптужени оштећеној

ударајући је песницама нанео прелом носних костију, као и да испита да ли се у радњама оптуженог садрже и елементи кривичног дела принуде с обзиром на утврђење да је оптужени стављао пивску флашу у полни орган оштећене, а такође је исту принудио да и она то чини сама”.

(пресуда Врховног суда Србије Кж. 35/2004 од 29. јуна 2004. године, Ревизија за криминологију и кривично право, Београд, број 3/2004. године, стр.203-204)

12) ”Телесно оштећење код оштећеног од 10% се не може сматрати квалификаторном околношћу у смислу кривичног дела телесне повреде. У конкретном случају је основан захтев за заштиту законитости, па је пресудом повређен закон у корист окривљеног с обзиром да је у закључку о ком се кривичном делу ради применио проценат телесног оштећења из Закона о пензијском и инвалидском осигурању не водећи рачуна да се у конкретном случају није водио поступак стицања права на накнаду штете за телесно оштећење које је проузроковано повредом на раду, односно професионалном болешћу”.

(пресуда Врховног суда Србије Кзз. 85/2004 од 10. марта 2005. године, Судска пракса, Београд, број 2/2007. године, стр. 19)

13) “Као отежавајућу околност код кривичног дела тешке телесне повреде, суд може ценити чињеницу да је оштећени знатно старији од окривљеног. Првостепеном пресудом окривљени је оглашен кривим за извршење кривичног дела тешке телесне повреде. Окривљени је у време извршења кривичног дела имао 21 годину, док је оштећени имао 60 година. Приликом одмеравања казне првостепени суд није дао адекватан значај отежавајућој околности – разлици у годинима између окривљеног и оштећеног, те је стога правилно вреднујући ову чињеницу окружни суд као другостепени првостепену пресуду преиначио и окривљеном изрекао затворску казну”.

(пресуда Окружног суда у Београду Кж. 266/2004 од 12. фебруара 2004. године, Избор судске праксе, Београд, број 2/2005. године, стр.33)

14) ”Када је намера учиниоца била да оштећену претуче, односно да јој нанесе тешке телесне повреде, тим предузетим радњама је приступио са директним умишљајем, док је смртна последица наступила као последица нехата окривљеног као облика виности јер је окривљени олако држао да до смртне последице неће доћи, али је та последица ипак наступила и у директној је узрочно последичној вези са радњама окривљеног. Првостепени суд је правилно утврдио све околности под којима је окривљени оштећеној нанео тешке и по живот опасне телесне повреде које су довеле до смртног исхода. Суд је утврдио да је намера окривљеног била да претуче оштећену, односно да јој нанесе тешку телесну повреду, те је сходно томе суд закључио да је тако предузетим радњама окривљени поступао са директним умишљајем, док је смртна последица наступила са нехатом окривљеног”.

(пресуда Врховног суда Србије Кж. 1401/2004 од 2. новембра 2004. године, Билтен Окружног суда у Београду, Београд, број 69/2005. године, стр. 90)

15) “Када је оптужени држалицом секире ударио оштећену више пута по рукама која је пала на земљу, дочекавши се на руке и том приликом задобила тешку телесну повреду у виду прелома леве и десне жбице на обе шаке, тада је извршио кривично дело тешке телесне повреде јер између удараца и пада на руке, а потом и прелома руку услед пада постоји узрочна веза. Пресудом општинског суда оптужени је оглашен кривим због кривичног дела тешке телесне повреде. Другостепени суд је одбио као неосновану жалбу оптуженог и потврдио првостепену пресуду. Неосновано је истицање у жалби да оптужени није извршио кривично дело јер по налазу вештака медицинске струке настале повреде код оштећене су уследиле услед пада на руке јер се ради о старијој особи, а да је прелом жбица на шакама настао услед ударца држалицом секире био би вишеструки прелом што није конкретан случај. Доказима је утврђено да је оптужени више пута ударио оштећену држалицом секире

по рукама и иста је пала на земљу. Налазом и мишљењем вештака медицинске струке утврђено је да је прелом жбица обе шаке карактеристичан за пад на земљу ослањајући се на руке, а у питању је тзв. једноструки прелом. Да је до прелома жбица дошло услед удараца држалицом секире, прелом би био вишеструки јер се радило старијој особи. Дакле, правилна је примена закона од стране првостепеног суда да је оптужени извршио наведено кривично дело јер постоји узрочна веза између удараца држалицом секире, затим пада оштећене на земљу и прелома обе жбице шака услед пада на тло”.

(пресуда Окружног суда у Чачку Кж. 54/2005 од 3. марта 2005. године, Судска пракса, Београд, број 5/2005. године, стр.15)

16) ”Када суд нађе да се не ради о кривичном делу убиства како је то наведено у оптужници, већ о кривичном делу тешке телесне повреде квалификоване смрћу, дужан је да у изреци пресуде прецизно наведе све елементе виности окривљеног, како у погледу основног облика кривичног дела – наносења тешке телесне повреде опасне по живот, тако и у погледу настанка смртне последице”.

(пресуда Врховног суда Србије Кж. 1766/2005 од 9. марта 2006. године, Судска пракса, Београд, број 1/2007. године, стр. 17)

17) ”Када учинилац једну за другом нанесе двојници лица тешке телесне повреде, повреда првом лицу може бити учињена на мах, али не и према другом лицу. Окривљени је првостепеном пресудом оглашен кривим за два кривична дела тешке телесне повреде. Између окривљеног и првооштећеног је дошло до сукоба на семафору око првенства укључивања у саобраћај возила којима су управљали. Након тога су наставили кретање па је у једном моменту оштећени својим возилом закичио возило окривљеног који је тада стао, а истовремено је изашао из возила оштећени који га је ударио неколико пута док је овај још седео у возилу. Након тога наставили су кретање и на следећем семафору оштећени је изашао из свог возила са металном шипком коју је окривљени успео да му одузме из руку и након тога га је истом ударио два пута по глави. Ударање два пута металном шипком по глави није представљало одбрану која би била неопходна да се од себе или другог одбије истовремени противправни напад. То важи и за наредне радње које је окривљени металном шипком предузео према другом оштећеном који је у међувремену изашао из возила оштећеног и према окривљеном није предузео никакав напад”.

(пресуда Окружног суда у Београду Кж. 2507/2005 од 28. новембра 2005. године, Судска пракса, 10/2006. године, стр. 20-21)

18) ”Проузроковање трајне неспособности за рад се цени према професионалној оспособљености повређеног, односно да ли ће он убудуће моћи да обавља своју професионалну делатност, а не према општим принципима о способности за рад. Првостепеном пресудом окривљени је оглашен кривим да је нанео тешку телесну повреду оштећеном услед које повреде је оштећеном трајно и у знатној мери ослабљен важан орган, па је наступила трајна неспособност за рад повређеног на тај начин што је окривљени после краће размирице са оштећеним ко ће где сести у аутобусу, устао са седишта на коме је седео и песницом ударио оштећеног у пределу главе услед чега је овај задобио тешку телесну повреду десног ока са трајним слабљењем вида. Из налаза и мишљења судског вештака произилази да оштећени као возач неће моћи више да обавља возачку делатност, односно професионалну делатност за коју је стручно оспособљен јер је умањење вида такве природе да оштећени више неће моћи да се бави професијом возача. Оштећени је задобио телесну повреду у виду повреде десног ока која је довела до прснућа десне очне јабучице са испадањем унутрашњих структура ока што је довело до трајног оштећења десног ока са умањењем видне способности. У медицинском смислу овакве се повреде третирају као тешке телесне повреде јер она представља трајну неспособност за професију возача”.

(пресуда Окружног суда у Београду Кж. 3584/2006 од 31. јануара 2007. године,

19) ”Само на основу савесне и брижљиве оцене свих изведених доказа у светлости трајања кривичноправног догађаја између оштећеног и окривљеног се могу утврдити разлози за постојање кривичног дела тешке телесне повреде, постојање напада оштећеног и одбијање напада од стране окривљеног, а ради правилне примене института нужне одбране. Првостепени суд је правилно утврдио да је у критично време окривљени деловао на мах у стању јаке раздражености у коју је доведен без своје кривице и одбијајући од свог добра истовремени противправни напад оштећеног који је пивском флашом разбио стакло на вратима од терасе његове куће, а потом је кроз начињени отвор убацио једну циглу претећи му и држаћи у руци кухињски нож. Окривљени је тешко телесно повредио оштећеног на тај начин што га је ударио у предео главе кундаком од ловачке пушке. Након тога га је оштећени и даље нападао ножем, па је окривљени испалио један метак из ловачке пушке у правцу ноге оштећеног услед чега је он задобио тешке телесне повреде”.

(пресуда Округног суда у Суботици Кж. 610/2008 од 30. јануара 2009. године, Судска пракса, Београд, број 4/2009. године, стр. 18)

20) ”Када су двојица окривљених наизменично тукли оштећеног и нанели му тешке телесне повреде, извршили су кривично дело тешке телесне повреде у саизвршилаштву. Неосновани су наводи жалбе којима се истиче повреда кривичног закона тј. да није утврђено ко је од окривљених нанео тешку телесну повреду оштећеном, па стога они могу одговорати само за кривично дело учествовања у тучи. Жалба је неоснована јер је првостепени суд утврдио да су окривљени заједно тукли оштећеног вишеструким ударањем песницама, шутирањем ногама, стезањем и давлeњем, тако да су оштећеном нанели бројне тешке повреде јер су дело извршили са заједничким умишљајем”.

(пресуда Округног суда у Чачку Кж. 782/2008 од 11. фебруара 2009. године, Судска пракса, Београд, број 9-10/2009. године, стр. 15)

21) ”Окривљени је на мах доведен без своје кривице у стање јаке раздражености, па га је суд правилно огласио кривим за кривично дело тешке телесне повреде. Суд је утврдио да је код окривљеног агресивно понашање оштећеног, сада покојног са елементима злостављања критичном приликом изазвало не само физичку бол, већ и страх, стид, збуњеност што је окривљеног довело у стање јаке раздражености због чега је песницом ударио оштећеног у предео главе и нанео му тешке телесне повреде свестан да му задавањем ударца у витални део тела може проузроковати тешку телесну повреду услед које може бити доведен у опасност и живот оштећеног, а на коју је могућност окривљени пристао, али је олако држао да до смрти оштећеног неће доћи”.

(решење Врховног суда Србије Кж. 264/2009 од 16. марта 2009. године, Судска пракса, Београд, број 3-4/2010. године, стр. 16)

22) ‘’Приликом утврђивања да ли је умишљај окривљеног ишао за тим да се оштећени лиши живота или да му се нанесу тешке телесне повреде суд треба да цени чињеницу да ли се окривљени професионално бави борилачким вештинама. Основано се наводима жалбе истиче да првостепени суд није утврдио да је окривљени критичном приликом поступао са намером да оштећеног лиши живота имајући у виду налаз и мишљење вештака из кога произилази да ни једна од повреда коју је оштећени задобио није директно доводила у опасност његов живот. Наведену чињеницу овај суд је ценио у вези са околностима да се окривљени професионално бави борилачким вештинама, те да је повреде оштећеном нанео опасним оружјем / мачетом чијим дејством је релативно лако могао оштећеног да лиши живота или бар да му нанесе убодне повреде и повреде које би довеле у опасност његов живот да је такву последицу хтео без обзира на чињеницу што је оштећеном нанео чак 18 различитих повреда. У том смислу овај суд је имао у виду да је окривљени након сукоба са

оштећеним и напуштања локала убрзо се вратио у исти и наставио наношење телесних повреда оштећеном, као је то утврђено из исказа сведока из чега такође произилази да окривљени није имао довољно времена да оштећеног лиши живота да је то заиста и желео''.

(пресуда Апелационог суда у Београду Кж. 5812/2011 од 31. јануара 2012. године, Билтен Вишег суда у Београду, Београд, број 82/2012. године, стр. 27-28)

3. ТЕШКА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА У ПРАКСИ СУДОВА У ЛЕСКОВЦУ

1. Основне карактеристике истраживања

За потребе овога рада извршили смо емпиријско истраживање о присуству тешке телесне повреде у пракси Основног суда и Вишег суда у Лесковцу. Основни суд у првом степену суди за дела за која је као главна казна предвиђена новчана казна или казна затвора до десет година. Он такође одлучује и о молби за престанак мера безбедности или правне последице осуде за дела из своје надлежности. Виши суд у првом степену суди за дела за која је као главна казна предвиђена казна затвора преко десет година, за дела против Војске Србије, повреде територијалног суверенитета, одавање службене тајне, убиство на мах, силовање и др. Самим тим и ова кривична дела су предмет овог истраживања, као и примена кривичних санкција за учиниоце ових дела.

Основни циљ истраживања је био утврђивање распрострањености кривичних дела тешке телесне повреде (њихов обим и динамика), како би се на тај начин извршило идентификовање најважнијих карактеристика, узрока, мотива и последица.

Из овако постављеног предмета и циља истраживања, произилазе и његови задаци. То су утврђивање следећих чињеница:

1. друштвене опасности учињених кривичних дела;
2. полне и старосне структуре учинилаца дела и жртве;
3. образовне структуре учинилаца;
4. начина и средстава извршења и
5. врсте и мере изречених кривичних санкција. .

Сprovedеним истраживањем проверене су следеће хипотезе:

1. у броју укупно извршених кривичних дела највише је извршено обичних телесних повреда;
2. међу учиниоцима кривичних дела тешке телесне повреде се углавном јављају мушкарци;
3. највише тешких телесних повреда врше радници;
4. највише телесних повреда извршено је од стране учинилаца у узрасту од 21-30

године;

5. ова кривична дела се углавном врше на селу;

6. највише кривичних дела ове врсте су извршила лица са завршених четири до осмог разреда основне школе и

7. учиниоцима кривичних дела тешке телесне повреде најчешће су изрицане казне затвора у трајању до шест месеци.

Истраживање је спроведено према статистичким подацима Основног суда и Вишег суда у Лесковцу у периоду од 1. јануара 2010. године до 31. децембра 2013. године. Том приликом је коришћен метод непосредног посматрања, попуњавањем упитника заједно са методом анализе садржаја којису примењени приликом прегледа и анализе појединачних пресуђених предмета за кривично дело тешке телесне повреде у периоду од 2010. до краја 2013. године.

2. Анализа резултата истраживања

У емпиријском делу спроведеног истраживања су анализирани подаци о феноменолошким карактеристикама кривичног дела тешка телесна повреда. Феноменологија ових кривичних дела се бави њиховим спољашњим, то јест појавним облицима. За ову прилику се примењује метод уопштавања, тако да ћемо обрадити нека значајнија феноменолошка питања.

Бројно стање извршених тешких телесних повреда представља њихово основно квантитативно обележје, које је чињенична основа за утврђивање осталих битних карактеристика. Посебан значај бројно стање има за утврђивање степена њихове друштвене опасности. Уколико је један облик криминалитета масовнији, самим тим је и друштвено опаснији. Тако да о опасности ових дела можемо просуђивати према неколико критеријума, а то је апсолутни износ бројног стања у одређеном временском интервалу на одређеној територији, затим према уделу овог облика криминалитета у маси укупно извршених кривичних дела против живота и тела, као и према укупној маси извршених кривичних дела уопште. Ако се овоме дода и природа последица ових кривичних дела, онда се може просуђивати о степену њихове друштвене опасности.

Удео броја извршених кривичних дела тешке телесне повреде у односу на друга кривична дела против живота и тела износи 65-70%. Али погрешан би био закључак кад би се друштвена опасност једног облика криминалитета ценила искључиво на основу његове масовности јер би то значило нпр. да су кривична дела тешких телесних повреда друштвено опаснија од убиства, што није тако, иако је број убистава знатно мањи. Што се тиче дела малолетних извршилаца кривичног дела тешке телесне повреде, као и њихових извршилаца женског пола је незнатан у односу на укупан број извршених кривичних дела. Такође у погледу саучесништва, оно је присутно у далеко мањем броју извршених тешких телесних повреда него што је то случај са појединачним извршиоцима.

Статистички подаци показују да појединци врше тешке телесне повреде у око 85% случајева, док је саучесништво присутно само са 15%. У саучесништву се највише врше опасне лаке телесне повреде, затим обичне тешке телесне повреде, па тек онда обичне лаке телесне повреде. То је, донекле, и логично, јер за наношење обичних лаких телесних повреда извршиоцу нису потребна никаква средства, нити помоћ других лица. Међутим, посматрано

криминолошки, свако кривично дело, па тако и телесна повреда која је извршена у саучесништву представља повећан степен друштвене опасности у односу на телесне повреде извршене од стране појединаца.

Начин и средство извршења кривичних дела телесних повреда се морају утврдити у сваком конкретном случају јер су то околности од којих зависи правна квалификација дела, а некада и околности које утичу на одмеравање казне. Највише телесних повреда извршено је руком, песницом, а затим штапом, што не треба да чуди с обзиром на то да је највећи број ових дела извршен на селу. Поред рукама тј. песницом, велики број телесних повреда извршен је и другим деловима тела, као што су глава, нога итд. Што се ватреног оружја тиче, код ових кривичних дела код извршиоца при њиховом извршењу није постојала намера наношења телесне повреде, већ су ове повреде често резултат последице других околности (нпр. весеље, чишћење оружја).

У табели која следи приказано је учешће различитих начина и средстава извршења кривичних дела телесних повреда.

Из наведених података произилази закључак да су телесне повреде у највећем броју извршаване управо руком и песницом и то у 205 случајева што чини 37,7 % од укупног броја извршених кривичних дела ове врсте. Потом следи колац – штап (са 15,1%) и разни алати (12,2%). За извршење ових дела најређе је коришћено ватрено оружје (само у 1,8% случајева), флаша (у 3 % случајева) и нога (у 4 % случајева)

Табела 1. Начин и средство извршења кривичних дела телесних повреда

ОРУЂЕ И СРЕДСТВО	БРОЈ	ПРОЦЕНАТ%
Рука и песница	205	37,7
Глава	30	5,6
Нога	22	4,0
Колац-штап	82	15,1
Разни алати	66	12,2
Камен	54	9,9
Нож	24	4,4
Флаша	16	3,0
Ватрено оружје	10	1,8
Остало	34	6,3
Укупно	543	100%

Табела 2. Дело тела према коме су извршена кривична дела телесних повреда

ДЕО ТЕЛА	БРОЈ	%
Глава	430	79,2
Тело	144	26
Руке	116	21,4
Ноге	70	12,9
Укупно	760	-

Анализом података из табеле 2. можемо закључити да је највећи број кривичних дела телесних повреда проузрокован управо повредом главе и то у 79,2 % случајева, потом повредом тела (26 5 % случајева) и повредом руке (у 21,4 % случајева). Због скупног дејства више повреда које су нанете према једном лицу (жртви), њихов поједини број се не поклапа са бројем укупно повређених лица.

Што се тиче места на којима су извршене телесне повреде уопште, највећи број ових дела је извршен на селу (укупно 46% случајева), а најмање у кафани или на радном месту (свега око 7,7% случајева). Насупрот томе, тешке телесне повреде су најређе вршене у стану повређеног лица.

У погледу времена извршења кривичних дела телесних повреда, можемо закључити да постоје одређене разлике зависно од годишњег доба, односно календарског месеца. Највише телесних повреда врши се у августу и мају, а најмање у јулу и новембру. То може да укаже да је управо у то време највећа активност људи, а тиме и конфликтне ситуације. Такође, август је месец када људи имају највише слободног времена обзиром да је то сезона годишњих одмора и већег кретања и мобилности становништва. Најмање телесних повреда вршено управо у месецима када су те активности људи најмање. То значи да се више телесних повреда врши управо у време топлијих годишњих доба, док се њихов број у зимском периоду знатно смањује.

Ако анализирамо статистичке показатеље за период од четири године (1. јануар 2010. – 31.децембар 2013. године) у Основном суду у Лесковцу можемо закључити следеће :

1. у 2010. године узето је у рад 3.453 предмета од којих је 1.621 решено што чини 46,91 %,
 2. у 2011. години је од 1.974 предмета, решено 1.574 што износи 79,73 %,
 3. у 2012. години је од 1.976 предмета у раду, решено 1.139 предмета или 57,64 %
- и
4. коначно у 2013. години је од 1.671 предмета у раду, решено 1.458 или 87,25 %.

Из ових података можемо закључити да је највећи број решених предмета (највећа ефикасност суда) кривичних дела телесних повреда био у последњој анализираној години – 2013. године и то у 87,25% случајева, док је најмања ажурност забележена прве посматране године – 2010. године када је решено свега 46,91 % предмета ове врсте.

**Табела 3. Начин решавања кривичних дела
тешке телесне повреде**

ПРВОСТЕПЕНЕ ПРЕСУДЕ	ОСУЂУЈУЋЕ ПРЕСУДЕ	ОСЛОБАЂАЈУЋЕ ПРЕСУДЕ	ОДБИЈАЈУЋЕ ПРЕСУДЕ
став 1. 93 лица	став 1. 64 лица	став 1. 9 лица	став 1. 20 лица
став 2. 16 лица	став 2. 13 лица	став 2. 0 лица	став 2. 3 лица
став 3. 0 лица	став 3. 0 лица	став 3. 0 лица	став 3. 0 лица
став 4. 4 лица	став 4. 1 лице	став 4. 1 лице	став 4. 2 лица
став 6. 0 лица	став 6. 0 лица	став 6. 0 лица	став 6. 0 лица

При анализи података о начину решавања кривичних дела тешке телесне повреде можемо закључити следеће:

1. од броја донетих пресуда, највећи је број осуђујућих пресуда за обичну тешку телесну повреду, али је за ово дело донет и највећи број ослобађајућих и одбијајућих пресуда,

2. особито тешка телесна повреда се налази на другом месту код изрицања осуђујућих пресуда,

3. по учесталости појављивања на трећем месту се налази нехатна тешка телесна повреда и

4. тешка телесна повреда квалификована смрћу и тешка телесна повреда с обзиром на својство пасивног субјекта се у посматраном периоду нису појавиле ниједном.

**Табела 4. Изречене казне затвора учиниоцима кривичних дела
тешке телесне повреде**

БРОЈ КАЗНИ ЗАТВОРА		
до 6 месеци	од 6 месеци до 1 године	од 1 год. до 3 године
став 1. 34	став 1. 8	став 1. 0
став 2. 6	став 2. 1	став 2. 1
став 3. 0	став 3. 0	став 3. 0
став 4. 1	став 4. 0	став 4. 0
став 6. 0	став 6. 0	став 6. 0

Из доступних статистичких података произилази да су за обичну тешку телесну повреду најчешће изрицане казне затвора у трајању до 6 месеци (у 34 случаја) и казна затвора од шест месеци до једне године (у осам случајева).

Од осталих облика тешке телесне повреде казна затвора је изрицана само за особито тешку телесну повреду и то : у шест случајева је изречена казна затвора до шест месеци, и у по

једном случају је изречена казна затвора у трајању од шест месеци до једне године, односно казна затвора у трајању од једне до три године.

За остале облике тешке телесне повреде уопште нису изрицане казне затвора.

Табела 5. Изречене новчане казне учиниоцима кривичних дела тешке телесне повреде

НОВЧАНА КАЗНА	
став 1.	3
став 2.	0
став 3.	0
став 4.	0
став 6.	0

Од осталих врста казни које прописује ново кривично законодавство у Републици Србији учиниоцима кривичних дела тешке телесне повреде нису уопште изрицане :

1. казна рада у јавном интересу,
2. казна одузимања возачке дозволе, док је
3. новчана казна изрицана веома ретко – и то само за обичну тешку телесну повреду (у три случаја).

Табела 6. Изречене условне осуде учиниоцима кривичних дела тешке телесне повреде

Став 1.	19
Став 2.	4
Став 3.	0
Став 4.	0
Став 6.	0

Будући да казне нису једине врсте кривичних санкција које познаје наше кривично законодавство, то ћемо у наставку излагања указати на обим примене и других санкција према учиниоцима кривичних дела тешке телесне повреде. При томе ћемо анализирати :

1. примену условне осуде (будући да се судска опомена по закону не може изрећи учиниоцима ових кривичних дела због висине законом прописане казне затвора) и
2. мера незбедности.

Табела број 6. нам показује да је условна осуда најчешће изрицана за обичну тешку телесну повреду (у 19 случајева) и за особито тешку телесну повреду (у четири случаја), док ова врста санкције за друге облике тешке телесне повреде уопште није изрицана (чак ни за нехатну тешку телесну повреду).

Табела 7. Изречене мере безбедности учиниоцима кривичних дела тешке телесне повреде

МЕРЕ БЕЗБЕДНОСТИ	
Обавезно псих. лечење и чување у здравс. установи	0
Обавезно психијатријско лечење на слободи	0
Обавезно лечење наркомана (став 1.)	1
Обавезно лечење алкохоличара	0
Забрана вршења позива, делатности и дужности	0
Забрана управљања моторним возилом	0
Одузимање предмета (став 2.)	3
Протеривање странаца из земље	0

Учиниоцима кривичних дела тешке телесне повреде од мера безбедности су једино изрицане две мере и то :

1. одузимање предмета – најчешће, али ипак само у три случаја (ради се о одузимању предмета који је употребљен или је био намењен за извршење овог кривичног дела у случају покушаја тешке телесне повреде) и

2. обавезно лечење наркомана – у једном случају.

Остале мере безбедности, посебно мере безбедности медицинског карактера, нису уопште изрицане од стране судова у Лесковцу учиниоцима кривичних дела тешке телесне повреде.

У погледу примене мере безбедности одузимања предмета пракса судова у Лесковцу пружа интересантне примере, као што следи.

Тако у пресуди Основног суда у Лесковцу К 234/10 од 30.05.2010. године окривљени Ц. Д. осуђен је због кривичног дела тешка телесна повреда из члана 121 став 2. у вези става 1. КЗ. Он је дана 25.10.2007. године тешко телесно повредио оштећеног К. С. па је услед тога доведен у опасност живот оштећеног, при чему је могао да схвати значај свог дела и да управља својим поступцима, тако што је пришивши оштећеном своју леву руку ставио на предњу леву страну грудног коша оштећеног, а затим десном руком, у којој је држао нож на расклапање, ткз. „лепеза” дужине сечива 10 cm и оштрог врха, убо оштећеног у пределу леве слабине наневши му тешку телесну повреду опасну по живот у виду убодне ране у пределу леве слабине са каналом који се пружа у трбушну дупљу и делом захвата и завршава се у ткиву левог бубурега и опсежног крварења у трбушној дупљи које је проуроковало слом циркулације услед нагло насталог губитка крви, при чему је био свестан свог дела, хтео његово извршење и био свестан да је његово дело забрањено. Суд га је, у смислу чл. 4, 5, 42, 43, 45, 54, 56 и 57. КЗ осудио на казну затвора у трајању од четири месеца.

Према окривљеном изречена је и мера безбедности одузимање предмета јер се ради о предмету који је употребљен приликом извршења кривичног дела, а привремено је одузет од окривљеног по потврди ПУ Лесковац, на основу члана 87. став 1. КЗ. Окривљени је у својој одбрани навео да је био с друг с оштећеним и да су критичне вечери кренули возилом оштећеног путем из села Турековац у правцу Горњег Стопања. Након 500 метара возило се покварило и сви су изашли из возила, а оштећени је почео да гледа мотор. Тада је оштећени рекао да су се покварили „латине” и затражио је од њега нож да исте очисте. У то време он је у својој торбици имао нож ткз. “лепеза”, јер је тај нож непосредно пре тога узео од

мајстора где је био због поправке. За то време он је стајао са друговима оштећеног, држао је нож са отвореним сечивом у десној руци која му је била спуштена поред тела, у једном моменту оштећени је кренуо ка њему, не сећа се да ли је сечиво ножа у том моменту било усмерено наниже, навише или је било под правим углом у односу на руку коју је држао спуштану, у левој руци је држао у то време цигарету, није прилазио до окривљеног, већ је оштећени дошао на око 0,5 метара до њега, он за то време десну руку у којој му је био нож није померао, а оштећени се у једном моменту окренуо леђима ка њему и кренуо праволинијски уназад ка њему, а разлог за такво понашање оштећеног му није познато.

Он се за то време није померао, нити је осетио да је нож који је држао у руци имао контакт са телом оштећеног. Наставио је да прича са осталим присутним лицима када је оштећени рекао да га је он убо ножем. У то време му нису поверовали да је то истина, али је оштећени показао крв на руци. На главном претресу делимично је изменио одбрану у погледу тога у каквом је положају била његова рука у време када је дошло до повређивања оштећеног. Навео је да му није познато зашто се оштећени леђима окренуо ка њему и мисли да се оштећени непосредно пре тога саплео и занео. Суд одбрану окривљеног није могао да прихвати. Оштећени је саслушан као сведок и навео је да када се возило покварило окривљени је извадио нож и пришао до њега. Пре овога, рекао је да није од окривљеног тражио нож. Ставио је леву руку на предњу страну његовог грудног коша са леве стране, а десном руком га је убо ножем у пределу слабине. Пошто му је показан нож који је одузет од окривљеног потврдио је да је окривљени у руци имао тај нож, а оспорио је да је тај нож његов и да га је 4-5 дана пре критичног догађаја дао окривљеном да га наоштри, како је окривљени навео.

Вештак, специјалиста судске медицине навео је да су у медицинској документацији на име оштећеног након овог догађаја регистроване две повреде, да је повреда у виду убодне ране у пределу леве слабине тешка телесна повреда опасна по живот и да је повреда у виду опсежног крварења у трбушној дупљи које је узроковало слом циркулације тешка телесна повреда. У погледу механизма који може довести до оваквих повреда вештак је навео да је за обе повреде подобан механизам за наношење дејство шилјка и оштрице механичког оруђа у замаху, а могући механизам је и онај који је описао оштећени. Нож који је одузет од окривљеног може бити средство подобно за наношење овакве повреде. Вештак се изјаснио да је мала вероватноћа и то до искључења исте да оваква повреда настане по механизму који је навео окривљени у истражном поступку. Суд је нашао да између убода ножем од стране окривљеног и настале повреде постоји узрочно-последична веза и да је до убода дошло замахнутим ножем од стране окривљеног, а не ненамерно држећи нож у руци када се оштећени занео ка њему.

Одлучујући о казни суд је од отежавајућих околности имао у виду да је окривљени већ осуђиван за дела против живота и тела и да никаквог разлога за наношење овакве повреде оштећеном није било, а од олакшавајућих околности је цењено да је окривљени у време извршења дела био веома млад, млађе пунолетно лице, да је било места ублажавању казне испод минимума за ово дело.

ЗАКЉУЧАК

Можемо видети да је заштита живота и телесног интегритета остваривана у свим периодима друштвеног развоја, са разликама које су биле израз вредновања човека као члана одређене друштвене заједнице и степена организованости друштвене заштите у овој области. Као што видимо напад на живот и тело човека никад није остајао без одређене реакције друштва, али тек у XIX и XX веку долази до остваривања кривичноправне заштите живота и интегритета човека без обзира на његову класну припадност, расу, народност, религију, пол и узраст.

Једно од најзначајнијих природних, фундаменталних, опште цивилизацијских људских права представља свакако право на живот. Данас постоји јединствено мишљење у савременом свету да живот и телесни интегритет човека представља друштвену вредност за чије очување не постоји само појединачни, индивидуални, већ општи заједнички интерес друштва. Кривична дела телесних повреда заступљена су у свим савременим правним системима.

Тешка телесна повреда се јавља у више различитих облика и видова испољавања, зависно од обима и интензитета проузроковане последице, начина и средства предузимања радње извршења, својства учиниоца, односно пасивног субјекта, зашто закон прописује и различите врсте и мере казни.

Утврђивање мотива у пракси веома је тежак и сложен задатак. Током истраживања, наилази се на велики број предмета из којих се не може одредити мотив извршења кривичног дела телесне повреде, тако да је веома тешко одредити удео сваког од њих а посебно неком дати превагу. Најчешћи мотиви који су утицали на вршење ових дела су:

- спорови око имовине;
- користољубље;
- освета;
- увреда и понижавања и
- нетрпељивост.

Најчешћи спорови дешавају се око имовине, што је разумљиво ако се има у виду чињеница да су ти спорови најчешћи на селу где је и извршено највише телесних повреда. Приликом таквих сукоба, долази често и до увреда које касније могу да прерасту у примарни мотив извршења.

Што се увреда тиче, оне су се некад односиле на извршиоца а неретко и на чланове његове породице. Између увреда и каснијих сукоба често је пролазио и релативно краћи или дужи временски интервал, што се завршавало наношењем телесне повреде.

Нетрпељивост је мотив који је највише повезан са споровима око имовине и разним увредама. Имовински спорови између извршиоца и повређеног понекад трају дуже време при чему долази до нагомилавања нетрпељивости. Слична је ситуација и са увредама упућеним на разним скуповима, веселјима и сл., после чега се само тражи “згодна” прилика за освету.

Утицаји фактора на целокупни криминалитет, па и тешке телесне повреде веома су сложени и разноврсни. У објашњењу друштвених збивања велики значај има породица. Породица је увек била предмет научног интересовања многих наука. У њој се одвија процес васпитања и социјализације. Породица ствара вредносне системе. У савременом друштву има све више породица које су деградирани и дефицијентне. Управо такве породице представљају потенцијалну опасност за појаву криминалитета. Поред породице, школа је једна од примарних група у којој се формира личност у позитивном смислу. Често недостаци у

процесу развијања културних, радних и других својстава могу изазвати негативне ефекте и допринети девијантном и деликвентном понашању.

Значајан и ни мало једноставан однос постоји и између кривичних дела телесних повреда и образовања људи. Под образовањем се подразумева стицање одређених знања школовањем, одн. степен стручне спреме. Лица без школе су лишена васпитања у духу моралних идеја, подложна су тренутним импулсима, страстима и лошим идејама од образованих лица. Статистички подаци показују да је међу извршиоцима ових дела највећи број оних с нижим образовањем и управо из тог разлога потребно је предузети мере у правцу едуковања и бољег образовања људи.

Развој технике утицао је да дође до скраћења радног времена и повећања дужине трајања слободног времена. Начин коришћења слободног времена може да има позитивне и негативне последице. Можемо поменути и утицај средства јавног информисања. Поред обавештавања, њихова намена је да код грађана изазову одређене утиске и реакцију. На тај начин утичу на формирање јавног мњења о криминалитету и развијању позитивне представе о напорима надлежних органа усмерених ка сузбијању криминалитета. Сматра се да је утицај средстава масовних комуникација на формирање и понашање човека позитиван јер ова средства својим духовним и моралним вредностима обогаћују људска сазнања и оријентишу их у правцу напретка и стваралаштва.¹⁹⁵

У циљу анализе распрострањености кривичног дела тешке телесне повреде извршена је и анализа правноснажно пресуђених предмета у време истраживања. Може се закључити да је највише извршено телесних повреда из става 1., односно обичних тешких телесних повреда. Од тога више од половине поступака окончано је осуђујућим пресудама, међу којима су највише изрицане казне затвора до 6 месеци, при чему је суд углавном узимао у обзир олакшавајуће околности учинилаца.

¹⁹⁵ С. Константиновић Вилић, В. Николић Ристановић, М. Костић, Криминологија, Ниш 2012. године, стр. 372.

ЛИТЕРАТУРА

ИЗВОРИ НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Атанацковић, Д., Кривично право, Посебни део, Београд, 1985.

Аћимовић, М., Савремени проблеми репресије нехатних деликата, Архив за правне и друштвене науке, Београд, број 1/1974.

Аћимовић, М., Прилог разликовању убиства на мах од сличних дела, Правни живот, Београд, број 4/1962.

Бавцон, Љ., Нехат као облик виности у савременом кривичном праву, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 2/1964.

Бутуровић, Ј., Карактеристике кривичних дела против живота и тела у кривичним законима република и покрајина, Правни живот, Београд, број 8-9/1979.

Боремовић, А., Телесна повреда по параграфу 180. КЗ, Архив за правне и друштвене науке, Београд, број 3/1934.

Бошковић, М., Криминалистички лексикон, Нови Сад, 1998.

Бошковић, М., Транснационални организовани криминалитет, Београд, 1998.

Вуковић, Ш., Крвни деликти у Србији, Београд-Зајечар, 1984.

Ђорђевић, Р., Одређивање времена смрти, Народна милиција, Београд, број 11/1958.

Ђорђевић, М., Живот као објект кривичноправне заштите, Правни живот, Београд, број 9/1995.

Ђорђевић, Ђ., Нови облици тешких убистава у предлогу Кривичног законика, Правни живот, Београд, број 7/2005.

Ђурђић, В., Јовашевић, Д., Кривично право, Посебни део, Београд, 2006.

Живановић, Т., Дејство пристанка повређеног код телесне повреде и убиства по српском кривичном закону, Архив за правне и друштвене науке, Београд, број 4/1906.

Живановић, Т., Основи кривичног права, Посебни део, Књига прва и друга, Београд, 1933.

Живановић, Т., Законски извори кривичног права Србије и историјски развој његов и њеног кривичног правосуђа од 1804. до 1865. године, САНУ, Београд, 1967.

Игњатовић, Ђ., Криминологија, Београд, 2014.

- Игњатовић, Ђ., Криминалистички аспекти деликата насиља, Београд, 2002.
- Игњатовић, Ч., Кривична дела против живота и тела у нацрту Кривичног закона Републике Србије, Зборник радова, Нацрт новог Кривичног закона Републике Србије, Копаоник, 1994.
- Јантолек, С., О Душановом закону, Београд, 1948.
- Јерић, Б., Убиство на мах, Југословенска адвокатура, Београд, број 1-2/1956.
- Јефтић, Д., О урачунљивости са судскопсихијатријског становишта, Београд, 1953.
- Јефтић, Д., Убиство на мах, Народна милиција, Београд, број 1-2/1960.
- Јовановић, Љ., Јовашевић, Д., Кривично право, Посебни део, Београд, 1995.
- Јовашевић, Д., Убиство у међународном праву, Правни живот, Београд, број 9/2004.
- Јовашевић, Д., Кривично право, Општи део, Ниш, 2012.
- Јовашевић, Д., Кривично право, Посебни део, Београд, 2014.
- Јовашевић, Д., Коментар Кривичног закона Републике Србије са судском праксом, Београд, 2003.
- Јовашевић, Д., Ракић, М., Тероризам – кривичноправни и безбедносни аспекти, Београд, 2007.
- Капамација, Б., Убиство у афекту – судско психијатријски приступ, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1/1980.
- Костантиновић Вилић, С., Ристановић, В., Костић, М., Криминологија, Ниш, 2012.
- Куртеш, К., Афекти у кривичном праву, Југословенска адвокатура, Београд, број 2/1961.
- Кркљуш, Љ., Правна историја српског народа, Нови Сад, 2002.
- Лазаревић, Љ., Неволна кривична дела – актуелан проблем савременог кривичног права, Правни живот, Београд, број 1-2/1960.
- Лазаревић, Љ., Деликти насиља - кривичноправни аспект, Београд, 2002.
- Лазаревић, Љ., Кривично право, Посебни део, Београд, 1993.
- Лукић, М., Пејаковић, С., Судска медицина, Београд, 1975.
- Марић, Ј., Лукић, М., Правна медицина, Београд, 2002.
- Мирковић, З., Карађорђевић законик, Београд, 2008.

- Миљковић, М., О повреди тела, Бранич, Београд, 1906.
- Мрвић Петровић, Н., Кривично право, Београд, 2005.
- Миличински, Ј.; Вештачење телесних повреда, Београд, 1959.
- Мешко, Г., Петровић, Б., Криминологија, Сарајево, 2008.
- Николић, Д., Кривични законик Кнежевине Србије, Ниш, 1991.
- Николић, Д., Ђорђевић, А., Законски текстови старог и средњевековног, Ниш, 2002.
- Ристић, М., Кривична дела против живота и тела, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 4/1975.
- Радовановић, М., Ђорђевић, М., Кривично право, Посебни део, Београд, 1977.
- Симић, И., Петровић, М., Кривични закон Републике Србије, Практична примена, Београд, 2002.
- Срзентић, Н., Стајић, А., Лазаревић, Љ., Кривично право СФРЈ, Општи део, Београд, 1978.
- Стојановић, З., Право на живот и кривично право, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 1/1998.
- Стојановић, З., Перић, О., Кривично право, Посебни део, Београд, 2000.
- Стојановић, З., Перић, О., Коментар Кривичног закона Републике Србије и Кривични закон Републике Црне Горе са објашњењима, Београд, 1996.
- Селаковић, Н., Душанов законик и правни транспланти, Београд, 2007.
- Таховић, Ј., Коментар Кривичног законика, Београд, 1961.
- Ћирић, Ј., Убиства у огледалу статистике, Правни живот, Београд, број 9/2005.
- Цуцуровић, Т., Кривична дела против живота и тела, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 4/1975.
- Цотић, Д., Кривично дело тешке телесне повреде и политика кажњавања ових дела, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 4/1971.
- Чејовић, Б., Трансплантација делова људског тела и право на живот – кривичноправни аспект, Правни живот, Београд, број 9/1995.
- Чејовић, Б., Миладиновић, В., Кривично право, Посебни део, Ниш, 1995.
- Чејовић, Б., Тешка телесна повреда квалификована смртју или убиство из нехата, Правни

живот, Београд, број 9/1998.

Чубински, М., Научни и практични коментар Кривичног законика Краљевине Југославије, Београд, 1934.

ИЗВОРИ НА СТРАНОМ ЈЕЗИКУ

Alibrandi, I., Il codice penale, Piacenza, 2004.

Бабић, М., Марковић, И., Кривично право, Посебни део, Бања Лука, 2008.

Белеслин, С., Убиство или телесна повреда квалифицирана смрћу, Одвјетник, Загреб, број 3/1959.

Bishop, N., The Swedish Penal Code, Stocholm, 1999.

Veron, M., Droit penal special, Paris, 2002.

Gattegno, P., Droit penal special, Paris, 2003.

Горкић, С., Увиђај код повређивања стрелним оружјем, Приручник, Загреб, број 2/1967.

Јанковић, Б., Међународна грађанска и политичка права човјека, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, Сарајево, 1960.

Јојић, Б., Да ли је у југословенском правном систему право на неповредивост личности живота основно лично право човека, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, Сарајево, 1974.

Камбовски, В., Кривично право, Посебен дел, Скопље, 1982.

Краус, Б., Кривична дела против живота и тијела, Приручник, Загреб, број 4/1958.

Крапац, Д., Зечевић, Д., Шепаровић, З., Вјештачење тежине тјелесних повреда у кривичном праву, Загреб, 1985.

Кузњецова, Н.Ф., Бељајев, С.С., Уголовниј кодекс Швеции, Санк Петербург, 2001.

Лазаревић, Љ., Вучковић, Б., Вучковић, В., Коментар Кривичног законика, Цетиње, 2004.

Lolis, N., Mangakis, G., The Greek Penal Code, London, 1973.

Марковић, И., Лишење живота у стању јаког афекта, Годишњак Правног факултета у Бања Луци, Бања Лука, број 23/1999.

Марковић, И., Убиство из нехата, Годишњак Правног факултета у Бања Луци, Бања Лука, број 24/2000.

Миловић, Ђ., Деликти против живота и тијела у свјетлу прописа винодолског закона, Вјесник Хисторијског архива, Ријека, број 10/1964-1965.

Миловић, Ђ., Кривична дјела против живота и тијела у средњовековној Ријеци, Хисторијски архив, Ријека, број 6/1965.

Мршић, Г., Казнена дјела против живота и тијела, Хрватска правна ревија, Загреб, број 2/2004.

Моровић, А., Оцењивање степена повреде, Наша законитост, Загреб, број 5-6/1963.

Моровић, А., Квалификација потреса мозга, Наша законитост, Загреб, број 8-9/1956.

Моровић, А., Медицинска интервенција у односу на квалификацију повреда, Наша законитост, Загреб, број 2/1968.

Милчински, Ј., Неможност за дело кот криториј при изведенском оцењивању телесних пошкоб, Правник, Љубљана, број 4-6/1969.

Мунда, А., Систематика казних дејања зопер живљења ин тело, Љубљана, 1951.

Мунда, А., Како учинкује приволитев ошкодаванца на протуправност казних и других дејањ зопер живљење ин тело, Љубљански правник, Љубљана, број 5-6/1934.

Мршић, Г., Казнена дјела против живота и тијела, Хрватска правна ревија, Загреб, број 2/2004.

Никшић, С., Повреда права на душевни интегритет, Загреб, 2006.

Рарог, А.И., Есаков, Г.А, Чучаев, А.И., Степалин, В.П., Уголовно право Русије, Части обшаја и особенаја, Москва 2007.

Рарог, А.И., Уголовное право Русије, Особенаја част, 2. изданије, Москва, 2008.

Павишић, Б., Грозданић, В., Веић, П., Коментар Казненог закона, Загреб, 2007.

Петровић, Б., Организиран криминал на Балкану, Правна мисао, Сарајево, број 1-2/2000.

Петровић, Б., Могући узроци и увјети настанка неких облика организираног криминала у Босни и Херцеговини, Полиција и сигурност, Загреб, број 3/1998.

Rassat, M.I., Droit penal special, Paris, 2001.

Стојадиновић, Р., Трагови употребе ватреног оружја, Приручник, Загреб, број 1/1985.

Стојадиновић, Р., Ватрено оружје и трагови његовог дјеловања, Приручник, Загреб, број 5/1989.

Селиншек, Љ., Казенско право, Љубљана, 2007.

Сребреникова, А.В., .Кузњецова, Н.Ф., Уголовниј кодекс Швейцарији, Москва, 2000.

Сингер, М., Организиран криминал, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, Загреб, број 1/1998.

Свердовић, М., Новости код казних дјела против живота и тијела, Зборник радова, Коначан приједлог Закона о измјенама и допунама Казненог закона, Загреб, 2003.

StGB, Strafgesetzbuch, 50. Auflage, Munchen, 2012.

StGB, StPO, Schweizerisches Strafgesetzbuch, Aktuel geltende Fassung 2013., 7. Auflage, Zurich, 2013.

Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937., Stand am 1. April 1996., Bern 1997.

Турковић, К. и други, Коментар Казненог закона Хрватске, Загреб, 2013.

Уголовниј кодекс Россијској федерацији, Закони и кодекси, Москва, 2014.

Федосова, И., Скуратова, Т., Уголовниј кодекс Россијској федерацији, Москва, 2005.

Foregger, E., Serini, E., Strafgesetzbuch-Austria, JGG 1988 Undstg Nov 1989, Wien, 1989.

Хекман, Ј., Стање афекта као битан елемент бића кривичног дјела, Одвјетник, Загреб, број 11/1961.

Хорватић, Ж., Кривична дјела против живота и тијела у новом југословенском кривичном законодавству, Наша законитост, Загреб, број 10/1977.

Царић, А., Југословенско кривично право и прав човјека, Правна мисао, Сарајево, број 3-4/1990.

Code Penal, France du 22. juillet, 1992., Paris, 1993.

Codice penale, Note, richiami e indici a cura di Sofo Borghese, Giudici del Tribunale di Milano, Milano, 1952.

Compendio di Diritto Penale, Parte generale e speciale, Napoli, 2004.

ЗАКОНИ И ПРОПИСИ

Збирка кривичних закона, Београд, 1982.

група аутора, Коментар Кривичног закона СР Србије, Београд, 1991.

група аутора, Коментар Кривичног закона Србије, Београд, 1995.